

ZRINYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM

Kovács Ferenc mérnök ezredes

**A NATO BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI PROGRAM
INTEGRÁLÁSA A MAGYAR NEMZETGAZDASÁG,
AZ ORSZÁGOS ÉS KATONAI INFRASTRUKTÚRA,
VALAMINT AZ ÁLLAMIGAZGATÁS RENDSZERÉBE**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

.....
Dr. Ungvár Gyula nyá. vezérőrnagy
egyetemi tanár
a hadtudományok doktora

2001.

BEVEZETÉS

Hazánk euró-atlanti integrációja sajátos módon az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez történő közeledés politikai gondolatának előtérbe kerülésével indult meg a rendszerváltozást követően. A NATO tagság politikai szintű előkészítése, közeledése, magával hozta, hogy a szakmai műhelyekben is elindult a gondolkodás, a problémák számbavétele, egy esetleges csatlakozást illetően.

A katonai infrastruktúra területén is megfogalmazódtak a legfőbb kérdések, felvetések. Rendelkeztünk már számos tapasztalattal arról, hogy a hadsereg különböző szintű fegyverzeti, szervezeti változásainak milyen jelentős hatása van a katonai infrastruktúrára, de egy új szövetségi rendszerhez történő csatlakozás nagyságrendileg nagyobb horderejű kérdéseket vetett fel:

- Hogyan tudjuk a katonai együttműködés infrastrukturális feltételeit megteremteni akkor, amikor még a fegyverzetek is különböznek, az ezt kiszolgáló infrastruktúra még inkább eltérő?
- Lesznek-e szövetségi bázisok Magyarország területén, ha igen ki és hogyan üzemelteti azokat?
- Milyen létesítményeket tartalékoljunk a NATO erők számára a feleslegessé vált ingatlanok halmazából?
- A megmaradó hazai bázisokat hogyan kell átalakítani, fejleszteni, hogy megfeleljenek a szövetségi követelményeknek?
- Hogyan fejleszti a közös katonai infrastruktúrát a NATO, ki finanszírozza a fejlesztéseket és milyen terheket ró ez a tagországokra?

A ma már könnyebben megválaszolható kérdések akkor komoly szakmai problémát jelentettek, hiszen közvetlen párbeszéd még nem volt a Szövetség szakmai szervezetei és a Honvédelmi Minisztérium között. Elkezdődött az adatok, információk összegyűjtése, a NATO-ról megtalálható anyagok tanulmányozása, rendszerezése, egyszerűen a kutatás.

Tudományos érdeklődésem mellett motiválta a kutatást az is, hogy mint a katonai infrastruktúráért, annak fejlesztéséért felelős vezetőnek, egyre gyakrabban kellett szembenézni majdani koncepcionális kérdésekkel, mint a jövőben megoldandó feladatokkal!

A kutatás, a kérdések megválaszolása jelentősen felgyorsult 1997-től kezdődően, amikor felvettük a kapcsolatot a NATO Nemzetközi Törzs illetékes szakembereivel, akik figyelmünket a szövetségi infrastruktúra kidolgozott fejlesztési módszerére a **Biztonsági Beruházási Programra** irányították. A kutatási munkám ettől kezdve fókuszálódott a program megismerésére és arra, hogyan lehet egy, a NATO által kidolgozott és több évtizede eredményesen működtetett fejlesztési eljárást bevezetni, működtetni egy leendő új tagállamban, Magyarországon. **Hogyan lehet a jogi, műszaki-gazdasági, pénzügyi,**

biztonsági, szervezeti és eljárásbeli feltételeket, egyszóval a Biztonsági Beruházási Program integrált feltételrendszerét megteremteni hazánkban.

A probléma tudományos megközelítést igényelt, egy kidolgozott, de folyamatosan változó szövetségi tervezési és fejlesztési rendszert kellett integrálni egy új tagállam államigazgatási és gazdasági rendszerébe.

A doktori értekezés célja:

- A nemzeti infrastruktúra azon ágazatainak és fejlesztési irányainak bemutatása, melyek a védelem polgári támogatása és a befogadó nemzeti támogatás képességével szoros összefüggésben vannak, és amelyek a szövetségi fejlesztésekkel is kapcsolatba kerülnek.
- A magyar katonai infrastruktúra, ezen belül az elhelyezési szakterület helyzetének feltárása a műszaki-gazdasági jellemzők és ezek összefüggéseinek elemzése a Biztonsági Beruházási Programmal is összefüggésben, valamint előremutató javaslatok kidolgozása.
- A NATO Biztonsági Beruházási Program alapvető fogalmainak, a program legfontosabb alapelveinek és összefüggéseinek a definiálása a szintézis módszerével, valamint a képesség csomag és a fejlesztési program integrált folyamatának rendszerelvű kidolgozása, a folyamatára elkészítése.
- A program magyarországi működtetéséhez szükséges feltételrendszer kidolgozása, az elért eredmények bemutatása, analízise, a kidolgozott elmélet és a jelenlegi gyakorlat összevetése és a meglévő problémák feltárása.
- A programban résztvevő magyarországi gazdasági szervezetek kiválasztási módjának és felkészítésének meghatározása a szövetségi pályázatokon történő eredményes részvétel, a gazdasági integrálódás érdekében.
- A magyarországi képesség csomagok helyzetének bemutatása, az elmélet és gyakorlat összevetése, elemzése, az akadályozó tényezők feltárása és javaslatok kidolgozása az előrelépés érdekében.

Célom, hogy mindegyik részterülethez, a problémák feltárása után következtetéseket vonjak le és előremutató javaslatokat fogalmazzak meg a jövő számára.

A kutatási munka sajátossága volt, hogy bizonyos **részeredmények azonnal a gyakorlati munka elemévé váltak**, hisz kutatásaimra és kollégáim kitűnő munkájára alapozva teremtettük meg a Biztonsági Beruházási Programok magyarországi feltételrendszerét és ezzel párhuzamosan folytattuk a négy képességsomag előkészítését idehaza és külföldön. Jelen értekezés írásakor, tehát a szerző abban a helyzetben van, amikor saját korábbi tevékenységére, elméleti meggondolásaira rálátása van az analízis és szintézis módszerével vizsgálhatja a kidolgozott elmélet és a gyakorlat összhangját.

Alkalmazott kutatási módszereim a következők voltak:

- a külföldi, elsősorban a NATO szervezeteknél megtalálható szakirodalom összegyűjtése és tanulmányozása (határozatok, útmutatók, utasítások, segédletek, előadások, írásos anyagai stb.);
- a kutatási témához tartozó kis számú hazai szakirodalom felkutatása és feldolgozása (felső szintű előterjesztések, publikációk, jegyzetek, tanulmányok stb.)
- a külföldi hivatalos és tanulmányi utak tapasztalatainak feldolgozása, a Biztonsági Beruházási Program más szövetségi országokban bevezetett eljárásrendjének, jogharmonizációjának, gazdasági és szervezeti modelljeinek tanulmányozása és analízise, valamint az egyes országoknál alkalmazott eljárásrendből az indukció módszerével következtetések levonása a program általános jellemzőire. (Belgiumban, Hollandiában, Luxemburgban, Törökországban, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban végrehajtott tanulmányi és hivatalos utak);
- a NATO célirányos felkészítő tanfolyamain, az un. „workshop”-jain és a hivatalos szolgálati utazások alkalmával szerzett információk rendszerezése, feldolgozása; a folyamat elemzés módszerének alkalmazása;
- konzultációk a Szövetség különböző tisztségviselőivel (Brüsszel, Mons, Nápoly, Budapest);
- a gyakorlati munka, a munkahelyi tapasztalatok feldolgozása a kutatómunka céljának megfelelően.

A kutatómunka során a következő **munkahipotézisekből** indultam ki:

- a szövetségi megbízhatóság békében a védelmi képesség növelésére irányuló közös beruházásokban a védelmi gazdasági együttműködésben ölt testet;
- a közös tervezés, a közös gondolkodás és a tagállamok konszenzuson alapuló döntései alkalmasak egymás megismerésére és a felkészülésre, hogy válságok esetén is gyors kollektív döntések és eredményes végrehajtás szülessen;
- a szövetség tervezési és eljárási módjának jobb megismerése és pontosabb alkalmazása közvetlen gazdasági előnyökhöz is vezethet;
- a NATO gazdasági folyamataiba történő bekapcsolódás a konkrét gazdasági eredményeken kívül egyben az egységes európai piacra történő felkészülést is jelenti.

Kutatómunkám korlátaiként meg kell jelölnöm:

- a titokvédelmi követelmények maradéktalan betartását,
- a folyamatában változó döntéseket,
- a képesség csomagok esetében a bemutatott számszerű adatok a 2000. év végének megfelelő, de csak nagyságrendileg egyező adatok, melyek az előkészítés és megvalósítás előrehaladtával folyamatosan változnak és csak a beruházási nagyságrend és a költségmegosztás arányainak bemutatását szolgálják,
- a rendkívül fesztítő terjedelmi korlátokat, mely alapján csak a legjellemzőbb tulajdonságokat, tendenciákat és eseményeket mutathattam be,
- a jelenkorhoz túl közeli eseményeket és személyes érintettségemet.

A Magyarországot érintő négy jelentős fejlesztési program előkészítése megtörtént, a képességsomagokat a NATO legfelső szinten jóváhagyta.

A megvalósítás megkezdődött, egyes területeken már befejezett projektek is vannak. További fejlesztési programok beindítása várható.

A jóváhagyott programok megvalósítása nem csak a katonai együttműködés infrastrukturális feltételeit teremti meg, de a megvalósítás folyamán jelentős gazdasági eredményeket – piac bővítés, munkahelyteremtés – is hozhat az ország számára. A szövetségi tenderekre felkészülő és azon eredményesen szereplő magyarországi gazdasági társaságok pedig jelentős gyakorlati lépést tesznek az Európai Unió gazdasági rendszere felé. A NATO követelmény rendszereinek való megfelelés utat nyithat az Európai Unió piacaira is.

Tudományos kutatásaim egy része már hasznosult, megteremtődtek a program működtetésének alapvető feltételei Magyarországon.

A doktori értekezést hasznosíthatónak tartom a következő területeken:

- a program hazai feltételrendszerének további javításánál, a meglévő hiányok és problémák felszámolásánál és a képesség csomagok előkészítése és megvalósítása során a gyakorlati munkánál;
- a HM, a HVK és alárendelt szervezeteinél, a tervező – irányító és a gyakorlati munkát végző vezetők és szakemberek körében;
- új képesség csomagok előkészítésénél;
- az oktatás és kiképzés területén;
- a szövetségi infrastruktúra fejlesztésének további részleteit feltárni, kidolgozni szándékozó kutatók körében;
- megfelelő politikai döntés esetén az újonnan csatlakozni kívánó NATO tagországok felkészítésére, támogatására.

A program eredményes hazai működtetése nem csak biztonságunk infrastrukturális feltételrendszerét teremti meg, de nemzetgazdasági jelentősége is számottevő és segítheti gazdaságunk európai integrálódását is.

1./ A MAGYARORSZÁGI NEMZETI INFRASTRUKTÚRA EGYES ÁGAZATAINAK HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSI IRÁNYAI

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete politikai célok alapján meghatározott katonai képességek meglétét írja elő, de minden esetben a tagországok meglévő képességeiből indul ki. A szövetség feladatai szempontjából szükséges infrastruktúra igény elemzésekor minden esetben felméri az adott ország infrastruktúrájának polgári és katonai elemeit és minden esetben a meglévő elemekre építkeznek. Fejlesztést, a Biztonsági Beruházási Program az NSIP keretében csak abban az esetben kezdeményez, ha az adott műveleti területen sem a katonai, sem a polgári infrastruktúra meglévő elemeivel nem oldhatók meg a feladatok.

A védelem polgári támogatása és a befogadó nemzeti támogatás szempontjából alapvetően szükséges a hazai infrastruktúra- védelem szempontjából fontos- elemeinek és fejlesztési irányainak ismerete. Az országos infrastruktúra komplex rendszeréből csak néhány reprezentatív elem vizsgálatára korlátozódhatott a kutatás, azokra, melyek meghatározóak a védelem és a szövetségi kötelezettségek szempontjából.

Előzőek alapján az **ország közlekedési és hírközlési infrastruktúráját** vizsgálom, ezeket is csak, ezen fejezet rendkívül szűkös terjedelmi korlátjai miatt, vázlatosan. Az elemzés a mai helyzetképet reprezentáló, általam fontosnak ítélt tendenciának és fejlesztési iránynak a bemutatására szorítkozik. A jelölt ágazati infrastruktúrák mindenkori helyzete és a fejlesztés távlatai azonban különös fontossággal bírnak az ország lehetőségeinek és képességeinek hazai és nemzetközi megítélésében.

1.1 A közlekedési infrastruktúra helyzete és fejlesztési irányai ¹

A katonai igények, a hadak mozgatása történelmi idők óta jelentősen befolyásolják a közlekedési létesítmények és eszközök fejlesztését. Klasszikus példaként a római birodalom terjeszkedéséhez, a légiók mozgatásához szükséges útépitéseket említhetjük, melyek kijelölték a ma is használatos európai úthálózat egy jelentős részét. A technikai eszközök rohamos fejlődésével, a légi közlekedés megjelenésével megnőtt a közlekedési létesítmények és ezek fejlesztésének fontossága. A közlekedési létesítményeknek meghatározó szerepe van az erők mozgatására, a katonai reagáló idő nagyságára.

1.1.1 A vasúti infrastruktúra helyzete és fejlesztési irányai

Az ország közforgalmi vasúti közlekedését alapvetően a Magyar Államvasutak Részvénytársasága (MÁV Rt.) és a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasúti Részvénytársaság (GYSEV Rt.) bonyolítja. A mintegy 7700 km hosszú normál nyomtávú vasúti hálózat közel 40 %-a tartozik az országos törzshálózatba, amelyből közel 2000 km egyben az európai törzshálózat részét is képezi. Vasúti hálózatunk sűrűsége az európai átlagot ugyan meghaladja (81,8 km/1000 km²), de a pályák vonalvezetése, jellemzői és műszaki állapota akadályozza a gazdaságos és versenyképes üzemet. A kétvágányú

¹ Készült: A Közlekedési és Hírközlési infrastruktúra felmérése és fejlesztési irányai című KHVM tanulmány, a KVM honlap, valamint Dr. Tóth Bálint : Adalékok a közlekedési infrastruktúra fejlesztésekhez című tanulmányának (Bp. 1998) adatai alapján.

pályák 15 %-os és a villamosított vonalak 29,4 %-os aránya, valamint a pályákon elérhető maximális sebesség tekintetében (a hálózat 36 %-án érhető el a 100-120 km/h) messze elmarad az Európai Unió tagállamainak átlagától, emellett a MÁV Rt. járműállományaának avultsága és összetétele korlátozza a nemzetközi hálózaton való megjelenést is.

Az utóbbi évek szállítási igényeinek változása a vasút teljesítményének rohamos csökkenését eredményezte, amelyben a kedvezőtlenül alakuló műszaki állapot mellett a gazdasági átalakulás, valamint a hagyományosan kialakult és rugalmatlan szolgáltatási szerkezet is közrejátszott.

A vasút tervezett és megvalósuló fejlesztései szorosan kapcsolódnak az összeurópai közlekedési folyosók és a hazai logisztikai központok kialakításához, a korszerű, környezetkímélő szállítási módok mind szélesebb körű alkalmazásához. E célt szolgálják többek között a már kiépített és a továbbiakban kiépítésre kerülő konténerterminálok, Ro-La pályaudvarok, a meglévő és a közeljövőben beszerzésre tervezett speciális járműpark is. **(lásd 1-2-es számú térkép mellékletként csatolva !)**

A vasutak jelenlegi műszaki állapota és létszáma az erősen lecsökkent piaci igényekhez sem igazodik még teljes mértékben, ugyanakkor jelenlegi állapotában is képes az ország közlekedési igényei kielégítésében meghatározó szerepének betöltésére. A vonalhálózat fejlettsége és az európai törzshálózathoz is kapcsolódó vasútvonalak állapota lehetővé teszik az országon átmenő tranzitforgalom zavartalan lebonyolítását.

A magyar vasút nemzetközi kapcsolatait összesen 27 határátmenet (Ausztria 6, Szlovákia 9, Ukrajna 2, Románia 5, Szerbia 2, Horvátország 3) biztosítja, **Szlovénia irányában pedig most épült ki és került átadásra az első közvetlen vasúti összeköttetés, melynek védelmi vonatkozásait nehéz lenne tagadni.**

Az ország vasúti vonalhálózatának műszaki állapota – a szükséges karbantartások és felújítások évek óta halmozódó elmaradásai miatt – nem éri el az elvárt szintet.

A vasúti pályák és egyéb állóeszközeinek, berendezéseinek életkora magas, a hálózat közel 30 %-án **az engedélyezett tengelyterhelés nem éri el a 200 KN értéket.** Egyes vonalakon ez gátolja a teherkocsik teljes kiterhelését, ami esetenként a nemzetközi forgalmat is előnytelenül érinti, de **a katonai szállításokat is hátrányosan befolyásolja.**

A vasúti hidak állapota is a pályaállapothoz hasonló képet mutat. A 12565 db műtárgy átlag életkora megközelíti a 60 évet

A vasúti fejlesztések következtetésen figyelembe veszik az EU-trendek érvényesítését is. Ennek jegyében kerül sor a pályavasút fejlesztési és rekonstrukciós feladataira, majd a gördülőállomány és az informatikai-telematikai rendszer korszerűsítésére.

A vasút tervezett és a közeljövőben megvalósuló fejlesztései – a **rehabilitációs program** keretében – szorosan kapcsolódnak az összeurópai közlekedési folyosók és a

hazai logisztikai központok kialakításához, a korszerű, környezetkímélő szállítási módok mind szélesebb körű alkalmazásához. (lásd 1-2 számú térkép !)

A transz európai hálózati szerep erősítése és a nagymérvű színvonalbeli lemaradás csökkentése érdekében korszerűsítésre kerül a (Bécs) – **Hegyeshalom** – **Budapest** vonalszakasz és várhatóan reális lehetőség nyílik a **Budapest- Kelebia** (Belgrád) vonal korszerűsítésére és kétvágányúvá való kiépítésére. Befejeződött a közvetlen **szlovén vasúti kapcsolat** kiépítése is, amely új pályaszakasz létesítését és a kapcsolódó vonal korszerűsítését jelenti. Mindhárom fejlesztésre kerülő fővonal része a TER hálózatnak, és egyúttal a Magyarországot érintő kiemelt közlekedési folyosóknak is.

A magyar vasutakat felkészültsége és lehetőségei alkalmassá teszik – elsősorban a tranzit irányokban – intenzív szállítások végrehajtására is. A MÁV Rt. komoly tapasztalatokat szerzett a NATO-val kapcsolatos szállítások igényeinek felmérésében és kielégítésében az IFOR/SFOR szállítások végrehajtása során.

A vasút jelenlegi állapota azt mutatja, hogy az ország védelme szempontjából mind humán, mind reál (hálózat, járműpark, berendezések, költségek stb.) erőforrásait tekintve sok kritikus eleme van a vasúti közlekedésnek. A kritikus elemek pontos meghatározása érdekében szükség van az ország védelmi képessége szempontjából figyelembe veendő – a gazdaság teljes egészére kiterjedő – igények meghatározására és ehhez kell szuperponálni a szövetségi feladatokból származtatható követelményeket is.

Jelenleg a fejlesztési koncepciót nem tartalmazzák a védelmi (katonai) követelményeket.

1.1.2 A közúti infrastruktúra és fejlesztési irányai

A magyarországi közúti infrastruktúra a felszíni szállítás szempontjából annak ellenére meghatározó, hogy Magyarország jelenleg nem szomszédos másik NATO tagállammal, így nincs közvetlen közúti kapcsolata sem azokkal. A szomszédos országok politikai döntésének függvényében természetesen **közúti folyosók létesülhetnek Magyarország és más NATO tagállamok között**

Magyarország teljes úthálózatának hossza több mint 158 ezer km, amelyből az állami úthálózat mindösszesen 30 ezer km. Az országos közúthálózat közel félszáz állandó vagy ideiglenes jelleggel működő határátkelőhelyen kapcsolódik a környező országok közúti hálózataihoz. A hazai közúthálózat területi sűrűsége közel áll az Európai Unió tagállamainak átlagához, viszont minőségben és szerkezetben egyaránt elmarad a nemzetközi színvonaltól, átbocsátóképessége sok helyen még az európai átlag felét kitevő hazai járműállománnyal sincs összhangban. Autópálya ellátottságunk (4,4 km/1000 lakos) mintegy ¼ része az EU jelenlegi átlagának. Az ország északnyugat-délkeleti (M1, M5) és délnyugat-északkeleti (M7, M3) nagy forgalmú nyomvonalain ugyan lassú ütemben, de folyamatban van az autópályák határig történő továbbépítése, illetve rekonstrukciója, ezzel kialakul az európai közlekedési folyosókhoz kapcsolódó gerinchálózat, de továbbra is hiányoznak még az ország minden részét az egységes hálózathoz kapcsoló észak-dél irányú közúti főtengelyek. A jelenlegi kedvezőtlen

hálózat szerkezet, a Budapesten kívüli nagykapacitású Duna-hidak és a gyűrű irányú összeköttetések hiánya kerülőutakat, idővesztést és ezek mellett többlet üzemanyag fogyasztást is okoz.

Az országos közutakon lévő 1787 db közúti-vasúti kereszteződésből mindösszesen 255 db a külön szinten kiépített és csupán 40 db, amely nem rendelkezik valamilyen technikai, vagy jelzői biztosítással. Az országos közutak kiépítettsége és burkolattal való ellátottsága összességében megfelelőnek mondható, ugyanakkor a közutak mintegy 30 %-a nem rendelkezik a besoroláshoz és forgalmához meghatározott minimális (5, 6, 6,5 m) burkolat szélességgel sem.

Az ország közútjain a tengelyterhelések jelenlegi megengedett határértéke 10 tonna és a megengedett összes tömeg 40 tonna. Ezen értékek növelésével (11,5 illetve 44 tonna) kell hamarosan számolni, mivel az EU-ban már jelenleg is ezek a magasabb értékek az előírtak. A terhelések növekedése várhatóan felveti az útpálya szerkezetek és a hidak teherbírásának problémáját is.

Forgalmi szempontból nem kielégítő a nagy folyókon lévő hidak mennyisége és területi eloszlása sem. A kedvezőtlen hídhelyzetből adódó kényszerkerülők miatt évente több milliárd Ft nagyságrendű közlekedésüzemi többletköltségek jelentkeznek. Kíváncsi a Duna-hidak száma. A Dunán Budapeستől északra 2 db, délre 3 db (ebből 2 vasúttal közös), a fővárosban pedig 7 db közúti forgalomra alkalmas híd van. A Tisza 600 km-es magyarországi szakaszán 14 db állandó jellegű közúti híd van.

A közel 6800 km főhálózat mintegy 20 %-án (kb. 1330 km-en) a kapacitás már 1990-ben kimerült, az elsőrendű főutak mintegy 40 %-án állandósult a torlódás. Hiányoznak a településeket elkerülő szakaszok, 1500 km főút beépített területen halad, melyek jelentős részén a balesetveszély és környezeti ártalom is tarthatatlan mértékűvé vált. Legkedvezőtlenebb a helyzet az autóutakon és rendszerint az elsőrendű főutak városi bevezető szakaszain.

A közúthálózat tervezett és megvalósuló fejlesztései egyrészt kapcsolódnak az összeurópai közlekedési folyosók kialakításához, másrészt oldják a jelenlegi sugaras hálózatból eredő főváros centrikusságot, növelik a közlekedésbiztonságot, közvetetten hozzájárulnak az adott térségek gazdasági fejlődéséhez.

(lásd 3 számú térkép mellékletként csatolva !)

Tekintettel a nemzetgazdaság teljesítőképességére – figyelembe véve a szomszédos országok közúthálózatának fejlettségi szintjét, a motorizációs fejlődésből adódó forgalmi igényeket – egyes finanszírozás keretében (államháztartási, állami társasági, valamint jelentős állami hozzájárulást is tartalmazó koncessziós források együttes figyelembevételével) középtávú program alapján épülnek ki a „krétai” folyosók magyarországi szakaszainak még hiányzó részei.

A hálózatfejlesztés célja a forgalmi igényeknek megfelelő olyan országos közúthálózat kialakítása, amely megvalósítása rövidebb távon (2007-2010-ig), valamint nagy távlatban (kb. 2030-ig) lehetővé teszi:

- a főváros - centrikus hálózati szerkezet sugaras-gyűrűs szerkezetté történő átalakítását a Dunaújváros és Szekszárd térségében megvalósítandó gyűrű irányú kapcsolatokkal;
- az autópályák (autóutak) országhatárig történő kiépítésével a nemzetközi közlekedési folyosók elvárt színvonalú kialakítását, a gyorsforgalmi úthálózat fejlesztésével a települések közötti kiszolgálása színvonalának javítását, a közlekedési költségek csökkentését;
- a közúti közlekedés okozta környezeti ártalom és balesetveszély csökkentését a lakott területek terhelt átkelési szakaszainak kiváltásával, az úthálózat paramétereinek javításával;
- a szomszédos országok, a megyék és a különböző régiók, valamint az egyes települések közötti hiányzó kapcsolatok kiépítését és fejlesztését.

A középtávú (2007-2010) terv megvalósulása során:

Tervezett a szekszárdi-, dunaújvárosi és az M0 északi szektorához tartozó Duna-hidak megépítése, a hozzákapcsolódó gyorsforgalmi útszakaszokkal;

Az országhatárig várhatóan kiépülnek a legjelentősebb forgalmi irányokban (északnyugat-délkeleti M1, M5; és délnyugat-északkeleti M7, M3) az európai autópálya-hálózatba illeszkedő autópályák, illetve az autópályává fejleszthető gyorsforgalmi utak.

Ezekkel a fejlesztésekkel remélhetőleg kialakul az európai közlekedési folyosókhöz kapcsolódó gerinchálózat, de még továbbra is hiányoznak majd az ország minden részét az egységes hálózathoz kapcsoló észak-dél irányú közúti főtengek.

A közúthálózat távlati fejlesztési programjának eredményeként nagy távlatban (kb. 2030-ig) létrejöhet a gyorsforgalmi úthálózat mintegy 3500 km hosszban (ebből 1258 km autópálya, a többi autóút).

- A négy sugárirányban kiépülő autópálya (M1, M3, M5, M7) az egyes országrészek közötti kapcsolat megteremtése mellett az ország legfontosabb közlekedési kapcsolatait is biztosítja Európával. Ezen **sugárirányú autópályák stratégiai jelentőségét** támasztja alá, hogy az M1 – M5 autópályák már jelenleg is a Nyugat- és Délkelet-európai tranzitútvonal fontos elemei, míg az M7 – M3 autópályák Dél-Európa irányában, valamint az Adriai kikötők és Kelet-Európa és Ukrajna közötti közvetlen kapcsolat részét fogják képezni.

- A sugárirányú autópályákat összekötő M0 autópálya-körgyűrű gyűjtő-elosztó szerepe mellett a budapesti forgalom tehermentesítését is szolgálja, míg az M8 és M9 autópályák a keleti és nyugati országrész összekötése mellett alternatív útvonalat is biztosítanak a nemzetközi forgalom számára Budapest térségének elkerülésével. Emellett stratégiaileg fontos átkelési lehetőségeket is jelentenek a legnagyobb hazai folyónkon.
- Az autópálya hálózat tervezett fejlesztése többé kevésbé egybeesik a védelem és a szövetségi feladatokból származtatható közlekedési követelményekkel is.

Az ország közúti hálózatának és közúti járműparkjának jelenlegi műszaki állapota elmarad az európai fejlett országok átlagától, azonban – a megnövekedett tranzit igényeket is figyelembe véve – jelenleg még képes az ország közlekedési igényei kielégítésében meghatározott szerepének betöltésére. Az országos közúthálózat fejlettsége és az európai tranzitúthálózathoz is kapcsolódó autópályák, első és másodrendű főútvonalak állapota lehetővé teszik az országon átmenő tranzitforgalom lebonyolítását, de egyre több problémával és korlátozással.

Az ország közúthálózatának jelenlegi műszaki állapota is lehetővé teszi - elsősorban a tranzit irányokban – intenzív közúti mozgások lebonyolítását, más közlekedési alágazatokkal való kapcsolatok biztosítását. Az ország állami közúthálózatának döntő része a védelem által támasztott műszaki követelmények figyelembevételével (6-7 m pályaszélesség, minimálisan 30 m-es vízszintes ívsugár és 80 tonnás hídteherbírás) került kiépítésre, így – néhány közismert szűk keresztmetszet kivételével – a mindennapos forgalmi igények kielégítésén túlmenően **várhatóan a védelmi igényeknek is megfelel.** Egyes esetekben azonban számolni kell az alsóbbrendű utak lehetőség szerinti igénybevételével és ezen útvonalakon a polgári forgalom szükségeszerű korlátozásával.

A közutak felügyelete és az útgazdálkodási feladatok ellátása területi rendszerben valósul meg. Kiemelt figyelem kíséri a különleges rendszabályokat igénylő és a terhelési határt (túlsúlyos, túlméretes) meghaladó járművek közúti mozgásának szervezését és ellenőrzését.

A közúthálózat jelenlegi állapota azonban azt tükrözi, hogy az elmaradt fejlesztések miatt kapacitásai kimerülőben vannak, ezért a fejlesztések megvalósítása mind az ország gazdasági fejlődése, mind védelme szempontjából kiemelt fontossággal bír.

1.1.3 A vízi közlekedés infrastruktúrája és fejlesztési irányai

Magyarország vízrendszereit figyelembe véve a **védelmi képességek szempontjából a vízi közlekedés nem lehet meghatározó,** de a vízi közlekedés nemzetgazdasági eredményessége pozitívan hat a védelmi képességek erősítésére. A dunai vízi útnak, mint tranzit folyosónak a szerepe, az esetleges közforgalmi kikötőkhöz kapcsolódó logisztikai bázisok kiépülésével, jelentős lehet. A dunai hajózás nemzetközi áruszállításban betöltött korábbi szerepe, csak a jugoszláviai bombázások következményeinek felszámolásával, a roncsok eltávolításával állítható helyre. Mindehhez a balkáni térség politikai és katonai rendezése is szükséges.

A belvízi hajózás teljesítményének csökkenése a legutóbbi egy – másfél évtizedben általános európai tendencia. Az 1960-as években kezdődött technológia váltás – az önjáró áruszállító hajók megjelenése – ellenére a vízi szállítás valamennyi országban fokozatosan visszaszorult. Hazánkban 1630 km folyószakasz alkalmas hajózásra, valamint további 530 km pedig kishajózásra. A két nagy folyón egyetlenegy korszerű, az európai igényeknek megfelelő teherkikötő sincs. A magyar hajózható vízi útra vetített kikötőszám 100 km/db, amely érték az európai országok átlagában 25-30 km/db.

A Duna a legfontosabb vízi út, teljes magyarországi szakasza – 417 km – az év nagy részében hajózható. Mint kiemelt Transz-európai közlekedési folyosó a Duna-Majna-Rajna csatorna megnyitásával felértékelődött. A Budapest feletti Duna szakasz kis hajózási vízmélysége jelentősen rontja a szállítási lehetőségeket és a gazdaságosságot. A nemzetközi dunai hajózás a jugoszláviai háború óta gyakorlatilag megszűnt.

A Tiszán áruszállítással összefüggő hajóforgalom gyakorlatilag nincs. A kiránduló és egyéb hajóforgalom elsősorban a Kisköre feletti szakaszra és Szeged térségére korlátozódik.

Bár hajózható vízi útjaink mennyisége – térséghez képest – kedvező, mégis forgalmi kihasználtságuk alacsony. Ennek oka a vízi utak vízjárásának ingadozásán kívül főleg a közforgalmi kikötők hálózatának kiépítetlenségében keresendő. A tiszai forgalom növekedésének akadályai többek között, hogy nincs az országban a Duna és Tisza között hajózható vízi összeköttetés.

Tekintettel arra, hogy a Duna – mint Közép-Európa legfontosabb nemzetközi vízi útja – a hazai szakasz kevésbé fejlett infrastruktúrája mellett jelen helyzetében is fontos szerepet kaphatna egy újrainduló nemzetközi forgalom esetén, a jugoszláviai roncok eltávolítása, és a megfelelő biztonsági garanciák után a dunai közlekedési kapcsolatait, tranzitszerepét is erősítő Duna-Majna-Rajna tengely vonatkozásában. E tranzit folyosónak legfontosabb fejlesztési feladata az országos közforgalmi kikötők kiépítése Győr-Gönyű, Csepel, Nagytétény, Dunaújváros, Szekszárd és Baja térségében, valamint a kikötőkben, a kombinált fuvarozás lehetőségét biztosító létesítmények megteremtése **(lásd 5.számú térkép!)**. A finanszírozási lehetőségeket reálisan nézve jelentős fejlődés nem várható, a közlejtőjövőben csak a Győr-Gönyű nemzetközi Ro-Ro kikötő építésének megkezdése, valamint a bajai fejlesztés befejezése valószínűsíthető.

A vízi közlekedési alágazat **fejlesztésének stratégiai irányai**

- az Európai Unióban való integrálódás elősegítése terén a dunai vízi út Budapest feletti szakaszán az európai normák teljesítésével a hajózási viszonyok javításában;
- az ország kiegyensúlyozottabb térségi fejlődésének elősegítése terén a közforgalmi kikötőket eddig nélkülöző Duna-menti régiókban egy-egy közép nagyságú, modern közforgalmú kikötő infrastruktúrájának létrehozásában, az országos logisztikai központok hálózatának koncepciójával összehangolva a Tisza medence hajózásának újjáélesztésében fogalmazhatók meg.

A dunai vízi közlekedés fejlesztése részben függvénye a jelenleg még megoldatlan szlovák-magyar vízlépcső és dunai kérdéseknek és az igen jelentős beruházási forrásigényeknek is.

A vízi közlekedés infrastruktúrájának fejlesztése nemzetgazdasági eredményessége mellett pozitívan hathat az ország védelmi képességeinek erősítésére is, továbbá lehetőséget biztosíthat a nemzetközi érdekű katonai szállításokban való tevékeny közreműködésre.

1.1.4 A légi közlekedés infrastruktúrája és fejlesztési irányai

A magyar légi közlekedés nem, de a légi közlekedés infrastruktúrája meghatározó az ország védelmi képességeinek megítélésakor, de meghatározó a szövetségi rendszerből adódó kötelezettségek teljesítésének feltételrendszerét vizsgálva is.

(lásd jugoszláviai beavatkozás!)

A magyar légi közlekedés – tekintettel arra, hogy 1964 óta szünetel a belföldi menetrendszerű légi személyszállítás – csak a nemzetközi légi közlekedés részeként minősíthető.

A Magyar Köztársaság a nemzetközi megállapodásokban – elsősorban a nemzetközi polgári repülésről Chicagóban megkötött egyezményben – vállalt kötelezettségek teljesítése érdekében repülőtereket és légi forgalmi szolgálatot köteles fenntartani és működtetni. A magyar állam kijelölt nemzeti légi fuvarozója útján menetrendszerű légi összeköttetést biztosít Budapest és a világ számos fővárosa és nagyvárosa között. **A nemzeti légi közlekedési vállalat utóbbi időben bekövetkezett válsága védelmi szempontból sem kívánatos, hiszen érdemi légi szállítási kapacitással az MH sem rendelkezik, ezért szükség esetén a nemzeti légitársaságra támaszkodna.**

A széles értelemben vett légi közlekedést, ideértve a repülőterek üzemeltetését és a légi közlekedéssel kapcsolatos egyéb kiegészítő tevékenységeket is, az utóbbi közel egy évtizedben nem a visszaesés, hanem a jelentős teljesítménynövekedés jellemzi. Mindez elmondható attól függetlenül, hogy a nemzeti légitársaság az elmúlt években jelentős anyagi problémákkal küzd, miközben például repülőgép parkjának cseréjét is beindította és keresi stratégiai befektetőjét, partnerét.

Repülőterek

Az országban jelenleg mindösszesen 56 repülőtérként nyilvántartott ingatlan található. **(lásd 6.sz. térkép!)**

Ezek közül összesen 8 db állandó jelleggel üzemel, 24 db időszakosan, ideiglenes repülőtérként működik. A további 24 helyen lévő – különböző kiépítettséggel és felszereltséggel rendelkező polgári, illetve katonai repülőgépek le- és felszállására megfelelő előkészítés után alkalmas – repülőtér üzemén kívül van, a hasznosításukra vonatkozó elgondolás még nincs véglegesen kialakítva, illetve tőke hiányában befektetőre várnak.

Az ország egyetlen **nemzetközi repülőtere Budapest-Ferihegy**, amely alkalmas minden fajta polgári és katonai repülőgép fogadására és indítására. Befogadóképessége – a korábbi fejlesztéseknek köszönhetően – a jelenlegi polgári forgalom számára elegendő, további bővítése a forgalmi trendek és a befektetői tőke függvénye.

Az ország másik **nyilvános repülőtere** az önkormányzat tulajdonában lévő, **Debrecen repülőtér** – amely jelenleg a belföldi és a regionális légi forgalomban játszik szerepet – azonban a közeljövőben általános nemzetközi joggal is rendelkezhet.

Állandó jelleggel üzemelnek még a **katonai repülőterek Pápa, Taszár, Kecskemét, Szolnok, Szentkirályszabadja, Tököl helyőrségeiben**. Elsősorban a katonai repüléseket szolgálják, szükség esetén azonban polgári gépek fogadására is alkalmasak. Fejlesztésük, rekonstrukciójuk a Magyar Honvédség átalakításától függően különböző okok miatt szükséges. A tököli repülőtér katonai használatának megszüntetéséről már döntés született, a taszári, pápai, kecskeméti katonai repülőterek fejlesztési kérdéseit az értekezés további fejezetei részletesen fogják tárgyalni.¹

A Honvédelmi Minisztérium kezelésébe tartozik – a fenti katonai repülőterek mellett – további 12 ideiglenes jelleggel működő repülőtér. Ezek elsősorban a honvédelmi felkészítést és a sportrepülési célokat szolgálják, néhány közülük azonban a jövőben belföldi polgári légi forgalom számára is megnyitásra kerülhet.

Sport klubok tartanak fenn és üzemeltetnek időszakosan további 12 repülőteret.

Az állandó jelleggel üzemelő repülőterek mindegyike szilárd burkolatú fel- és leszállópályával és gyakorlatilag kifogástalan közúti- és vasúti (iparvágány) kapcsolattal rendelkezik, míg az ideiglenes repülőterek fel- és leszálló pályái csaknem kizárólag füvesek.

Légiforgalmi szolgáltatások

A nemzetközi légi közlekedésben való részvételünk alapfeltétele a légi forgalmi szolgáltatások biztosítása. E feladat ellátása az ország földrajzi elhelyezkedéséből és a nemzetközi kötelezettségekből eredően akkor is szükséges lenne, ha nem lenne saját nemzeti légi fuvarozónk, vagy magyar lajstromban lévő légi jármű. Ezt támasztja alá az a tény, hogy a hazai légi forgalom mintegy 90 %-át az átrepülő forgalom adja.

A polgári légi forgalmi irányítás technikai eszközeinek és szolgáltatásainak kisebb része már jelenleg is megfelel az EUROCONTROL minimum szabványainak.

A légi közlekedés irányításának rendszere jelenleg átalakulóban van. A korábbi, merev, kiskapacitású légtérrendszer (légi folyosók) **a polgári és katonai együttműködés eredményeként megváltozott**. A technikailag is elavult irányítási rend helyett korszerűbb, az **európai irányelvekkel mind polgári, mind katonai vonatkozásban harmonizáló – ezáltal EU és NATO konform – egységes légtér ellenőrzési és légi irányítási rendszer került kialakításra**. (lásd a magyarországi képességsomagok fejezetnél bővebben ismertetve!)

Megvalósítását a légtér használat liberalizálás következtében az utóbbi években megnövekedett polgári légi forgalom, valamint a légi közlekedés biztonságosabb, gazdaságosabb üzemeltetésének igénye is indokolta a katonai szempontok mellett.

¹ Lásd 6.6 fejezet „repülőtéri” fejlesztési program.

A légi közlekedés fejlesztésének irányai

A közlekedéspolitikai koncepció a nemzetközi légi forgalom növekedését prognosztizálja, amelyhez a jelenlegi nemzetközi forgalomra alkalmas infrastruktúrát is fejleszteni szükséges. A légi közlekedés fejlesztésében az alábbi prioritások jelentkeznek:

- a) a meglévő repülőterek szelektív fejlesztése
(kiemelten kezelve Ferihegyet)
- b) a légi forgalom irányítás fejlesztése
- c) légijármű-park pótlása, bővítése
- d) a légi közlekedés-biztonsági, repülésvédelmi, és
rendészeti megerősítése
- e) humán tényezők területén a szinten tartás, illetve további javulás.

A légi közlekedés fejlesztéseként már befejeződött a Ferihegyi Repülőtér utasforgalmi létesítményeinek bővítése (B terminál) és az új Repülésirányítási Főközpont kiépítése. Ez utóbbi megteremtette a légi forgalomirányítás teljes körű harmonizációjának technikai feltételeit, az EUROCONTROL által megkívánt magas kiszolgálási szintet.

A belföldi légi forgalom felújításával a következő évtizedekben körzeti, vagy regionális repülőterekké fejleszthetők elsősorban **Szeged, Pécs-Pogány, Győr-Pér** térségében meglévő – ideiglenesen üzemelő – repülőterek. Ugyancsak körzeti repülőterekké fejleszthetők a továbbiakban **Békéscsaba, Esztergom, Kaposvár, Kunmadaras, Miskolc, Nyíregyháza, Szombathely** körzetében lévő repülőterek. A nemzetközi turista forgalomba is bekapcsolásra kerülhetnek és az idegenforgalmat szolgálják **Siófok-Kiliti, Sármellék és Budaörs** repülőterei.

A **katonai repülőterek vegyes polgári és katonai üzemeltetésére**, polgári hasznosítására számos térségi kezdeményezés született az elmúlt években. Ezt igyekezett jogszabályi oldalról támogatni a 2151/1998. (V.20) számú Kormányhatározat is. A polgári zónák megépítéséhez, a polgári terminálok megnyitásához azonban a minimálisan szükséges tőke egyik helyen sem jött össze a mai napig.

A légi közlekedésre jelenleg alkalmas infrastruktúra lehetőségei jelentősen meghaladják az ország gazdasági fejlettségéből következő igényeket. A rendelkezésre álló, de jelenleg üzemén kívüli egykori katonai repülőterek szilárdburkolattal rendelkező fel- és leszálló pályái, közúti és vasúti kapcsolatai, épületei felkínálják a hasznosítás lehetőségét, de beruházás hiányában lassan tönkremennek.

A hazai légi közlekedés dinamikusabb fejlődésének akadályát a jelentősebb szállítási igények hiányán kívül nem elsősorban a repülőterek kialakítása, hanem azok berendezéséhez és üzemeltetéséhez szükséges források biztosításának elégtelensége okozza.

1.2 A közlekedés fejlesztésre ható katonai követelmények rendszere

Az országos közlekedésfejlesztési koncepciót, a közép és hosszú távú terveket rendkívül sok tényező befolyásolja, így például:

- az euró-atlanti integráció, az európai közlekedési rendszerben elfoglalt helyünk és szerepünk, az európai tranzit útvonalak,
- külgazdasági kapcsolataink, a külkereskedelem meghatározó irányai,
- az ország gazdasági fejlődése, az egyes régiók közötti belső gazdasági mozgás,
- a kül-és belföldi személyszállítási igények stb.

Mindezen szempontrendszer kell, hogy kiegészüljön az **ország biztonsági szempontjaiból adódó követelményrendszerrel**. A biztonság fogalmának korszerű értelmezése a katonai biztonság mellett magában foglalja a gazdasági, környezeti, informatikai, bűnözéssel szembeni biztonságot is. A katonai követelmények rendszere tehát a biztonsági követelményeknek csak egy szegmense.

1.2.1 A nemzeti haderő új struktúrájából származó követelmények

A stratégiai felülvizsgálat célja egy olyan haderő létrehozása és elhelyezése volt, amely képes eleget tenni Magyarország biztonsági és védelmi igényeinek és ugyanakkor képes a szövetségi elkötelezettségből adódó feladatait is ellátni.

A Nemzeti Biztonsági Stratégiának részletes elemzése már több éve folyamatban van, de a közelmúlt olyan változásai, mint a NATO tagság, vagy a koszovói válság és az ezzel kapcsolatos szövetségi akciók és elméletek jelentősen befolyásolják a végső megfogalmazást. A nemzeti stratégia kidolgozása érinti a katonai stratégia alapelveit is. A katonai igények és képességek összevetése hivatott reális képet adni a szükséges fejlesztési irányokról és a prioritásokról is.

Előzőek szerint megfogalmazhatók a hiányzó mobilitási képességek, a hiányzó közlekedési, szállítási kapacitások is, melyből követelmények fogalmazhatók meg a közlekedésfejlesztés irányába!

A NATO tagság és egyéb nemzetközi egyezmények eredménye az, hogy megnövekedett az azonnal bevethető, jól felkészült katonai egységek iránti igény és ugyanakkor csökkent a nagyszámú tartalékos csapatok fenntartásának szükségessége.

Ennek megfelelően a katonai stratégia alapvető tételei közé tartozik az országon belül, vagy – szövetségi kötelezettség alapján – azon kívül, gyorsan reagáló, azonnal bevethető válságkezelő egységek létrehozása és kiképzése is.

Mindez korszerű közlekedési létesítményeket (repülőtér, vasúthálózat, közúti létesítmények stb.) és korszerű szállítóeszközöket igényel.

Szövetségi alapelv, hogy minden olyan katonai igény, vagy képesség, amely nem létezik egy ország haderejében, az máshol megtalálható és a szövetségen belüli koordináció alapján alkalmazható. Természetesen mindez nem igaz a katonai és polgári infrastruktúrára és különösen nem a közlekedési létesítményekre, melyeknek az adott ország területén kell rendelkezésre állniuk.

A nemzeti haderő méretei csökkentek, de ugyanakkor a meglévő haderő harckészültségi követelményei növekedtek, és ezzel növekedtek a mobilitás, a mozgékonyosság, a reagáló képesség követelményei is.

A haderő **szárazföldi erőinek** az ország területi sérthetetlenségének megvédésére kell alkalmassá válni a struktúra átalakítás során. A szárazföldi haderő alapja a gépesített gyalogos dandár és az azt támogató könnyű páncélos felderítő és tűzer alakulatok. A szárazföldi haderő a széttagoltság helyett a jövőben tíz kiemelt helyőrségbe koncentrálódik, mindez azt jelenti, hogy a katonai közlekedési igény ezen helyőrségekben és körzetükben megnövekszik.

Biztosítani kell a katonai bázisok több irányból történő megközelítését, az erők kijutását a fő és alárendelt útvonalakra, a környék gyakorló tereire, valamint a vasúti ki-és berakodás feltételrendszerét.

Jelentős közlekedési igény jelentkezik a Dunántúli Kiképző Központ és a Központi Gyakorlótér Parancsnokság működési területén is.

Az SFOR és KFOR erőkbe felajánlott magyar egységek közlekedési , szállítási feladatai már nemzetközi infrastruktúrához és szövetségi együttműködéshez kötődnek.

Elsősorban háborús időszakban és a hadi körülmények közötti közlekedés biztosításában lehet kiemelt szerepe a műszaki dandárnak (hídépítés, hadi utak, közlekedési létesítmények helyreállítása stb.). A dandáron belül kijelölt mozgékony műszaki zászlóalj az országon kívüli feladatok esetén is képes a saját csapatokat hatékonyan támogatni.

A légierőnek a strukturális átalakítás után is képesnek kell lenni a légtér szuverenitás megvédésére és biztosítására, valamint a szárazföldi erők harctéri támogatására.

A struktúra váltás egyben a légierő egységeinek csökkenését jelentette, így közlekedési, légi közlekedési szempontból a megmaradó légi bázisok fejlesztését vagy fenntartását kell elemezni.

Az új légierő struktúra kialakítása után a megmaradó repülőterek és légierős helyőrségek (Veszprém, Kecskemét, Pápa, Taszár, Szolnok, Szentkirályszabadja, Győr) közlekedési hálózatán értelemszerűen megmarad vagy megnövekszik a katonai jelenlét. Kiemelten jelentkezik egy új közlekedési igény azon bázisoknál, ahol szövetségi feladatok is települnek. (lásd későbbi fejezetek!)

Összességében tehát a hadsereg vezetése azzal számol, hogy a struktúraváltás után megmarad un. „kiemelt” helyőrségekben a polgári infrastruktúra – így a közlekedés is – megfelelő szolgáltatást tud biztosítani a hadsereg számára. Joggal feltételezhető

azonban, hogy ennek számos gyenge pontja van és a megfelelő közlekedési feltételek csak átépítéssel, fejlesztéssel biztosíthatók.

1.2.2 A szövetségi tagságból származtatható közlekedés fejlesztési követelmények

Magyarország NATO tagságából, a hazánkat érintő SFOR, IFOR és KFOR műveletekből logikus a következtetés, hogy a közlekedési infrastruktúrát fejleszteni kell, a szövetséges haderők mozgatásának követelmény rendszerét figyelembe kell venni a tervezett fejlesztések során.

Az Észak-atlanti Tanács 1999. április 23-24-én Washingtonban elfogadta a **Szövetség Stratégiai Konceptióját**.

Az új stratégiai koncepció kimondja, hogy „fenn kell tartani a kollektív védelmet, megerősíteni a transzatlanti kapcsolatot, és olyan egyensúlyt kell biztosítani, amely lehetővé teszi az európai szövetségesek nagyobb mértékű felelősségvállalását”. A transzatlanti kapcsolat katonailag a két észak-amerikai állam és a 17 európai állam együttműködését jelenti. Mindez a Washingtoni Szerződés 5. cikkében vállalt elkötelezettség alapján a két földrész közötti katonai erők mozgatását, az „átdobás” képességét feltételezi. Más kérdés az, hogy jelenleg ezzel a képességgel csak az amerikai hadsereg rendelkezik értékelhető léptékben.

A Szövetség Stratégiai Konceptiójában jelentős szerepet és önálló megfogalmazást kapott a **válságkezelés**. Ennek megfelelően a NATO tagországainak konszenzus esetén készen kell állni, a Washingtoni Szerződés 7. cikkével összhangban, a hatékony válságkezelésre a válságműveletekben. Jelen időszakban a NATO stratégiai a válságövezeteket Magyarországtól délkeleti – keleti irányban valószínűsítik, illetve a jelenlegi válságkezelés konkrétan a volt Jugoszlávia területére a Balkánra összpontosul.

Válságkezelés a szövetséges csapatok mozgékonyasága, mobilitása nélkül elképzelhetetlen. Mindez feltételezi egyrészt a közlekedési infrastruktúra szükséges elemeinek meglétét a válságkezelés területei felé, másrészt a csapatok szállításához szükséges járművek és szervezési eljárások meglétét a logisztikai biztosítás részeként.

A közlekedésfejlesztés követelményrendszerébe tehát megfogalmazható, hogy **a mai ismert válságövezetek és a jövőben feltételezhető válságövezetek irányába ható közlekedésfejlesztési feladatoknál a szövetségi katonai követelményeket fokozottan figyelembe kell venni.**

A NATO belső reformjának része az új parancsnoki struktúra, beleértve a Többszemélyes Összhaderőnemi Alkalmi Kötelék (CJTF) koncepcióját is. A Szövetség valamennyi küldetése esetén az erők gyors áttelepíthetőségét biztosítani kell, mind a jogi szabályozás, mind a közlekedési hálózatok és eszközök oldaláról.

„A Szövetségnek – rövid és hosszútávon egyaránt – feladatai teljes skálájának végrehajtásához olyan alapvető hadművelleti képességekkel kell rendelkeznie, mint a hatékony végrehajtás képessége, **szállíthatóság és mozgékonyág**; a

csapatok és az infrastruktúra túlélő képessége; a fenntarthatóság, ami magába foglalja a logisztikai biztosítást és az erők rotációját.”¹

A Stratégiai Koncepció ugyanakkor azt is rögzíti, hogy a szükséges eszközök és képességek megszerzésében és fenntartásában a többnemzeti finanszírozásnak fontos szerepe van. Ilyen a katonai költségvetés és a NATO Biztonsági Beruházási Programja.

A Szövetség 1999-es áprilisi Washingtoni Csúcsértekezletén a kormány- és államfők jóváhagyták a **Védelmi Képességek Kezdeményezés (DCI)**² című dokumentumot is. A kezdeményezés a Szövetség fő feladatainak teljes körében a többnemzetiségű hadműveletek hatékonyságát hívatott javítani. A Stratégiai Koncepcióval összhangban meghatározza azon képességeket, melyek elengedhetetlenek a sikeres összhaderőnemi és többnemzeti hadműveletek végrehajtásához. Ilyen például a készenlét, az alkalmazhatóság, **mobilitás**, fenntarthatóság, túlélőképesség és a korszerű fegyverzetek és felszerelések.

A DCI a fejlesztésre váró területek között az első helyen tárgyalja a **bevetethőséget és mobilitást**.

A Szövetség jövőbeni, leginkább elképzelhető hadműveletei megkövetelik a NATO tagállamoktól a haderők és képességek anyaországon kívüli gyors bevetését.

A bevetethőség nemcsak a szállítóeszközökhöz való időbeni hozzáférést jelenti, hanem a hadszíntéri fogadó képességet is. A NATO területén folyó hadműveleteknél igénybe vehető a **Befogadó Nemzeti Támogatás** és a már meglévő infrastruktúra is. Alapvetően számol a NATO a közösen finanszírozott infrastrukturális fejlesztések keretében létrehozott bázisokkal és kiszolgáló rendszerekkel.

A Védelmi Képességek Kezdeményezés kiemelt fejlesztési feladatként kezeli a mobilitási képesség növelését és a katonai szállítási, közlekedési infrastruktúra fejlesztését. Mindez alapvetően polgári infrastruktúra elemekre épül, tehát ezek fejlesztésénél a katonai követelményeket kiemelt figyelemmel kell kezelni és beépíteni az egységes követelmény rendszerbe (hidak, közutak, vasútvonalak stb.).

A katonai mobilitás és közlekedés tehát javarészt a polgári infrastruktúrán nyugszik és a polgári szervek támogatása nélkül nem létezik, ezért a NATO hatékonyan működteti a **Védelem Polgári Tervezési Főbizottságát (SCEPC)** és ezen belül a mozgatósi és szállítási keretszervezeteket.

1.3 A hírközlési infrastruktúra helyzete és fejlesztési irányai³

A hírközlési infrastruktúra a nemzetgazdaság teljes infrastruktúrájának egyik legfontosabb eleme. A hírközlés és különösen a távközlés területén végbemenő és prognosztizálható fejlődés, a szolgáltatások és technológiák integrációja, az

¹ Szövetség Stratégiai Koncepciója 53/d pont.

² DCI: Defense Capabilities Initiative

³ Készült: „A hírközlési infrastruktúra felmérése és fejlesztési irányai” című KHVM tanulmányban szereplő adatok felhasználásával.

informatika, a távközlés egyre szorosabb összekapcsolódása egyértelművé teszi, hogy a hírközlési infrastruktúra nemzetgazdasági jelentősége egyre meghatározóbb lesz a jövőben. A távközlés fejlettsége és az informatikai eszközök és alkalmazások széleskörű használata alapvető hatást gyakorol a nemzetgazdaság fejlődésére, az ország nemzetközi versenyképességére és kulturális színvonalára, az egyes régiók gazdasági növekedésére.

Napjaink társadalmi fejlődése már elsősorban a hírközlésre és a vele szoros kapcsolatban lévő informatikára épül. Az oktatás, a kereskedelem, az ipar, az államigazgatás és a háztartások nélkülözhetetlen részévé válik a kommunikáció és a kommunikációt kiszolgáló integrált infrastruktúra.

A hírközlés általános fogalom, mely magába foglalja a hírek és információk átvitelének, tárolásának és feldolgozásának számos területét, így például a postai és távközlési szolgáltatásokat, beleértve a közcélú és külön célú vezetékes és mobil telefóniát és adatátvitelt, a rádió és televízió műsorszórását, műsorelosztást és műsorszétválasztást, valamint a postai levél, pénzforgalmi és csomag szolgáltatásokat.

Az 1990-es évtől kezdődően a távközlés területén jelentős fordulat ment végbe. A vezetékes telefon tekintetében az évtizedek óta fennálló hiányok megszűntek, az eddigi időszakra jellemző keresleti piacot mindinkább a kínálati piac váltja fel. A vezetékes telefonon kívül példátlan mértékben nőtt a rádiótelefonok száma Magyarországon. A hazai távközlés a mai időszakig elérte azt a mennyiségi és minőségi színvonalat, amely képes kielégíteni az alapvető államigazgatási és gazdasági, továbbá a lakosság fizetőképes keresletéhez igazodó kommunikációs igényeket.

A távközlés, korábbi többszörös háttérbe szorítottságával szemben üzleti szempontból a legígéretesebb gazdasági ágazattá lépett elő. Egyidejűleg az állam kivonult a távközlésből. 1993-ban született meg a Távközlési törvény, ekkor teremtődtek meg a működőképesség alapvető feltételei is. Ugyancsak ebben az időszakban jöttek létre a távközlési és részben az informatikai infrastruktúra alapjai. Elkészült az ország digitális gerinchálózata, a helyi központok automatizáltsága közel 100 %-os lett, a digitalizáltság mértéke ugyanebben az időszakban 5-ről csaknem 60 %-ra emelkedett. A fővonalis ellátottsági szint megduplázódott, a lakás- illetve a vidéki ellátottság ennél is jobban növekedett.

A lefektetett optikai kábelekkel Magyarország a Dél-európai országokhoz képest már előnyös, de az EU-hoz képest is igen jó helyzetben van. A mobil telefonok elterjedésének viharos növekedéseként 2000-re 30 – 32 %-os ellátottságot értünk el.

A magyar távközlő hálózat 54 primer körzetéből 23-ban a pályázat útján nyertes koncessziós társaság által történik a közcélú távbeszélő szolgáltatás, míg a fennmaradó körzetekben a MATÁV Rt. kapott koncessziót. A MATÁV Rt. ezenkívül a belföldi, valamint a nemzetközi közcélú távbeszélő szolgáltatásra kizárólagosságot élvez 2002-ig. Ugyancsak koncesszió alapján végzi a közcélú rádiótelefon szolgáltatást a két GSM szolgáltató (Pannon GSM Távközlési Rt. és a Westel 900 GSM Rt.) és a két ERMES

személyhívó szolgáltató (EASY Call Ermes Általános Személyhívó Rt., és az EURO Személyhívó Magyar Koncessziós Rt.) is.

A magyar távközlés sajátossága, hogy **megmaradtak és várhatóan a jövőben is működni fognak a technológiához kötődő külön célú és a kormányzati, honvédelmi, rendvédelmi zártcélú távközlő hálózatok.**

A másik önálló szakágazat a **frekvenciagazdálkodás**, amely a vonatkozó törvény által két szervezeti és működési területre osztva (kormányzati – ezen belül a honvédelmi – és polgári frekvenciagazdálkodás) végzi a véges nemzeti vagyonnal való gazdálkodás hazai és nemzetközi feladatainak ellátását.

Ellentétben a távközléssel, a műsorszórás a korábbi központi irányítás rendszerén belül, annak központosítottságához szorosan illeszkedve, folyamatosan fejlődött.

A kábel TV hálózatokkal a műsorszórási piacon megjelenő új szereplők az elmúlt évtizedben létrehoztak egy új infrastruktúrát.

A magyar **postai hálózat** sűrűsége és szolgáltatásai nemzetközi összehasonlításban is megfelelőek. Az ország 3200 települése van bekapcsolva a postai szolgáltatásokba, ezzel az ellátottság csaknem 100 %-os.

A hírközlés modernizálásának lehetőségei és adottságai

A hírközlési infrastruktúra korszerűsítése, a hírközlés technológiájának fejlesztése, illetve a hírközlési infrastruktúra által kínált lehetőségek hatékony alkalmazása a nemzetgazdaság különböző ágazataiban minden fejlett és fejlődő nemzetgazdaság számára kulcsfontosságú feladat. Magyarország sajátosságai közül legfontosabbak: a szellemi erőforrások értékesítése és a földrajzi adottságokból származó előnyös forgalmi lehetőségek kihasználása.

A **forgalmi lehetőségek kihasználását** Magyarország sajátos geográfiai elhelyezkedése teszi lehetővé úgy, hogy az ország hírközlési-távközlési infrastruktúrája a híd szerepét töltsse be Európa nagy régiói, Nyugat-Európa, Kelet-Európa és a Földközi tenger keleti medencéje között. E természeti adottság hatékony kiaknázása erősítheti az ország regionális gazdasági és politikai pozícióit, támogathatja az ország Európai Unióhoz való csatlakozását és nem utolsósorban jelentős bevételekhez juttathatja a hazai távközlési piac szereplőit.

Távközlés

Az elmúlt hét évben Magyarország igen jelentős eredményeket ért el a távközlési reform és távközlési szolgáltatások fejlesztése terén. Ebben az időszakban Európában és csaknem az egész világon szintén megváltozott a távközlési szolgáltatások fejlődésének üteme. A hírközlés jövőjét meghatározó politika a minőséget, az olcsó szolgáltatást és a szolgáltatások választékának bővítését állítja középpontba. Ennek eléréséhez szükséges:

- a kábeltelevíziós hálózatok korszerű technikai bázison való megújulása; Az új architektúrájú hálózatok alkalmasak lesznek mind a távbeszélő, mind a szélessávú szolgáltatásokra (video on demand, teleshopping, telebanking, stb.);
- a közcélú rádiótelefon szolgáltatások további bővítése;
- a beszédcélú és nem beszédcélú, valamint a szélessávú szolgáltatások arányának változása;
- a közcélú távbeszélő szolgáltatás kizárólagosságának megszűnése;
- a szolgáltatások teljes liberalizációja;
- a közcélú távközlési szolgáltatások mennyiségi és minőségi színvonalában az európai közösség országai átlagszínvonalának megközelítése;
- a fejlett távközlési és informatikai szolgáltatásokhoz való hozzáférés.

A távközlés tulajdonosi szerkezetétől eltérően az **országos műsorszóró hálózat** gyakorlatilag állami tulajdonban van és a privatizáció után is várhatóan egy tulajdonos kezében marad. Egyrészt ezért, másrészt pedig a médiatörvény által meghatározottan a következő években a műsorszórás fejlesztése jól körvonalazható, míg a távlati fejlődés a műsorszórásra vonatkozóan is csak tendenciáiban határozható meg.

A fejlett országokban az elmúlt időszak legjelentősebb fejlődési trendje az un. teljes szolgáltatást nyújtó hálózatok megjelenése, vagyis a távközlés, a műsorszórás és az adatátvitel integrálódása.

A távközlés területén az utóbbi évtizedben végrehajtott fejlesztések eredményeként jó közepes európai színvonalat ért el a telefonellátottság, a hálózat digitalizáltsága közel 60 %-os. Jelentős előrelépés tapasztalható a mobil telefonok elterjedésében és kedvező az optikai kábelhálózat kialakításának helyzete. A közszolgálati rádió és TV adók besugározzák az ország területének mintegy 80-95 %-át. A posta fejlettsége jelenleg az EU országok közép szintjének felel meg.

A hírközlési infrastruktúra fejlesztési célkitűzései az ellátottsági szint további javítására, az informatika fejlődését elősegítő technológiai fejlesztésekre és a szolgáltatások körének bővítésére irányulnak.

1.4 Összefoglaló megállapítások, következtetések, javaslatok

A védelem polgári támogatása és a befogadó nemzeti támogatás szempontjából az ország infrastruktúrájának elemei közül legfontosabb a közlekedési és hírközlési infrastruktúra.

A **szárazföldi felszíni szállítás** (vasúti, közúti, vízi) nemzeti ellenőrzés alatt marad a szövetségi feladatok idejére is. A NATO a felszíni szállítás tervezésében az együttműködésre és koordinációra helyezi a fő hangsúlyt.

A katonai mobilitás döntő mértékben a polgári infrastruktúrán nyugszik és a polgári szervek támogatását igényli. Mindennek szervezeti keretei is kidolgozottak és működnek a NATO-nál. A katonai közlekedés feladatai az egyes közlekedési ágazatok rendszerszemléletű megközelítését, a közlekedésnek, mint rendszernek a működtetését igényli.

Az ország területére érkező, illetve azon áthaladó **szövetséges csapatmozgások** irányait és intenzitását alapvetően a feladatra kijelölt szövetséges csapatkontingens nemzetisége és állandó díszlokációs helye, valamint a feladat célja és megvalósításának földrajzi helyzete fogja meghatározni.

Magyarország a közlekedésfejlesztési irányelvei megfogalmazásánál figyelembe veszi az Európai Unió közlekedéspolitikai elveit, az európai tendenciákat, valamint a Transz-európai közlekedési hálózat kialakításának fejlesztési irányait, technikai követelményeit, elvárásait is.

Az ország közlekedési hálózatának fejlesztésénél meghatározó, hogy az EU által kijelölt közlekedési folyosók, a nemzeti fejlesztési célok egybeesnek az Országgyűlés által is elfogadott közlekedéspolitikai koncepcióval.

Jelentős probléma, hogy a védelmi feladatokból és a szövetségi kötelezettségből adódó közlekedési követelmények jelenleg még nincsenek feltárva, összegezve és ezek nem részei a jelenlegi közlekedésfejlesztési terveknek.

Javaslom, a hadsereg új struktúrájának, a Szövetség új stratégiai koncepciójának és a Védelmi Képességek Kezdeményezésnek (DCI) az ismeretében, a közlekedés védelmi követelményeinek kidolgozását és a közlekedésfejlesztési koncepciónál és a konkrét terveknél ezek érvényesítését.

Javaslom a védelmi célú közlekedésfejlesztési projektek egy részét a NATO Biztonsági Beruházási Programján belül előkészíteni és megvalósítani, vagy kapcsolt projektként, vagy több önálló kisebb fejlesztésként.

Kezdeményezni kell a NATO illetékes szervezetei irányába, hogy Magyarországra önálló közlekedési képesség csomag készüljön, figyelembe véve az ország közlekedési rendszereinek alacsony színvonalát és ugyanakkor, katonai szempontból a magyarországi hálózatok kiemelt szerepét.

A minősített időszakos igények (védelmi, nemzetgazdasági, lakossági) kielégítésének a közlekedés valamennyi területén alapkövetelménye kell, hogy legyen az adott közlekedési alágazat életképességének biztosítása, amely a hálózat, az eszközpark, a tartalékeszközök és anyagok biztosításában, készletezésében, azok karbantartásában, illetve helyreállításakor azok alkalmazásában foglalható össze.

A nemzeti infrastruktúra védelem szempontjából fontos elemei után vizsgáljuk meg a katonai infrastruktúra azon összetevőit, melyek közé közvetlenül beépülnek a szövetségi fejlesztések és melyekkel együttesen biztosítjuk a szükséges képességeket hazánk területén.

2. A KATONAI INFRASTRUKTÚRA MEGHATÁROZOTT ELEMINEK HELYZETE, JELLEMZŐI MAGYARORSZÁGON

A szövetségi infrastruktúra fejlesztése minden esetben a befogadó ország és ezen belül is a katonai infrastruktúra elemeit veszi számba.

A szövetség érdekében végrehajtott fejlesztéseket lehetőség szerint meglévő és a nemzet által üzemeltetett bázisokon helyezik el. A NATO új bázist un. „zöldmezős beruházást” csak a legvégső esetben létesít. Előzőek alapján indokolt, hogy megvizsgáljuk a hazai katonai infrastruktúra általános elemeit, azok helyzetét, kapacitásait és az üzemeltetés jellemzőit is. Ez adhat megfelelő képet arról, hogy milyen infrastrukturális környezetbe kell beilleszteni az új projekteket, ill. a meglévő katonai elemeket milyen mértékben lehet bevonni a fejlesztésekbe. Annak érdekében, hogy a szövetségi fejlesztéseket be tudjuk integrálni és működtetni tudjuk Magyarországon, ismerni kell a jelenlegi katonai infrastruktúra helyzetét.

2.1 A katonai infrastruktúra fogalma

A katonai infrastruktúra fogalmát a következők szerint határozom meg:

A katonai infrastruktúra meghatározott katonai erő normatívák szerinti elhelyezéséhez, fenntartásához, mozgatásához, alkalmazásához és vezetéséhez szükséges folyamatosan működő, vagy zárolt katonai kezelésű létesítmények, területek, technikai eszközök és kommunikációs rendszerek összessége, melyhez hozzátartozik a létrehozói és üzemeltetői állomány szakmai tudása is.

A katonai infrastruktúra elemei közül jelen fejezetben csak azokat vizsgáljuk (ingatlanok, létesítmények), melyek szinte valamennyi NSIP fejlesztéssel kapcsolatban vannak, illetve mint ingatlan befogadják azokat. A katonai infrastruktúra elemeinek teljes körű bemutatása a terjedelmi korlátok miatt sem lehetséges.

2.2 A katonai ingatlanok, létesítmények legfontosabb jellemzői

A hadsereg létszámának csökkentése az 1980-as évek közepétől napjainkig nyomon követhető, de mindez nem tükröződik természetesen a HM kezelésében lévő ingatlanok mennyiségi mutatóinak változásában.

A rendszerváltozás idején a HM kezelésében lévő ingatlanállomány még a 130-150 ezer fős hadsereg nagyságrendjét tükrözte, ahol bőséggel voltak: kiképzési létesítmények, gyakorlóterek, a mozgósítás esetére tartalékolt laktanyák, raktárak, és jelentős ingatlanvagyon állt rendelkezésre az un. „háttérintézményeknek”, ellátó központoknak, üzemeknek, HM erdészetnek stb.

Az elhelyezési infrastruktúra jellemzői a következők voltak:

- teljes területi lefedés (az ország minden részében voltak katonai bázisok és területek);
- objektumok magas száma, de ugyanakkor kis kapacitása, a több mint 2000 honvédségi ingatlan közül 850 felépítményes és mintegy 160 laktanyai jellegű volt;
- az üzemelő objektumok többnyire dandár, ezred és zászlóalj elhelyezésére voltak alkalmasak, integrált nagy katonai bázisokkal, logisztikai központokkal nem rendelkezett a honvédség;
- a használatban lévő katonai bázisok többsége alacsony műszaki színvonalú volt és a 80-as évek közepétől csökkenő ingatlan felújítási és fenntartási keretek miatt tovább romlott;

A Magyar Honvédség 1990. évben megkezdett szervezeti átalakításával összefüggésben 1995 végéig az ingatlanvagyon közel 10 %-a, 335 db különböző ingatlan (katonai objektum, lö- és gyakorlótér, stb.), összességében **12 ezer ha földterület, 35 millió lm^3 épület és építményállomány, mintegy 66,3 milliárd Ft bruttó nyilvántartási értékben vált védelmi célokra feleslegessé és hasznosíthatóvá¹**. A folyamat során a védelmi célra feleslegessé minősítés ennél jelentősen nagyobb ingatlanállományra történt meg, azonban különböző okokból (pl. ismételt HM igénybevétel) 36 ingatlan hasznosítása véglegesen vagy átmenetileg felfüggesztésre került.

Az 1990-1992. évek közötti vagyonzárlat ideje alatt a Kormány egyedi döntéseivel, majd ezt követően 1993. január hónaptól az éves költségvetési törvényekben szabályozott hatáskörök szerint engedélyezett ingatlanhasznosítás során **1995 végéig a feleslegessé minősített ingatlanok mintegy 25 %-nak végleges** (kezelői jog átadás, adás-vétel, csere) **hasznosítása történt meg.** (Az ingatlanállomány mennyiségét ezen időszakban a fentiekén kívül a kárpótlási célra átadott földterületek, valamint a HM kezelésében lévő lakások elidegenítése is csökkentette.)

Az **1996. év elején** a hasznosításra váró ingatlanok száma 252 db volt, összesen közel 7.900 ha földterület, 2,6 millió lm^3 épület és építményállomány, 49,4 milliárd Ft bruttó nyilvántartási értékben.

A feleslegessé vált honvédségi ingatlanok hasznosításának első nagy üteme ezzel 1996 végére be is fejeződött. Az ingatlan hasznosítás a vártnál lényegesen kisebb eredményt hozott, ugyanis néhány reprezentatív ingatlant leszámítva valós piaci kereslet nem mutatkozott a nagyméretű, néhány esetben környezet szennyezéssel terhelt és jelentős tőkebefektetést igénylő ingatlanok iránt. Könnyen értékesíthetőek voltak a belterületi, elsősorban budapesti ingatlanok és a főútvonalak melletti, városszéli laktanyák. Az értékes ingatlanok másik részére az önkormányzatok és más tárcák tartottak igényt, így ezek érdemleges bevételt nem jelentettek a HM számára.

1997-re a HM kezelésű ingatlanok mennyiségi mutatói a **6.sz. mellékletben szereplő diagramok²** értékeit mutatták:

¹ A számszerűsített ingatlan adatok a HM Infrastrukturális Főosztály, az MH Elhe. Központ és a szerző saját adattárából származnak.

² A diagramok jelen értekezéshez általam készültek a HM Infrastrukturális Főo. és az MH Elhe. Központ adatai alapján

A **HM vagyonkezelői jogkörébe összességében** 145 ezer ha nagyságú földterület, közel 29 millió lm^3 nagyságú épületállomány (amelyből a HM kezelésében lévő lakóépületek mennyisége mintegy 3,5 millió lm^3) tartozott. Az ingatlanvagyon – épületek-építmények és a földterületek – együttes bruttó nyilvántartási értéke 738 milliárd Ft volt.

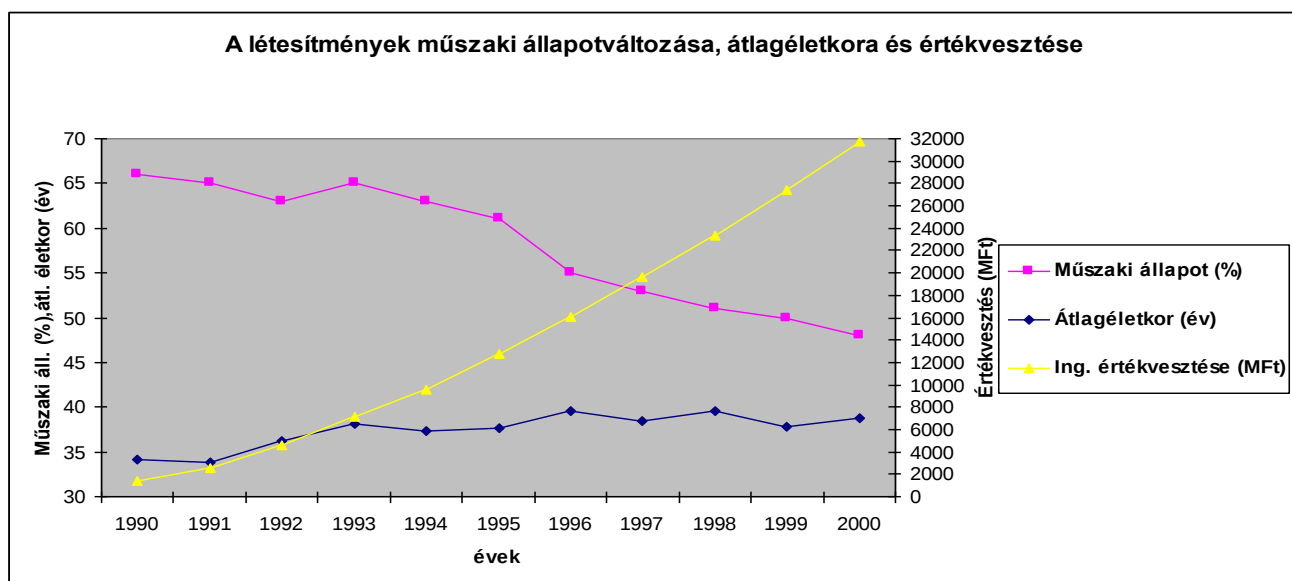
Ezek a mennyiségi mutatók 1997 és 2000 között alig változtak (lásd 7.sz. melléklet!), tehát az ingatlanok hasznosításának üteme lelassult. Ennek főbb okai a következők voltak:

- a hasznosításra felajánlott ingatlanok összetétele;
(alacsony értékű, nagy méretű külterületi ingatlanok)
- a fizetőképes vevőkör hiánya;
- rendkívül bürokratikus, időben hosszan elhúzódó eljárás;
- az ingatlan nyilvántartás hiányosságai akadályozták az átadást
(ÁPV Rt., önkormányzatok részére),
- az erdőszült területek ingatlanjogi leválasztása,
- profi ingatlanközvetítő, ingatlanfejlesztő cégek közreműködésének elmaradása , stb.

2.3 Az elhelyezési infrastruktúra műszaki állapota:

A HM kezelésében lévő épület, építmény állomány az 1980-as évek közepétől kezdve – a beruházások mértékének csökkenése és a fenntartási lehetőségek beszűkülése következtében – folyamatos értékcsökkenésen, az 1990-es évektől kezdve pedig egyre gyorsuló műszaki állagromláson megy keresztül.

A létesítmények műszaki állapotváltozása, átlag életkora és értékvesztése közötti összefüggéseket mutatja az 1.számú grafikon¹:



1.számú grafikon

¹ Készült: az MH Elhelyezési Központ ill. HM Ingatlankezelési Hivatal adatai alapján az értekezéshez

A grafikonból jól látható az ingatlan állomány növekvő értékvesztése, a műszaki állapot csökkenése és az építmények átlag életkorának növekedése.

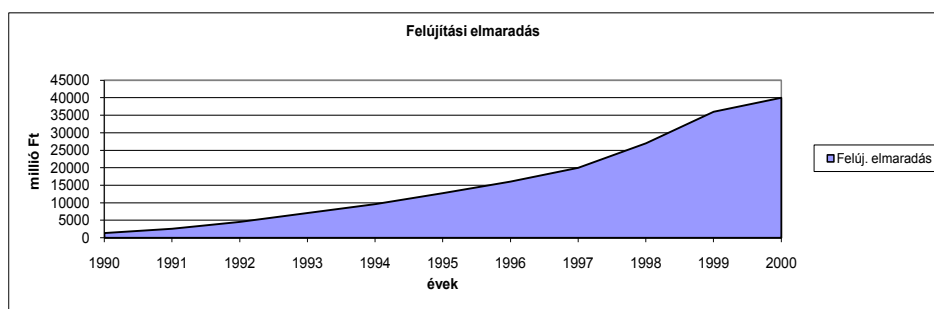
Az épületek, építmények használata során bekövetkező folyamatos elhasználódásra való tekintettel, azok további használhatóságához (az eredeti v. megváltozott használati funkció kielégítéséhez) **folyamatos és egyszeri, de nagyobb összegű ráfordítás kellene**. Ez a tevékenység 2 részből, egy **folyamatos fenntartásból (karbahelyezésből)** és **felújításból** tevődik össze. Ezek hatása az ingatlanállomány értékvesztésének kompenzálását célozza meg.

Ebből eredően a **ráfordítások mértéke** (nagy közelítéssel) **az értékcsökkenés mértékével kell hogy megegyezzen**. Figyelembe véve a jelenleg érvényben lévő elszámolható értékcsökkenés mértékét, a különböző létesítmények vonatkozásában megállapítható, hogy ez az érték **a nyilvántartott bruttó vagyoneérték 2,3 – 3,5 %-ával** (ebből a létesítmények felújítása 1,2 %) egyenlő.

A HM kezelésében lévő épület, építményállomány nyilvántartás szerinti bruttó értéke mintegy 365 milliárd Ft. Ennek megfelelően **a szükséges ráfordítás minimálisan 8 milliárd Ft, a felújítás pedig 4,4 milliárd Ft lenne éves szinten**. Ezzel szemben az elmúlt évek felújítási lehetősége nem volt több, mint a szükséges összeg 10 %-a.

A műszaki állapot felmérések azt igazolják, hogy a használatban lévő létesítmények folyamatos előregedésen és nagyfokú műszaki állagromláson mennek keresztül. A létesítményekre fordított fenntartási előirányzatok nagyságrendileg elmaradnak a szükséges mértéktől.

A felújítási elmaradás becsült értékét mutatja a 2.sz. grafikon, mely szerint az elmaradás 2000-re már meghaladja a 40 milliárd forintot.



2.sz. grafikon¹

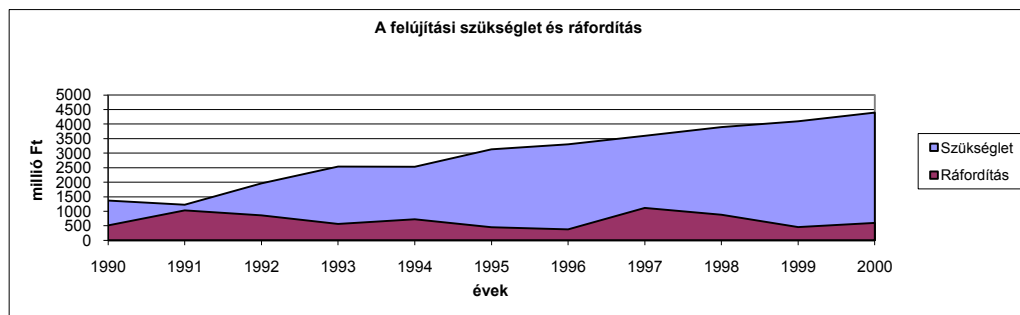
Az optimális fenntartási norma ma már 200 Ft/lm³ felett kellene, hogy legyen, ezzel szemben még 1998-ban is csak 27 Ft/ lm³ volt. Mivel **1999-től szolgáltatás útján történik az üzemeltetés, ezért a norma már beépült a szolgáltatás árába**. Mindez természetesen nem jelent érdemi változást, hiszen a vállalkozók nem vállalhatták a

¹ Készült: az MH Elhelyezési Központ és a HM Infrastrukturális Főoszt. Adatai alapján jelen értekezéshez

húsz éves elmaradás pótlását. Részben üzletpolitika kérdése, hogy milyen arányban fordítanak fenntartásra és hosszabb távon megtérülő felújításra.

Példaként: 1999-ben az MH használatában lévő ingatlanvagyon értéke 367 milliárd Ft volt. Az évi értékcsökkenés több mint 8 milliárd Ft. Tehát minimálisan 8 milliárd Ft lett volna a szükséges ráfordítás és ebből 4,4 Mrd Ft-ot kellett volna felújításra fordítani. Ezzel szemben a felújításra fordítható költségvetési juttatás 318 mFt volt 1999-ben, tehát a szükséges összeg 7,2 %-a!

A felújítási szükséglet és a ráfordítás közötti növekvő különbséget szemlélteti a 3.sz. grafikon, melyből szemléletesen látható a ráfordítás és a szükséglet közötti olló!



3.sz. grafikon¹

A katonai bázisok valós műszaki állapotát tovább rontja az a tény, hogy a felújítások döntő részét a felszín feletti épületekre fordították és az un. „láthatatlan” létesítményeket, a közműveket elhanyagolták. A felszín alatti közműveknél szinte minden bázison csak a hibaelhárításról beszélhettünk az elmúlt 10 évben. Előzőek miatt a víz-csatornahálózatok, távfűtő vezetékek, elektromos hálózatok, és a gázvezetékek a felépítményeknél is rosszabb műszaki színvonalra jutottak.

A laktanyai létesítmények általánosan alacsony műszaki színvonalán belül is vannak úgynevezett fokozott igénybevételnek kitett, és ezért még alacsonyabb szinten lévő létesítmények, szerkezetek, illetve helyiségcsoportok, úgymint:

- a légénységi elhelyezési épületek vizesblokkjai;
- a jelentős mennyiségű lapos tetős épületek tetőszigetelései;
- konyhák, étkezdék és raktáraik;
- fűtési rendszerek;
- földalatti közművek
- helyi szennyvíztisztító telepek stb.

¹ Készült: az MH Elhelyezési Központ (ma HM Ingatlankezelési Hivatal) és a HM Infrastrukturális Főoszt. adatai alapján jelen értekezéshez

Az elkövetkezendő időszakban elengedhetetlenül szükségessé válik az un. „kikényszerített” beavatkozások sora, mely várhatóan több milliárdos nagyságrendű lesz. Kérdés, hogy a vállalkozók adott szerződésen belül ebből mit tudnak, vagy mit akarnak megoldani ?

Az ismertett körülmények a katonai infrastruktúrával foglalkozók, a szakemberek előtt hosszú ideje ismertek. A katonai ingatlanok és létesítmények helyzetéről az elmúlt 15 évben számtalan értékelés, jelentés, előterjesztés készült, így például a Honvéd Vezérkar Vezetői Tanácsa, a HM Kollégiuma, a Honvédelmi Miniszter, az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és a Kormány részére.

Mindezek ellenére érdemi intézkedés nem történt. A folyamat megállításához vagy legalább lassításához forrásokat nem biztosítottak az elmúlt 15 évben. A különböző névre keresztelt hadsereg csökkentési akcióknál a katonai infrastruktúra állapotát, szempontjait szinte egyszer sem vették figyelembe a döntés kialakításánál. Ezért fordulhattak elő olyan döntések, melyeket a következő két példával szeretnék illusztrálni:

1./ A korábban elhanyagolt, lepusztult bajai laktanyát az 1990-es évek elején milliárdos nagyságrendű ráfordítással működőképesé tették, részben felújították és a hadsereg legmodernebb konyháját építették meg. A korszerűsítés utolsó évében a laktanya rákerült a felszámolandó objektumok listájára!? Ugyanekkor Alföldi Kiképzőközpont néven kijelölésre kerültek Szabadszállás és Kalocsa objektumai, a teljesen lerobbant „romos” infrastruktúrájuk ellenére. Működőképesé tételük 858 millió forintba került.

2./ Az 1970-es évek végén sor került a pápai repülőtér fel- és leszálló pályájának és kifutóinak rekonstrukciójára, mai áron tízmilliárdos nagyságrendű beruházásként. Megépültek a védett repülőgép fedezékek és a 80-as évek elején, akkori árszinten, mintegy 2 milliárd forint nagyságú laktanyai rekonstrukcióra is sor került. Az azt követő évek kisebb volumenű, de folyamatos felújításaival egy a magyar, vagy a VSZ szintjén is korszerűnek mondható katonai légi bázist hoztak létre. Viszonylagosan elfogadható infrastruktúrája és kitűnő hadműveleti adottságai alapján felajánlotta Magyarország a NATO reagáló erői számára is. Az NSIP keretében bekerült a képesség csomagba (lásd későbbiekben részletesen ismertelve!). A szövetség több mint 12 milliárd Ft nagyságrendű fejlesztést hagyott jóvá a pápai repülőtérre. Ezt követően fél éven belül döntés születik, hogy Magyarország bezárja a pápai repülőtérrel?

Az úgynevezett „haderő reformok” elmúlt másfél évtizedében többször előtérbe került a már „elodázhatatlan” laktanya rekonstrukciós program beindítása. Legutóbb 1998-ban fogadtak el egy 1 + 2 + 2 éves, mintegy 27 milliárd forint nagyságrendű korszerűsítési programot. A megvalósítás területén mind a mai napig nem történt semmi.

Az egymást váltó minisztériumi és vezérkari struktúrák előtt, annak szeme láttára zajló és az általuk ismert, a honvédségi ingatlanokon keresztül bekövetkezett állami vagyronvesztés, mind a mai napig nem tudta felhívni a politikai vezetés figyelmét a probléma nagyságrendjére, vagy ha igen, akkor a politikai vezetés nem látott okot a beavatkozásra!

A közvélemény csak egy-egy olyan látványos probléma kirobbanásakor nyer bepillantást a katonai infrastruktúra valós állapotába, mint amilyen az elmúlt évi meningitis-járvány volt.

A katonai bázisok egyre romló műszaki színvonalán azzal sem sikerült segíteni, hogy lényegesen csökkent a számuk és a feleslegessé vált ingatlanokat a hadsereg értékesíthette. Az értékesítésből befolyt összegeket ugyanis, több éven keresztül (1998-ig) a tárca költségvetésébe bevételként tervezték, tehát nem lehetett az ingatlanok rekonstrukciójára fordítani a befolyt - egyébként sem jelentős – összegeket.¹ A tárca költségvetésébe ingatlan hasznosításból befolyt bevételek egyébként is nagyságrendileg elmaradtak a tervezetthez képest, mely jelentős problémát okozott éveken keresztül a tárca gazdálkodásában.

A számottevő rekonstrukciós programok beindítását, a pénzügyi forráshiányon kívül tényszerűen az is akadályozta, hogy a folyamatos hadsereg átszervezés miatt nehéz volt dönteni a megmaradó vagy megszüntetendő bázisok felől.

Reményteljesnek nevezhető az a szakmai műhelyekben évek óta kidolgozás alatt lévő **laktanya rekonstrukciós program**, melynek felső szintű vitája (Honvédelmi Bizottság, Nemzetbiztonsági Kabinet, Kormány) ezen értekezés írásával egy időben folyt. A Kormány által időközben jóváhagyott program 49 MD Ft-ot irányoz elő 2006-ig és lehetővé teszi további 15 MD Ft hitel felvételét is a program finanszírozásához.

A Stratégiai Felülvizsgálatot követő rekonstrukciós programnak nem csak az elmúlt 15 év ingatlan értékvesztését kellene megállítania, de a megmaradt jelentősebb katonai bázisoknál a NATO tagországok elhelyezési normáihoz közelítő elhelyezési feltételeket is létre kellene hoznia. A tervek szerint 100-110 objektumra kiterjedő program 2006-ra fejeződik be. Az életkörülmények javítását szolgáló program csak olyan politikai támogatottsággal valósítható meg, mely túlmutat egy- egy kormányzati cikluson. **A laktanya rekonstrukciós program és a Biztonsági Beruházási Program hazai feladatainak egyeztetését szükségszerűen végre kell hajtani.**

¹ Ezzel ellentétben a spanyol hadsereg gyakorlata, ahol a felesleges ingatlanok hasznosításának bevételeit 100 %-ban a katonai ingatlanokra fordítják.

2.4 A hadsereg beruházási tevékenysége:

A hadsereg szervezeti változásai és technikai korszerűsítései folyamatosan beruházásokat generálnak. Ez a megállapítás a gyakorlatban akkor is igaznak bizonyult, amikor már százával voltak a feleslegesnek nyilvánított HM objektumok. A többlet elhelyezési kapacitás mindig máshol volt mint az újólag jelentkező kereslet. Az újonnan jelentkező igényeket az esetek kis százalékában lehet csak meglévő létesítményekkel, átalakítás, vagy felújítás nélkül megoldani.

A jelentősebb nagyságrendű elhelyezési igény minden esetben a technikai váltásból, vagy új eszközök rendszerbe állításából és szervezési intézkedésekből (átszervezés) adódott. A MARCAL, PILIS, URÁNUSZ,stb. névre keresztelt beruházási programok mögött az elmúlt időszakokban is új fegyverzetek vagy technikai rendszerek hadrendbe állítása vagy jelentős szervezési intézkedés (pl. dandárok megalakítása) állt.

A hadsereg alaprendeltetéséből és korszerűsítéséből adódó infrastrukturális igény, alapvetően a híradó és informatikai biztosítással és az elhelyezési biztosítással elégíthető ki.

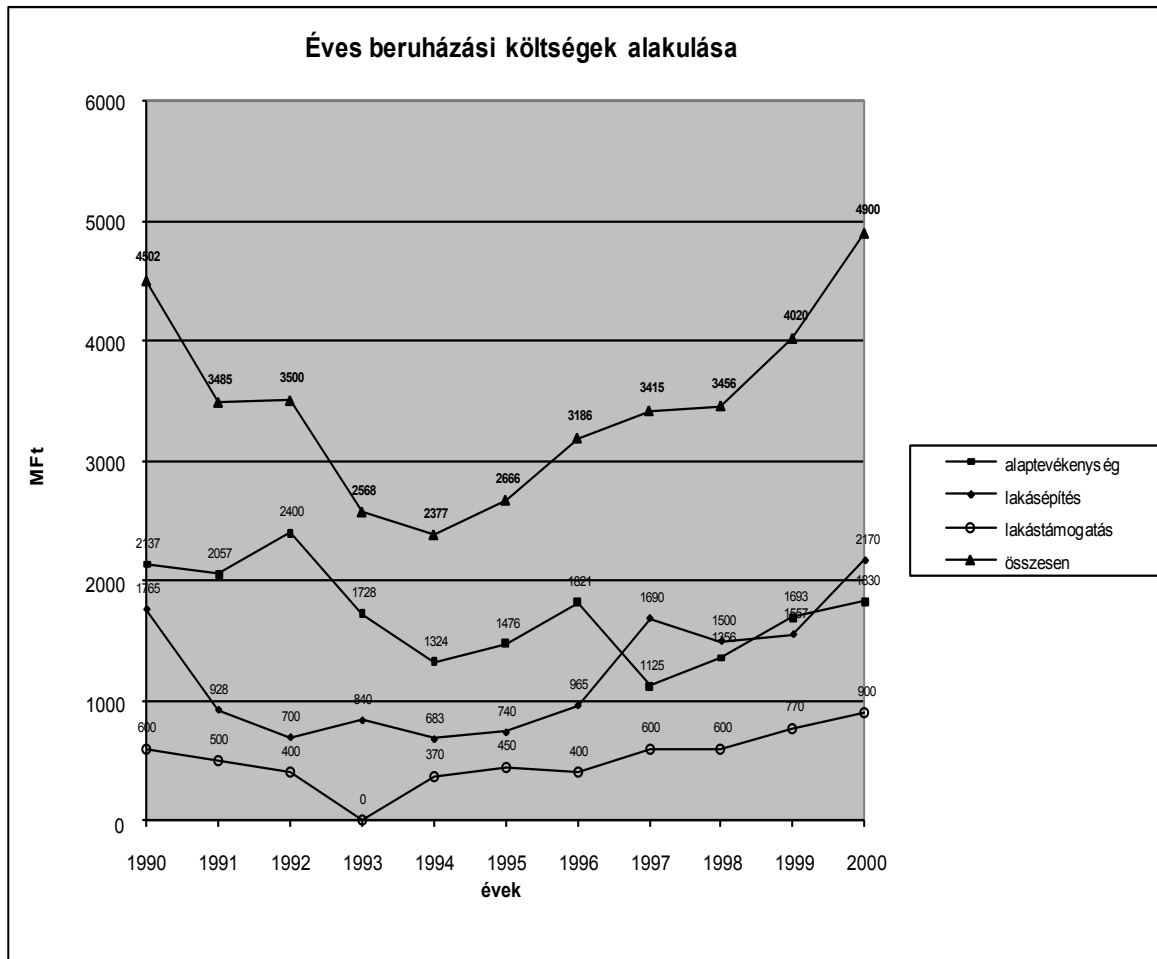
(lásd: programozott erőforrás igény blokkdiagramja 8.sz.mellékletként csatolva!)

A keletkezett elhelyezési igény kielégítésének három elkülöníthető módja a következő:

1. Szervezési intézkedéssel oldjuk meg a feladatot, tehát meglévő létesítményeket használunk fel és csupán átcsoportosítással, átrendezéssel megoldható az elhelyezés.
2. Ingatlan biztosításával oldjuk meg a feladatot, mely lehet új ingatlan vásárlása (igénylése) vagy meglévő, de kihasználatlan ingatlan használatba vétele.
3. Amennyiben előző két módszer nem alkalmazható, vagy nem gazdaságos, abban az esetben marad az **építési tevékenység**, mely lehet meglévő építmény átalakítása vagy felújítása, vagy új építése, tehát építés beruházás.

Új építmény létrehozása tehát csak abban az esetben indokolt, ha nincs más megoldási lehetőség, hisz általában ez a legdrágább megoldás.

Az elmúlt 10 év honvédségi építés beruházási tevékenysége költségeinek alakulását követhetjük nyomon az alábbi ábrán¹, mely a fejezeti kezelésű építés-beruházási keretek alakulását mutatja



A rendszerváltozást megelőző évek költségvetési problémái miatt jelentősen lecsökkent a beruházási volumen 1989-90-re. Amint az ábrából jól látható, ez a volumen 1994-ig tovább zuhant, különösen, ha figyelembe vesszük az inflációs hatásokat is. Az 1994. utáni látszólagos emelkedés alapvetően csak a szinten tartást eredményezte, az akkori inflációs százalékok kompenzálásával.

¹ Készült: a HM Beruházási és Ingatlanfejlesztési Iroda adatai alapján jelen értekezéshez, szerző saját ábra.

Az elmúlt években az alaptevékenységi beruházások közül mindössze a MIG-29-es repülőgépek rendszerbeállítása érdekében folytatott építési program a számottevő, a többi un. kiegészítő kis beruházás volt.

A Központi Honvéd Kórház (KHK) építési programjának lassítása, szüneteltetése, majd leállítása alapvetően politikai síkon zajlott és zajlik jelenleg is. A KHK építésének leállításából származó egészségügyi alapellátási kérdések, az okozott erkölcsi és anyagi károk megítélése nem tartozik ezen értekezés kompetenciájába.

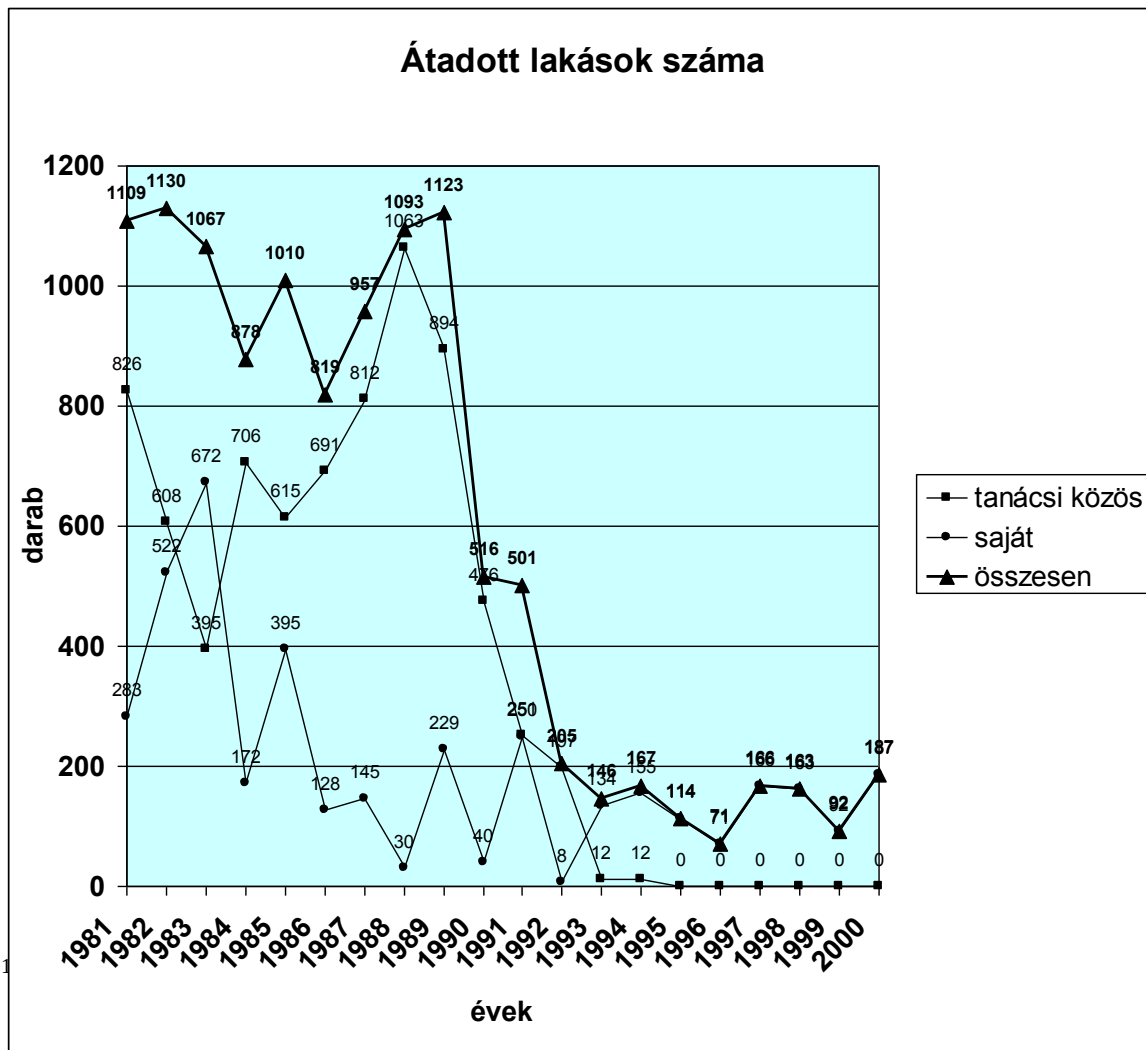
A leállított beruházás erkölcsi-, műszaki tönkremenetele, a szüneteltetés óta a fenntartásra fordított közel 2 milliárd Ft beruházói szemmel (és megkockáztatom állampolgári szemmel is) csak a tragikus jelzővel illelhető!¹

Az alaptevékenységi beruházásokhoz hasonlóan alakult a HM lakás beruházási tevékenysége is, mely 92 – 94-re elérte a mélypontot, majd a relatív emelkedés csak az infláció miatti szinten tartást fejezi ki.

Az átadott lakások számát 20 évi kitekintésben mutatja be a következő ábra, melyből szemléletesen kitűnik a HM lakáspolitikai koncepciójában a rendszerváltozás éveiben bekövetkezett változás. A 80-as években évente 800-1100 lakás épült, majd ez a szám radikálisan lecsökkent 1991-92-re és beállt mind a mai napig a 150-160 átadott lakás/év szintre.

Az úgynevezett „tanácsi közös „ lakás beruházási forma 1994-ig létezett és a jelentős volumenű lakótelepek építéséhez kötődött.

¹ A KHK beruházási kérdéseinek elemzésére jelen értekezés keretében nem látok lehetőséget, ezért ettől eltekintek.



Összességében megállapítható, hogy mind az alaptevékenységi, mind a lakásberuházások volumene az elmúlt 10 évben rendkívül alacsony volt, összességében nem haladta meg az ingatlan vagyon 0,7 – 0,8 százalékát, a szükséges 3-4 %-kal szemben.

Mindez alapvetően közrejátszott, az alacsony fenntartási és felújítási hányadok mellett, hogy a már ismertetett mértékben csökkent az építmények és épületek műszaki színvonala, nőtt az átlagéletkora és jelentős mértékű értékvesztés következett be a katonai infrastruktúra területén.

Remélhető, hogy a laktanya rekonstrukciós programmal párhuzamosan a lakás ellátás is prioritást fog élvezni a Stratégiai Felülvizsgálat utáni időszakban. A HM a 6-8 milliárd forint/évre felfutó építés beruházási programjának mintegy 50 %-át lakásberuházásokra tervezi fordítani. A Kormány elé terjesztett program 3000 lakás megépítését tartalmazza.

¹ Készült: a HM Beruházási és Ing. Iroda adatai alapján jelen értekezéshez, szerző saját ábra.

2.5 Összesített következtetések a magyar katonai infrastruktúráról és az elmúlt évtizedben zajló folyamatairól:

A hazai katonai infrastruktúráról és az elmúlt évtizedben zajló folyamatairól a következők állapíthatók meg:

- 1./ Nagyságrendjét, darabszámát illetően bőséggel biztosította a mindenkori hadsereg elhelyezését, kiszolgálását, infrastrukturális biztosítását. A katonai ingatlanok nagy száma és kis kapacitása volt a jellemző.
- 2./ Az infrastrukturális létesítmények színvonala, a nyújtott szolgáltatás keleti relációban (VSZ) elfogadható volt, de messze elmaradt és elmarad jelenleg is a nyugati országok (NATO tagállamok) katonai infrastruktúrájának színvonalától.
- 3./ A hadsereg csökkentésével arányosan nem lehetett az ingatlanok számát is csökkenteni, a feleslegessé vált katonai ingatlanok hasznosítása rendkívül bürokratikus és lassan folyt és nem hozta meg a várt eredményt, sőt egy idő után az őrzés-védelmi és fenntartási feladatok nehéz terhet róttak a honvédségre.
- 4./ A rendkívül alacsony fenntartási és felújítási költségkeretek, valamint a lecsökkent beruházási volumen miatt a létesítmények műszaki állapota folyamatosan romlott, átlagéletkora növekedett az elmúlt tíz évben és jelentős értékvesztés következett be. A felújítási elmaradás ma már meghaladja a 40 milliárd forintot.
- 5./ A katonai infrastruktúra jelenlegi rendkívül rossz állapota a közeljövőben ún. kényszerintézkedéseket, kényszer beavatkozásokat fog kiváltani, melyek összességében több milliárdos terhet fognak jelenteni a költségvetés számára.
- 6./ Az MH és HM mindenkori vezetése az elmúlt 15 évben nem kapta meg azt a politikai és költségvetési támogatást, mely a honvédségi ingatlan vagyon, a katonai infrastruktúra értékvesztését, műszaki állagromlását megállíthatta volna.

2.6 A magyar katonai infrastruktúra helyzete az NSIP szempontjából:

A NATO Biztonsági Beruházási Programjának magyarországi projektjei a katonai infrastruktúra elemeire épülnek, de az ún. zöldmezős új beruházások is kapcsolódnak a meglévő nemzeti és katonai infrastruktúrához. A szövetséges reagáló erők fogadására és állomásoztatására magyar katonai repülőtereket kell felkészíteni, a légtér ellenőrzésére létrehozandó radarbázisok ugyan új beruházásként létesülnek, de adataik, informatikai rendszereik úgyszintén a magyar légtérirányítás és légierő központjába futnak majd be. Az esetleges megerősítő erők fogadása, állomásoztatása és műveleti területre történő eljuttatása úgyszintén polgári és katonai infrastruktúrák elemeinek igénybevételével fog történni. Lényeges tehát a katonai infrastruktúra elemeit a szövetségi beruházások szemszögéből megítélni.

Az elhelyezési létesítmények, tehát a laktanyák, repülőterek, javító-és logisztikai bázisok stb. funkcionális kialakítása lényegesen nem tér el a szövetség más hadseregeinek bázisaitól. A „katonai technológia” azonos elvek szerint alakította ezeket a létesítményeket keleten és nyugaton.

Közel azonos un. zónarendszereket találunk a magyar és a szövetséges hadseregek laktanyáiban, így például:

- parancsnoki, adminisztrációs;
- légénységi, elhelyezési;
- kiképzési;
- technikai;
- sport és szabadidő zóna, valamint
- esetenként lakóövezet a bázis közelében.

Lényeges eltéréseket a következő területeken találunk:

- a bázisok mérete , kapacitása (általában hazánkban kisebb a hadsereg korábbi struktúrájából adódóan);
- a kiépítés színvonala, a létesítmények komplettsége (félíg, hiányosan megépített létesítmények nem jellemzőek a szövetségi bázisokon)
- az elkészült létesítmények műszaki színvonala, komfortfokozata magasabb (az új létesítményeknél is szembetűnő a különbség) - oka finanszírozási természetű;
- a fenntartás, az üzemeltetés színvonala magasabb (a legnagyobb mértékű elmaradás ezen a területen mutatkozik a hazai létesítményeknél)
- a környezet megvédése, a környezetvédelmi előírások betartása;
- az elhelyezési normatívák különbözősége (az egy főre eső terület, légköbméter, raktározási kapacitás stb. kisebb a magyar honvédség létesítményeinél).

Előzőekben vázlatosan felsorolt eltérések miatt azzal kell számolni, hogy egy magyar katonai bázison, az NSIP keretében felépített szövetségi létesítmény műszaki színvonala és környezete között lényeges különbség lesz. A valós problémát az jelenti, hogy a külső közműrendszereket, kommunikációs hálózatokat és létesítményeket is a NATO normatívák szintjére kell hozni. Mindezt nemzeti költségvetési pénzből, hiszen az un. „kerítésen kívüli” munkákat nem finanszírozza a szövetség (lásd későbbiekben részletesen kifejtve!)

Javaslom a tervezett rekonstrukciós feladatoknál elsőbbséget adni azon bázisoknak, ahol szövetségi fejlesztések realizálódnak, illetve amelyekhez kapcsolódnak. Kiemelten célszerű kezelni, és időben ütemezni a közműrendszerek és kommunikációs hálózatok rekonstrukcióját, mivel ez a nemzeti katonai infrastruktúrán kívül a szövetségi (NSIP) fejlesztéseket is kiszolgálja a jövőben.

2.7 Javaslatok a hazai katonai infrastruktúrával és fejlesztésével kapcsolatban:

1. A haderő átalakítása után megmaradó katonai bázisokat olyan nagyságrendűvé és színvonalúvá kell fejleszteni, hogy azok flexibilisen be tudják fogadni a természetszerűen folyamatosan változó katonai szervezeteket.
2. A fenntartási és felújítási kiadások növelésével meg kell állítani a műszaki állapotok további romlását, az értékvesztést, az ingatlan állomány tönkremenetelét. A költségvetés tervezésénél számolni kell a kikényszerített azonnali beavatkozások igényének megjelenésével!
3. A haditechnika korszerűsítéséből, váltásából, az esetleges szervezeti változásokból generálódó elhelyezési feladatokat lehetőség szerint, a meglévő bázisokkal, azok átalakításával, felújításával kell megoldani.
4. Új létesítmény építésénél csak a kor- és a jövő követelményeinek megfelelő korszerű bázisokat, építményeket szabad létrehozni, melynek tervezésénél együttesen figyelembe veszik a nemzeti haderő és a szövetségi erők korszerű kiszolgálásának követelményeit is.
5. A rekonstrukciók, felújítások és új létesítmények tervezésénél az átdolgozott, új elhelyezési normarendszert kell alkalmazni (megnövelt normatívák, komfortfokozatok) és figyelembe kell venni a jövőben átalakuló, változó állományi struktúrákat is. Így például a hivatásos és tiszthelyettesi arányváltozását, a szerződéses állomány speciális elhelyezési igényeit a női állomány várható növekedését a hadseregben.
6. A szerződéses üzemeltetés keretei között ki kell alakítani az üzemeltetés és fenntartás ellenőrzésének szigorú rendszerét tekintettel a vállalkozók ellenérdekeltségére.
7. A lakásellátás színvonalát jelentősen növelni kell a megmaradó helyőrségekben a lakásgazdálkodás különböző elemeinek (lakásállomány növelése, építési- vásárlási támogatás, bérlemények fenntartása, garzonházak stb.) komplex kezelésével.
8. A felújítási, a rekonstrukciós és beruházási tevékenység során kiemelt figyelmet és eszközöket kell fordítani a meglévő környezetszennyezések felszámolására és az új környezetszennyezések megelőzésére.
9. A hazai katonai infrastruktúra fejlesztését, rekonstrukcióját és a szövetségi infrastruktúra fejlesztését (NSIP) műszaki-gazdasági téren és a megvalósítás ütemezésében is szinkronizálni kell. Ennek megfelelően a kétféle infrastruktúra fejlesztést, illetve annak magyarországi feladatait egy meghatározott szinten közös irányítás alá kell helyezni.

3. A BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI PROGRAM BEMUTATÁSA, LEGFONTOSABB JELLEMZŐI

3.1 Az előzmény a NATO Infrastrukturális Programja

Az 1949-ben megalakult NATO tagállamainak biztonságát két alapelve építette, egyrészt a résztvevő államok szuverenitásának kölcsönös elismerésére, másrészt a közös biztonságpolitikára. E két pillérre épített biztonság oszthatatlan és azt is jelenti, hogy a tagállamoknak a biztonságukat fenyegető kihívásokkal nem pusztán saját erőforrásaikra támaszkodva kell megbirkózni. A közös erőfeszítésekből az is következik, hogy az egyes tagállamok növelik képességeiket az alapvető nemzeti biztonsági célok eléréséhez.¹

A NATO megalakítását követő nemzetközi események a biztonságpolitikai elvek kidolgozása mellett gyakorlati lépéseket is követeltek. A szövetséges államok együttes fellépése, a katonai erők koncentrálása, európai térségben, illetve más tagállamok területén történő állomásoztatása a közös bázisok, a különböző nemzetiségű haderők által együttesen használható létesítmények, infrastruktúrák igényét vetette fel. Megfogalmazódott a közös infrastruktúra fejlesztésének igénye, melyet **NATO Infrastruktúra Program**² névre kereszteltek és 1950-ben indították el. Ez a program a kezdeti időszakban nem csak szakmai eredményeket hozott, hanem érzékelhető jelét adta a NATO együttes munkára való eltökéltségének. A közös munka, a közös teherviselés jelzés volt mind a szövetségen belüli, mind azon kívüli országok számára. A szövetségen belül a közös finanszírozású programokra alkotott modellt, tehát a szerep körök, kockázatok és felelősségek hatékony megosztásának szimbólumává vált.

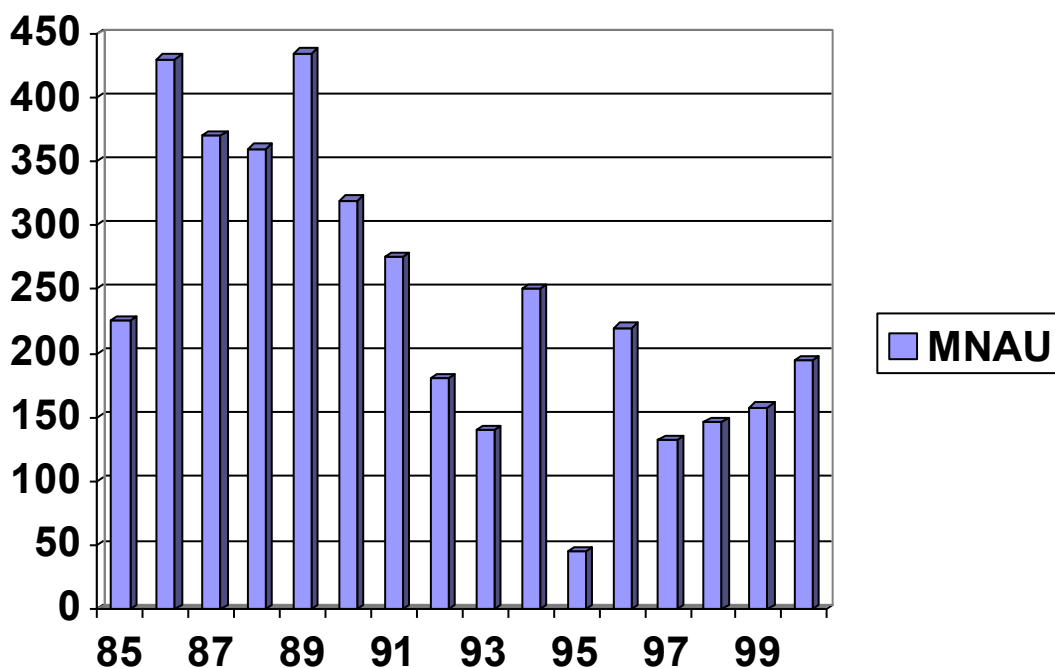
A kezdeti lépések után, az első projektek sikeres befejezése, világossá tette a tagországok számára, hogy a közös forrásból finanszírozott projektek nemcsak a szövetség védelmi képességét növelik, de a befogadó országét is és jól hasznosítható a nemzeti haderő által. Tömegesen jelentek meg az igények, beindult a szövetségen belüli verseny a fejlesztésekért.

Tekintettel arra, hogy már az Infrastruktúra Program is a kollektív döntéshozatal rendszerén nyugodott, ezért a tagországok között egy bizonyos felosztás kezdett kialakulni a fejlesztéseket illetően, azaz a katonai szempontokon időnként felülkerekedett a „mindenki kapjon valamit” elv. A jóváhagyott fejlesztések száma rohamosan emelkedett és egyre kérdésesebb lett a program finanszírozhatósága a közös pénzügyi alapokból.

¹ Dunay – Gazdag: Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete – tanulmányok és dok. (Bp. 1997)

² Csabai György: „Infrastruktúra a NATO-ban” című cikkében (Katonai Logisztika 1995. 2.szám) ismerteti az akkor már két éve hatályon kívül helyezett programot.

**AZ NSIP FINANSZÍROZÁS
1985-2000 KÖZÖTT¹
/JÓVÁHAGYOTT NETTÓ KÖLTSÉGEK /**



A nettó költségek grafikonjából is jól láthatók az 1993. év előtti csúcsok, az átértékelés időszakának hullámvölgye és az azt követő limitált finanszírozás.

A különböző szintű NATO parancsnokok sem nézték jó szemmel, hogy a katonai követelmények elsődlegessége helyett a diplomáciai szempontok szerint dőlnek el a fejlesztések. Egyre gyakoribbá váltak a sok évig elhúzódó, ezáltal többször módosított és növekvő költségvetésű munkák.

Előzőek és több jelenleg nem részletezett probléma miatt az Észak-atlanti Tanács 1991-ben elrendelte a NATO Katonai Követelményeket Felülvizsgáló Munkacsoport számára az infrastruktúra folyamatainak és eljárásainak a felülvizsgálatát.

Ez a vizsgálat 1993-ban zárult² és radikális változtatásokat hozott a közös forrásból finanszírozott infrastrukturális beruházások eljárásaiban. Gyakorlatilag hatályon kívül helyezték az addigi Infrastruktúra Program eljárásrendjét, a folyamatban lévő projektek befejezése mellett.

¹ Készült az ACE DIRECTIVE 85-1 – Presentation Slides – SHAPE – adatai alapján jelen értekezéshez

² NATO CM(93)38 – Az Infrastruktúra felülvizsgálata

Az Észak-atlanti Tanács jóváhagyta a képesség csomag (CP)¹ fogalmát, mely közvetlen kapcsolatot hoz létre a katonai képességek és az infrastrukturális fejlesztés között. Ezzel megszűnt az Infrastruktúra Program, melyet nemcsak szemléletében, tervezési rendszerében, folyamatában változtattak meg, de át is keresztelték.

3.2 A NATO Biztonsági Beruházási Program létrejötte²

A szövetség 1994 év végén létrehozta a Biztonsági Beruházási Programot, (NSIP)³ hangsúlyozva, hogy a közös alaptól történő finanszírozás nemcsak a kulcsfontosságú infrastruktúrára vonatkozik, de ezen túlmenően politikai szinten a kollektív biztonságba való beruházást is jelenti.

A megújítás célja az volt, hogy a szövetségi infrastruktúra fejlesztését összhangba hozzák a NATO új stratégiai koncepciójával és a haderő struktúrájával. Az új eljárási rend megoldotta a „felelősségi körzeten túlnyúló” feladatok – pl. békefenntartás – infrastruktúrájának rugalmas kezelését, fejlesztését is. A katonai költségvetés keretei között ugyanis nehéz volt kezelni ezen feladatok infrastruktúrájának biztosítását, fejlesztését is.

A felsőszintű politikai döntések és alapelvek megfogalmazása után az új eljárás egy lentől felfelé történő tervezési folyamatot vezetett be, mely egy meghatározott képesség elérését tűzte ki célul.

A katonai cél és feladat megfogalmazása természetesen politikai döntéseken nyugszik és a NATO Főparancsnokságtól (MNC)⁴ indul el, melyet feldolgoznak és támogatnak az alárendelt területi főparancsnokságok és a szövetség érintett hivatalai is. A képességcsomag kidolgozása, tehát az adott katonai képesség eléréséhez szükséges feltételrendszer elemzése, vizsgálata viszont alulról indul el és a legfelső szinten – Észak-atlanti Tanács – kerül jóváhagyásra a folyamat tehát megfordul és visszamutat a politikai döntéshozóra, bemutatva, hogy mi szükséges a politikai döntés végrehajtásához. (részletes kidolgozást lásd NSIP folyamatánál, 3.5 fejezet)

A NATO, a Biztonsági Beruházási Programnak, mint a közös pénzügyi alapú katonai programok egyikének keretében finanszírozza a szövetségi eszközök, infrastruktúrák növeléséhez és modernizálásához szükséges közös beruházásokat.

A Biztonsági Beruházási Program bevezetése egyben arra is keretet adott, hogy a szövetség a Középtávú Erőforrás Terv keretében meghatározza, limitálja az erőforrás – kiutalás felső határait.

A program bevezetése és napjaink közötti életciklusa igazolta, hogy mind tervezési metodikájában, mind eljárásrendjében jelentős előrelépést hozott a korábbi Infrastruktúra Programhoz képest és jobban szolgálja a szövetség alapvető feladatainak teljesülését.

¹ CP: Capability Package

² Készült a NATO Security Investment Programme AD 85-1 felhasználásával

³ NSIP: NATO Security Investment Programme

⁴ MNC: Major NATO Command(er) NATO Főparancsnok(ság)

3.3 A Biztonsági Beruházási Programmal kapcsolatos fogalmi meghatározások

A BBP-hoz tartozó terminológia rendkívül fontos, hisz a szövetség szervezetei és a befogadó nemzet közösen készíti elő és valósítja meg a fejlesztéseket. A fogalmak nem keverhetők sem az angol sem a befogadó ország nyelvén. A legfontosabb alapfogalmak értelmezését, definícióját jelen fejezet keretei között adom meg.

Az egyik legfontosabb fogalom és egyben a legproblémásabb is a **képesség csomag fogalma, melyet a következők szerint határozok meg:**

A képesség csomag a szövetségi erőforrások olyan kombinációja, melyben a közösen fejlesztett szövetségi és a nemzeti infrastruktúra elemei, a haderőkkel és egyéb fontos feltételrendszerekkel együtt lehetővé teszik a NATO parancsnok számára, hogy egy katonailag szükséges képességet elérjen.

A CP tehát mind nemzeti és mind nemzetközi forrásokat megjelöl, mozgósít, mint szükséges infrastrukturális háttérrel és egyéb erőforrásokat úgy, hogy a stratégia szempontjából legfontosabb tevékenységekre koncentrál. A szükséges képességek meghatározásának alapja a Védelmi Tervezési Irányelvek¹, mely meghatározza a NATO Katonai Hatóságok részére az elsődleges katonai követelményeket és a megkívánt katonai funkciókat is.

A Haderő Fejlesztési Célok a Miniszteri Útmutató alapján meghatározott tervezési célokat állítanak az egyes országok részére, hogy a teljesítésükkel biztosítsák az erők átfogó szintjét és a stratégiának megfelelő képességeket .

Ebben a tervezési fázisban tehát **egy CP a következő 10 szakaszt tartalmazza:**

1. a működési területet
2. alapvető katonai követelményeket
3. katonai funkciókat
4. elérendő szükséges képességet
5. a kért erőforrásokat, úgymint: haderő, fegyverzet, kommunikáció, logisztika, **infrastruktúra**
6. a rendelkezésre álló forrásokat
7. a források biztosításának elemzését, a lehetőségeket
8. **a hiányzó és kért infrastruktúrát, annak költségeit és a szükséges munkaerőt**
9. a hatástanulmányt és
10. a parancsnok megjegyzéseit, javaslatait.

A problémát az jelenti, hogy a későbbiekben a NATO terminológia a hiányzó infrastruktúra elemeinek pótlására megtervezendő projektek halmazát, a komplex fejlesztési programot is képesség csomagnak nevezi!

¹ MC 400/1 majd bővítve MC 299/5 számú határozata

Ebben az esetben már egy a CP részét képező fejlesztési vagy beruházási programról kellene beszélni, de ezt nem tehetjük meg magyarul sem, hisz a NATO minden fórumon a CP kifejezést használja az adott képességsomaghoz tartozó infrastrukturális fejlesztések összefoglaló neveként is! Megítélésem és **javaslatom szerint helyesebb lenne itt már egy adott CP-hez tartozó beruházási programról beszélni.**

A Biztonsági Beruházási Program (NSIP) fogalma egyértelműbb, hiszen a közös célból közös döntéshozatal alapján és közösen finanszírozott infrastrukturális fejlesztések halmazát és eljárásrendjét kell alatta érteni.

Az NSIP fogalmát Magyarországon törvényben is meg kellett fogalmazni, annak érdekében, hogy kimondható legyen a programhoz tartozó termékek és szolgáltatások közteher mentessége:

„az Észak-atlanti Szerződés Szervezete Biztonsági Beruházási Programja azon katonai célú beruházások, fejlesztések összessége, melyeket e Szervezet védelmi képességének megőrzése vagy fokozása érdekében tervez és megvalósít.”¹

A NATO infrastruktúra meghatározása:

A „NATO Infrastruktúra”, „a nemzeti infrastruktúra” és a „NATO közös alapból finanszírozott infrastruktúra” kifejezéseket az Észak-atlanti Tanács (NAC)² határozta meg³.

A NATO infrastruktúra alatt mindazokat az épületeket, létesítményeket, berendezéseket és eszközöket kell érteni, melyek szerepelnek a NATO leltárban és szükségesek a NATO katonai erőinek támogatásához. Ezek a létesítmények, berendezések, eszközök lehetnek tartós használatúak és un. nem tartós használatúak. Ebben a kérdésben esetileg döntenek a NATO bizottságok.

Az NSIP keretében létrehozott létesítmények, berendezések és eszközök döntő többsége NATO leltárba kerül az átvételt követően.

A nemzeti infrastruktúra minden ország saját polgári és katonai infrastruktúrája.⁴ Az, hogy ennek mely elemei, mikor és milyen feltételekkel állnak a Szövetség rendelkezésére, megállapodások és a befogadó nemzeti támogatás kérdésköre.

A „host nation” fogalma:

Azt a szövetségi országot vagy NATO szervezetet (pl: ügynökséget) jelenti a program keretében, melyet az infrastrukturális fejlesztéssel megbíztak, tehát beruházói jogokat és kötelezettségeket visel. Lehet maga a befogadó ország, melynek a területén a fejlesztés megvalósul, de lehet más szövetségi állam vagy NATO szervezet is. Ez a fogalom tehát nem azonos a „befogadó nemzeti támogatás”-nál megismert „host nation” fogalmával.

¹ 2000.évi XXXVI. Törvény 1.§ e)

² NAC: North Atlantic Council – Észak-atlanti Tanács

³ NATO CM(65)84-es számú irata

⁴ A katonai infrastruktúra általam javasolt megfogalmazása a 2.1 fejezetben található

Az „user nation” vagy használó nemzet fogalma:

Azt a Szövetséghez tartozó nemzetet (nemzeteket) jelenti, melynek hadereje a szövetség által tervezetten a létesítményt használni fogja. Mindez lehet a befogadó nemzet maga is, de általában más szövetségi nemzetet jelöl a fogalom.

Minden esetben szövetségi kollektív döntés áll e fogalmak mögött.

Az NSIP témakörébe tartozó egyéb fogalmak meghatározását az adott fejezetnél ismertetem.

3.4 A Biztonsági Beruházási Program fontosabb alapelvei

3.4.1 Politikai döntések érvényesülése a program működtetése során

A NATO Biztonsági Beruházási Programjának tágabb kereteit azok a szövetségre vonatkozó politikai döntések határozzák meg, melyekből a katonai feladatok is származnak.

A program elvi irányításával, szabályozásával az Észak-atlanti Szövetség Tanácsa foglalkozik, mint ahogy azt láthattuk az Infrastruktúra Program átalakítása kapcsán is. A képességsomagokat a NATO Tanács vagy a Védelmi Tervező Bizottság (DPC) hagyja jóvá, tehát a legfelső szinten foglalkozik a NATO az NSIP irányításával. Az egyes NATO csúcsértekezleteken hozott politikai döntések következményei azonnal megjelennek az NSIP területén. Példaként a NATO az 1994-es brüsszeli csúcsértekezletén meghirdette a PfP programot és ezt követően megjelentek az NSIP azon projektjei, melyek a programhoz csatlakozott országokkal a kommunikáció javítását célozták meg. Hasonlóképpen azonnal megjelennek a programban a közös nemzetközi akciók – békefenntartás, béke kikényszerítés – projektjei is, igaz hogy **többnyire egyedi és sürgős eljárás keretében.**

Az olyan szintű politikai döntésekből, mint a **Szövetség új stratégiai koncepciója**, vagy a **Védelmi Képességek Kezdeményezés (DCI)** új feladatok képződnek a különböző szintű katonai parancsnokságok számára és ez új NSIP feladatokat generál. A politikai döntésekhez való rugalmas alkalmazkodás természetesen jelentős problémát jelent a több évre elhúzódó fejlesztési programoknál, de a képességsomagok évenkénti ártértékelése ad korrekciós lehetőségeket. A NATO minden évben – esetenként kétszer is – ártértékeli az előkészítés alatt lévő és a futó képességsomagokat és un. prioritási listát képez.

A fontossági sorrend a politikai döntésektől, illetve az abból származó katonai feladatoktól függ. A Biztonsági Beruházási Program jelentős terheket ró a tagországokra, különösen a befogadó országra, melynek területén a szövetségi fejlesztés megvalósul. Az esetek döntő többségében egy fejlesztési program megvalósításáért a „host nation” tehát a beruházó ország kormánya a felelős. Az NSIP költségvetésének és az egyes országok teherviselésének a nagyságrendje is determinálja, hogy évente legalább egyszer – a költségvetés tárgyalásakor – politikai szinten is megjelenik a program, a kormányok és parlamentek szintjén.

A képességsomagok jóváhagyása teljes konszenzussal kell, hogy történjen és ez esetenként gyors- és jelentős anyagi kihatású döntést igényel a nemzeti képviselőktől és a NATO nagyköveteiktől. Ezért is javasolja a NATO Nemzetközi Törzs minden országnak, hogy az NSIP –t irányító szakmai szervezet minél magasabb szinten működjön. Az un. „miniszter közeli” szakmai szervezeteket tartják megfelelőnek, hisz ezeken keresztül érhetők el a gyors és megalapozott döntések.

3.4.2 A katonai követelmények érvényesítése a program előkészítésében és végrehajtásában

A politikai döntésekből eredő katonai célokat és feladatokat a különböző szintű NATO parancsnokok, parancsnokságok fogalmazzák meg. Szükség szerint a képességsomagokat vagy a sürgős beadványokat a Főparancsnokságok, a SHAPE¹ és a SACLANT² nyújtják be. A SACEUR³ által beadott CP-k tulajdonképpen a három Alárendelt Területi Főparancsnokság beadványai. A SHAPE közvetlenül is kezdeményezhet CP-eket, akár egy hivatal nevében is.

A nevesített katonai parancsnokságok és a fejlesztésben érintett befogadó és használó ország vagy országok, valamint az aktívan bevont NATO hivatalok a CP készítésénél alapvetően a katonai cél végrehajthatóságára, a katonai feladatokra koncentrálnak. Ebből a szemszögből fogalmazzák meg a katonai és polgári infrastruktúrával kapcsolatos követelményeket, feltételrendszereket is. Az NSIP keretében megfogalmazott feladatok követelményrendszere alapvetően a katonai követelményrendszer és csak ezt követik a műszaki, gazdasági, környezetvédelmi és egyéb szempontrendszerek.

A követelményeket és szabványokat az egyes infrastruktúra kategóriákra dolgozták ki és ezek határozzák meg a minimális katonai követelményeket (MMR)⁴. A különböző szervezetek és bizottságok legfőbb vizsgálati szempontja, hogy a projekt kielégíti-e az MMR-t, tehát a katonai szempontból való megalapozottság alappillérei a **minimális katonai követelmények**. Az MMR-t rendszeresen felülvizsgálják a NATO-nál, és alkalmazni mindenkor csak a jóváhagyott követelményeket és szabványokat lehet. Azokban a kérdésekben, melyekre nincs MMR, egyedi elbírálás szerint döntenek. A minimális katonai követelmények nemcsak a projektek előkészítése, tervezése és elbírálása esetében játszanak szerepet, hanem a beruházás megvalósítása során és a végső átvételnél is e szerint vizsgálják a munkát.

¹ SHAPE: Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Parancsnoksága

² SACLANT: Szövetséges Hatalmak Atlanti-óceáni Legfelsőbb Parancsnoksága

³ SACEUR: Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Parancsnoka

⁴ MMR: Minimum Military Requirement – Minimális Katonai Követelmények

3.4.3 Az „igényeken túl” alapelv a Biztonsági Beruházási Programoknál

Az **over & above** azaz az „igényeken túl”¹ alapelv a következőket jelenti a program működtetése során:

A NATO a közös alapú erőforrásaiból csak azokat a fejlesztéseket finanszírozza, amelyeknél a követelmények meghaladják a nemzeti erőforrásokból ésszerűen elvárt, rendelkezésre bocsátható erőforrásokat.

Természetes, hogy ezen alapelv alkalmazása nemcsak a nemzet képességeitől függ, hanem a geostratégia helyzettől, a kivételes körzeti kockázati tényezők meglététől és a szövetségen belüli megoldási módjától is.

A Felsőszintű Erőforrás Bizottság (SRB) 1996-tól kísérleti jelleggel vezette be az elvet és folyamatosan gyűjtötte a tapasztalatokat, hogy az elvet minden országgal el tudják fogadtatni.

Az indíték természetesen az volt, hogy csökkentsék, de minden esetre limitálják az NSIP költségvetését és csak szigorúan azokat a projekteket finanszírozzák a közös költségvetésből, melyeket nem lehet a befogadó vagy használó nemzet költségvetésére hárítani.

Az „igényeken túl” alapelv alkalmazása ma azt jelenti, hogy minden projekt, vagy un. „kis munka”² benyújtásakor választ kell adni a következő kérdésekre:

- a.) Mely országok használják az infrastruktúrát a fogadó országon kívül, és azt folyamatosan, időszakosan vagy csak tartalékként használják?
- b.) Amennyiben csak egy vagy két felhasználó ország van és a felhasználás a nemzeti szükségleteket is támogatja, miért nem osztják meg a költségeket a fogadó országgal?
- c.) Amennyiben az infrastruktúrát a fogadó ország is használja (akár állandóan, akár csak tartalékként) miért gondolják, hogy a létesítmény NATO részére nincs szüksége a fogadó országnak, vagy a létesítmény milyen arányát tartja a fogadó ország feleslegesnek a saját nemzeti érdekeihez képest?
- d.) Amennyiben a NATO vagy a közös használatú létesítmény cseréjéről, javításáról, újjáépítéséről vagy karbantartásáról van szó, az Infrastruktúra Bizottság tudni akarja mennyire fontos a létesítmény működése és hogy miért nem lehet elhalasztani. Le kell írni annak a következményeit, ha nem hagyják jóvá a kérést vagy késik a kivitelezés, és fel kell becsülni az avulás mértékét, a meghibásodás várható idejét, a kisebb javítások költségét is stb.
- e.) Amennyiben új infrastruktúrát javasolnak, miért nem elegendő az igényekhez a már meglévő nemzeti vagy NATO infrastruktúra?

¹ Lásd: AD 85-1 NATO Security Investment Programme

² „Kis munka”: Költségvetése kisebb mint 125.000 NAU, és egyedi döntés alapján hagyják jóvá. Nem része a CP-nek.

Az alapelv alkalmazásának eklatáns példája a magyarországi megerősítő erők fogadási feltételeinek megteremtését célzó képességsomag, ahol minden egyes projekt esetében óriási küzdelmet folytattunk, bizonyítandó, hogy mi az ami csak kizárólag a NATO érdekében épül és mi az amit a honi erők is hasznosítani fognak (lásd később, magyarországi CP-k).

3.4.4 A finanszírozás alapelvei

A Biztonsági Beruházási Program a NATO közös pénzügyi alapú katonai programjának egyik fontos eleme, a **tagországok közösen finanszírozzák** a program előkészítését és végrehajtását, mely az eszközök és javak növeléséhez és modernizálásához szükséges.

Az erőforrás gazdálkodásért a Felső szintű Erőforrás Bizottság (SRB) a felelős.

Az NSIP finanszírozása összességében a **Középtávú Erőforrás Terv** keretei között történik, mely a következő pénzügyi év és az azt követő négy tervezési év erőforrás tervezését fogja át.

A jóváhagyott képesség csomagok pénzügyi adatai kerülnek be a Középtávú Erőforrás Tervbe, melyben így az igények összesítve jelennek meg. A terv felállítja a következő költségvetési év NSIP-ra és katonai költségvetésre vonatkozó erőforrás-kiutalás felső határait, de előre jelzi a következő négy év tervezési határait is.

A közös pénzügyi alapú programok elszámolása NATO Elszámolási Egységben **NAU**-ban történik, mely egy eszmei valuta. Egy egység értékét a nemzeti valutákkal szemben időről-időre megállapítják és közzéteszik.

Az Észak-atlanti Szövetség tagországai, megegyezéssel kvóta alapján járulnak hozzá a közös költségvetéshez, így az NSIP-hoz is . (lásd 9. sz. melléklet a közös költségvetés költség megosztásáról)

A táblázatból látható, hogy az egyes tagországok hozzájárulásának mértéke – teherbíró képességük függvényében – jelentősen eltér egymástól (példaként: USA – 22,3 %, Olaszország: 7,74 %, Magyarország: 0,65 %). A százalékos költségviselési hányad minden Szövetség érdekében megvalósuló projekt hányadra vonatkozik, melyet az Infrastruktúra Bizottság (IC) jóváhagy. A 18 NATO tagország által finanszírozott fejlesztések azt jelentik, hogy Franciaország – a NATO-ban fenntartott speciális státusza alapján – nem vesz részt abban a fejlesztésben, így más lesz a többi tagország teherviselésének mértéke¹.

¹ Korábbiakban nemcsak 15 (F), de 15 (S) jelzésű projektekkel is találkozhattunk, mely a speciális, Spanyolország nélküli projekteket jelentette, mindez 1999. januártól megszűnt, mivel Spanyolország teljeskörűen csatlakozott az NSIP-hoz.

A közös finanszírozás alapfeltétele a képességcsomag jóváhagyása, de ez még csak globálisan jelöli ki a finanszírozás kereteit. A konkrét pénz kiutalás alapfeltétele, hogy **minden egyes projektet, annak műszaki-gazdasági-finanszírozási részleteit az Infrastruktúra Bizottság egyhangúlag jóváhagyja** az un. „B Típusú Költségbecslés” (TBCE) formájában. Hasonlóan az IC jóváhagyása szükséges az előkészítési keretek kiutalásához is.

A NATO NSIP forrásból csak a Szövetség érdekkörébe tartozó (több bizottság által deklarált) projekteket finanszírozza.

Ennek megfelelően egy fejlesztési programon belül lehetnek:

- teljes egészében a NATO által finanszírozott (100 %);
- részben a NATO, részben a befogadó (v. használó) nemzet által finanszírozott %-os megosztású;
- és teljes egészében a befogadó (v. használó) nemzet által finanszírozott fejlesztések.

A költségmegosztás alapvetően már a CP összeállításánál eldől, mely alapvetően az érdekelt ország és a NATO közötti egyeztetés és megállapodás kérdése.

Az NSIP közös költségvetéséből kizárólagosan a projektek nettó költségei finanszírozhatók. A fejlesztést nem terhelheti: adó, vám, illeték és egyéb járulék sem.

Az NSIP közteher mentessége független attól, hogy mely ország területén és kinek a beruházásában folyik a fejlesztés. (Köztehermentesség témakörét lásd részletesen: a 3.4.6 pontban)

Az NSIP közös pénzforrásai nem képezhetik részét egyik tagállam nemzeti költségvetésének sem. A programhoz tartozó szövetségi pénzforrásokat költségvetési körön kívül és elkülönített folyószámlán kell kezelni, mely az időszaki és a végső elszámolást is lényegesen egyszerűbbé teszi.
(lásd: 4.2-es fejezet – pénzügyi gazdasági feltételrendszer)

A vegyes finanszírozási forma esetén a képességcsomag és ezen belüli fejlesztések, projektek jóváhagyásával a NATO és a befogadó nemzet **kölcsönös és egyidejű kötelezettség vállalása** jön létre a fejlesztés megvalósítására. A nemzetek akkor vállalnak finanszírozási kötelezettséget, amikor a nemzeti képviselőjük az Infrastrukturális Bizottságban megszavazza, jóváhagyja a projektet. A vegyes finanszírozás miatt a NATO és a nemzeti források egymáshoz rendelése a megvalósítás minimum feltétele. **A fejlesztés likviditásáért a befogadó ország kormányának kell felelősséget vállalnia.**

Az infrastruktúra fejlesztése terén a döntéshozó szerv az Infrastruktúra Bizottság, amely szerv a különböző parancsnokságok és a Nemzetközi Törzs javaslatai alapján engedélyezi az adott fejlesztést. A döntést a bizottság – mint minden NATO szervezet – konszenzussal hozza meg.

Az NSIP esetében központosított pénzügyi tervezési és kiutalási rendszerről beszélhetünk, melyet a Nemzetközi Törzs működtet és az IC felügyel, szabályoz a tagországok konszenzusára építve.

Az NSIP beruházások finanszírozása – a tagállamokat terhelő fizetési konstrukció esetében – sajátos rend szerint történik, mivel a NATO nem gyűjti a tagországok befizetéseit és nem fizet közvetlenül a befogadó nemzetnek. A tagállamok negyedéves hozzájárulásait a többoldalú kompenzáció figyelembe vételével teljesítik. Ez azért szükséges, mert egyidejűleg számos beruházást valósítanak meg. Egy tagország egy, vagy több projekt befogadó nemzete is lehet (tehát a többi érdekelt tagország ide teljesít átutalást), továbbá egy sor – más befogadó nemzetenél folyamatban lévő – beruházáshoz maga is kötelezett hozzájárulásra a megegyezéssel kvóta alapján.

A negyedéves fizetési jegyzék pontosan megmutatja, hogy egy tagország mennyit köteles fizetni és mely tagországnak, illetve milyen összegű hozzájárulást kap és mely tagországtól. A pénzeket a költségvetési körön kívül, elkülönítetten kell kezelni. Az átutalás konkrét technikáját a NATO határozza meg, tehát azt, hogy melyik ország, melyik másik országnak, milyen valutában és milyen határidőre utaljon át.

E körben a befogadó nemzeteknél értelemszerűen felmerül a likviditás kérdése is. Az előírások szerint a befogadó nemzeteknek biztosítani kell a fizetőképességet, akár előfinanszírozás útján is. Amennyiben a befogadó nemzet a beruházás megvalósítása során a NATO szakmai és pénzügyi követelményeit kielégíti a közös finanszírozás a vázolt rend szerint, időben megtörténik.

A NATO az NSIP esetében rendkívül **szoros pénzügyi ellenőrzési és elszámolási rendszert** működtet.

A befogadó nemzet félévente Pénzügyi Jelentést (Financial Report) terjeszt fel a Nemzetközi Törzshöz az adott beruházásról. Ez a jelentés végső soron beszámoló a fejlesztés pénzügyi helyzetéről, tartalmazza az eredeti költségtervet, annak módosításait, a teljesített kifizetéseket, a további tervezett kiadásokat, valamint a NATO Nemzetközi Számvevő Testülete által már igazolt összegeket.

A Nemzetközi Törzs felülvizsgálja a pénzügyi jelentést, valamint elkészíti a negyedéves fizetési jegyzéket (quarterly pay-sheet). A féléves pénzügyi jelentést, valamint a negyedéves fizetési jegyzékben szereplő összegeket az Infrastruktúra Bizottság hagyja jóvá, a Nemzetközi Törzs ajánlásai alapján.

A fejlesztések szakmai átvétele és a pénzügyi igazolás kiadása összetett folyamat. A befogadó nemzet a fejlesztés befejezését követő 6 hónapon belül záró jelentést terjeszt fel a NATO-hoz az elvégzett munkálatokról, egyszersmind kezdeményezi a beruházás szakmai felülvizsgálatát. E dokumentumra alapozva egy Közös Szemle Bizottság (Joint Inspection Team) a helyszínen (kisebb volumenű munkáknál ettől eltekintenek) végrehajtja a **Közös Záró Átvételi Szemlét** (Joint Final Acceptance Inspection – JFAI).

A JFAI jelentést a Nemzetközi Törzs az Infrastruktúra Bizottsághoz terjeszti fel jóváhagyásra. Amennyiben ez megtörténik az Infrastruktúra Bizottság hivatalosan átveszi a beruházást és intézkedik, hogy a létesítményt vegyék fel a NATO leltárba.

3.4.5 Kollektív döntési mechanizmus

A NATO Biztonsági Beruházási Programjának előkészítési, megvalósítási, átadás-átvételi és elszámolási ciklusában, tehát minden fázisban a kollektív döntési mechanizmus érvényesül, mely az egyik alapelve a közös forrásból finanszírozott fejlesztéseknek.

A képesség csomagok indítási, előkészítési fázisában a tevékenység döntő része a főparancsnokságok és parancsnokságok területén folyik, ahol a többnemzetiségű törzsek kezdik meg a követelményrendszer kidolgozását és a feltételrendszerek vizsgálatát. A szakértői és vezető állomány összetétele eleve biztosít egy többoldalú megközelítést. Az előkészítés egy meghatározott fázisában az alárendelt főparancsnokságnak (MSC) egy koordinációs ülést kell szerveznie a Nemzetközi Katonai Vezérkar, a NATO Nemzetközi Törzs, a SHAPE és az összes fogadó és felhasználó ország részvételével. Az ülésen elhangzottakat be kell dolgozni a CP-be. Ez a koordinációs ülés jelentősen megkönnyíti a későbbi SHAPE és NATO Parancsnokság vizsgálatokat és a jóváhagyást.

A képesség csomag SHAPE-hez történő benyújtása után kerül sor a vizsgálatra, melynek keretében összehívják az „országok találkozóját” is. Ezen a találkozón tehát minden ország képviselője véleményt alkothat a CP-ről és kialakul az ajánlás, mely a SHAPE végső jóváhagyását megelőzi.

A jóváhagyott CP a NATO Központban folytatja életciklusát, melynek során felülvizsgálja a Katonai Bizottság (MC) és a Felső Szintű Erőforrás Bizottság. A Nemzetközi Katonai Vezérkar és a Nemzetközi Titkárság felülvizsgálata után előző két főbizottság javaslatával kerülhet a NATO Tanács vagy a Védelmi Tervező Bizottság elé jóváhagyásra.

A képesség csomagok után az annak részét képező, de a későbbiekben részletesen kidolgozandó infrastruktúra beruházási program is hasonló utat tesz meg a kollektív döntéshozás folyamatában. A projektek műszaki-gazdasági megtervezésük (TBCE) után többé-kevésbé bejárják a SHAPE illetékes főosztályait és bizottságait, alapvetően a fő koordinátorok a CAPCO-k menedzselésével. A SHAPE támogató előterjesztésével a projektek tervei is a NATO Parancsnokságra kerülnek, ahol a Infrastruktúra Főosztály véleményezi azokat. A bizottságok közül **az Infrastruktúra Bizottság döntési hatáskörébe tartozik a projektek jóváhagyása és egyben a finanszírozás indítása is.** Az IC-ben résztvevő 19 ország nemzeti képviselője – hazai felhatalmazás esetén – dönt a projektek indításáról vagy elutasításáról esetleges átdolgoztatásáról. Mint ahogy egy CP elfogadásához, úgy a projektek indításához és finanszírozásához is **egyhangú döntés szükséges.**

Abban az esetben, ha bármely ország képviselője nemmel szavaz, nem indítható a munka. Ebben az esetben a döntést további egyeztetésig elnapolják, átdolgozásra visszaadják, vagy végleg elutasítják. Az elutasításhoz több ország egybehangzó véleménye és megfelelő indoklás szükséges. Sok esetben a mandátum hiánya

akadályozza meg a nemzeti képviselőt, hogy igennel szavazzon, az igen ugyanis egyben országának anyagi (finanszírozási) kötelezettségét is jelenti az adott fejlesztés esetében.

Az egyes projektek jóváhagyásán felül az ütemtervet vagy megvalósítási tervet is az IC hagyja jóvá. A PIP¹-et a Nemzetközi Törzs dolgozza ki a SHAPE, az alárendelt parancsnokságok és a befogadó nemzet közreműködésével.

Elmondható tehát, hogy mind a CP, mind az egyes projektek előkészítési és jóváhagyási folyamatai a sorozatos kollektív döntések pilléreire nyugszanak.

Az NSIP megvalósítási fázisában a döntő felelősség a befogadó országé, ekkor a kollektív ellenőrzés érvényesül. A beruházói szerepet betöltő országnak vagy szervezetnek folyamatosan adatokat kell szolgáltatni a SHAPE és az NIS felé. A féléves pénzügyi jelentések egyben a következő időszak finanszírozásához is adatokat biztosítanak és információkat adnak a készenléti fokról is. A tervezett ütemtől való lényeges eltérés vagy egyéb más ok miatt az IC a program felülvizsgálatát is elrendelheti a megvalósítás fázisában is.

A kollektív döntési, de még inkább a kollektív ellenőrzési mechanizmus lép működésbe a projektek utolsó két fázisában az átvételi és elszámolási fázisban is.

Abban az esetben, ha a létesítmény megfelel a vizsgálati szempontoknak, akkor a bizottság döntése alapján NATO leltárba veszik és a projekt pénzügyi elszámolását a NATO Számvevő Testülete elé terjesztik. A pénzügyi kérdések tisztázása után a projektet lezárják és a Számvevő Testület egy igazolást ad ki a költségvetés elfogadásáról. (COFFA)

Összességében megállapítható, hogy az NSIP teljes életciklusa alatt – előkészítés, jóváhagyás, megvalósítás, átvétel és elszámolás – a kollektív döntési és ellenőrzési mechanizmusok működnek a NATO-nál, melyekhez természetesen kollektív felelősség és kötelezettségvállalás is tartozik.

3.4.6 Közteher mentesség

A NATO Biztonsági Beruházási Program keretében finanszírozott fejlesztési programok megvalósításához szükséges termékeknek és szolgáltatásoknak **közteher mentességet kell biztosítani**, függetlenül attól, hogy mely ország vagy NATO ügynökség tölti be a „host nation”, azaz a beruházó szerepét. Az NSIP pénzügyi alapjából tehát csak nettó költségek fizethetők a termékekért és szolgáltatásokért. Ezt a finanszírozási szabályt abban az esetben is érvényesíteni kell, amikor vegyes finanszírozású projekteket valósítunk meg.

¹ PIP: Projekt Implementation Plan –Projekt megvalósítási terv

A közteher mentesség alapelvének kimondása és érvényesítése érthető, hiszen ahány tagállam annyi féle adó-, vám-, illeték terhelné a beruházásokat, melyek tisztázatlan pénzügyi viszonyokat teremtenének.

Az alapelv érvényesítése azonban komoly problémákat eredményez a tagországoknál, hiszen mindenütt jelentős nagyságrendű és többretegű közterhek rakódnak a beruházásokra. Ebből a szempontból jelentett problémát a három újonnan csatlakozott ország számára is az NSIP eljárási és finanszírozási rendjének adaptálása, hiszen a közteher mentesség alapelve mindenütt élő jogszabályokba ütközött.

Az alapelv érvényesítésére a NATO országok háromféle megoldást alkalmaznak:

- 1./ A NATO által finanszírozott projektek után az NSIP-t működtető tárca (pl. Nemzetvédelmi Minisztérium) befizeti az állami költségvetésbe a helyi törvények szerinti közterheket (pl. Németország)
- 2./ A projektek finanszírozását megbontják, és eltérő szabályok szerint finanszírozzák a szövetségi és a nemzeti hányadokat. Ez a megoldás rendkívül bonyolult pénzügyi és elszámolási rendszert eredményez.
- 3./ Definiálják a biztonsági beruházási programok fogalmát és elvi jelleggel kimondják köztehermentességét. Ennél a megoldásnál a termékértékesítés és a szolgáltatás igazolásának módját kell szabályozni és a gyakorlatban is megoldani.

A három változat közül megítélésem szerint az utolsó adja a problémakör legtisztább megoldását, ezért is tereltük a jogharmonizációs eljárás során a magyarországi törvényi szabályozást ebbe az irányba (lásd később: az NSIP jogi feltételrendszere című fejezetben)

3.4.7 Tulajdoni viszonyok, használati jogok

A beruházások alap értelmezése szerint a tulajdonos a beruházó, tehát késztermék vásárlása esetén a vevő, építés beruházás esetén az építtető gyakorolja a tulajdoni jogokat. A Szövetség Biztonsági Beruházási Programja keretében létrejövő beruházásoknál mindez külön értelmezést igényel, a finanszírozónak, a beruházás tárgyának és hollétének megfelelően.

Figyelembe véve, hogy az NSIP a katonai infrastruktúra fejlesztésére irányul, annak tárgya lehet:

- katonai bázis, objektum
- haditechnikai eszköz, berendezés
- szellemi termék: szoftver, technológia, eljárás stb.

Az **eszközök, berendezések és szellemi termékek** esetében viszonylag egyszerű a megoldás, a hivatalos átvételt követően (JFAI)¹ NATO leltárba kerülnek, **mint szövetségi tulajdonú eszközök**. Használói azok a tagországok vagy szervezetek, melyek a szövetségi feladat végrehajtása érdekében használatra megkapták ezen eszközöket (pl.: 3 D-s radarberendezések, a NATINADS² szoftverei)

Ingatlanok, tehát földterületek, építmények, vonalas létesítmények esetében a tulajdonos nem a Szövetség lesz, hanem mindenkor **a befogadó ország**. A NATO ingatlant nem vásárol, azt mindenkor a befogadó országnak kell biztosítania. Mindenek előtt meglévő katonai, állami tulajdonban lévő ingatlanok igénybevételére törekszik a Szövetség.

A befogadó ország területén, ingatlanain létrehozott építményeket, mérnöki létesítményeket a NATO leltárba veszi, de a tulajdonjog a befogadó országé marad. A NATO-nak a beruházói jogából eredően használati joga keletkezik az ingatlanokra. A használati jog időtartama elméletileg 99 év, gyakorlatilag megegyezik a NATO leltárban tartás idejével. A feleslegessé vált ingatlanokat, eszközöket, berendezéseket ugyanis törlik a NATO leltárból.

A törlést követően az ingatlanokra vonatkozóan egyedi megállapodás születik a Szövetség és a befogadó ország között, annak függvényében, hogy mi lesz az ingatlan további hasznosításának sorsa. Az eszközöket érintően: a leszerelés, más NATO bázison történő felhasználás, raktárban tárolás, a befogadó ország részére térítés ellenében vagy a nélkül való átadás vagy a megsemmisítés elvi megoldási lehetőségei maradnak meg.

Az ingatlanokat, de az eszközöket érintően is gyakori megoldás, hogy a befogadó nemzet (host nation) és a felhasználó nemzet vagy szervezet (user nation) közös használatába kerülnek a bázisok és azok berendezései (pl. egyes törökországi repülőterek), de ebben az esetben az üzemeltetési és fenntartási (O&M) költségeket is meg kell osztani.

Összességében megállapítható, hogy a tulajdoni és használati jogok a Szövetség esetében ún. „szokásjog” alapján működnek, a befogadó és használó országok jogrendszere pedig képes befogadni ezeket a tulajdoni és használati jogokat és eljárásokat.

¹ JFAI: Joint Final Acceptance Inspection Plan – Projekt megvalósítási terv

² NATINADS: NATO Integrated Air Defense System – NATO Integrált Légvédelmi Rendszer

3.4.8 Versenyeztetés, vállalkozásba adás a Biztonsági Beruházási Program keretében

A kollektív finanszírozási és a kollektív döntési mechanizmus determinálja, hogy a **programhoz tartozó munkákat a nemzetközi beszerzési eljárás szabályai szerint versenyeztetik és adják vállalkozásba a NATO-nál. A nemzetközi tendereken, csak az un. „résztvevő országok” cégei indulhatnak**, tehát azon országok gazdasági társaságai, melyek részt vesznek a program finanszírozásában.

Kivételes esetben sor kerülhet nemzeti hatáskörben lebonyolított versenyeztetési eljárásra is, amennyiben azt a beruházó komoly indoklással alátámasztva kéri. A projektek elbírálásakor (TBCE) dönt az Infrastruktúra Bizottság (IC), hogy az adott projekt esetében:

- nemzetközi versenyeztetési eljárást (ICB¹) vagy
- nemzeti versenyeztetési eljárást (NCB²) kell alkalmazni.

(lásd 10 sz. melléklet)

A nemzetközi versenyeztetési eljárást az AC/4 – D/2261 (1996.évi kiadás) részletesen szabályozza.

Mindez azt jelenti, hogy az ICB döntéssel jóváhagyott munkák esetében nem alkalmazhatók a nemzeti versenyeztetési törvények és eljárások (pl.a Kbt.). Az előzőekben megadott számú kiadvány és az IC eseti döntései szerint kell eljárni.

A versenyek kiírója minden esetben a beruházási jogokat gyakorló „Host Nation.” Különleges esetekben az IC külön beszerzési ügynökséget jelölhet ki, a több országra is kiterjedő és központosítható beszerzéseket illetően (lásd 6.5 fejezetben pl. a három dimenziós radarok beszerzése)

A versenyeztetés során alkalmazandó legfontosabb alapelvek:

- a NATO hadműveleti igényeinek kellő időben történő kielégítése, az erőforrások költségtakarékos felhasználásával;
- maximális számú minősített ajánlattevő részvételének biztosítása;
- diszkrimináció mentesség az NSIP végrehajtása során az ajánlattevők között.
- választhatóság elve

(lásd 11 sz. melléklet)

Az ICB lehet:

- egy forduló;
- két forduló;
- három forduló eljárás³

A beruházásért felelős nemzet kizárólag az IC előzetes jóváhagyásával térhet el az elfogadott eljárástól.

Az eljárási rend célja, hogy minimalizálja a hadműveleti, műszaki és pénzügyi kockázatot és a minimális katonai igényeket (MMR) kielégítve a lehető legkisebb költségárfordítással a legrövidebb idő alatt megvalósítsa a beszerzést.

¹ ICB: International Competitive Bidding –Nemzetközi Versenyeztetési Eljárás

² NCB: National Competitive Bidding – Nemzeti Versenyeztetési Eljárás

³ Az eljárásrendek részletes bemutatásától eltekintek, azok megtalálhatók az AC/4 – D/2261-ben

Abban az esetben, ha az ICB-vel kapcsolatban vita merül fel, akkor az IC létrehozza az Egyeztető Bizottságot.

A minősített NSIP projektekre a NATO **biztonsági eljárásokat** és követelményeket dolgozott ki (C-M(55)15)

A **diszkrimináció mentesség** során biztosítani kell, hogy minden ország ajánlattevője azonos lehetőséget kapjon és kerülni kell az elkötelezettséget jelentő műszaki specifikációkat.

A **választhatóság** elve azt jelenti, hogy a kiíró ország köteles figyelembe venni más résztvevő ország bármely ajánlatát, de ki kell zárni az eljárásból a résztvevő országokon kívüli ajánlatokat (még alvállalkozók vagy gyártók sem lehetnek!).

Az NSIP projektjeinek megvalósítására, termékek gyártására, szellemi termékek előállítására csak azok a cégek jelentkezhetnek, melyek rendelkeznek a **szakmai, gazdasági és biztonsági követelményeknek való együttes megfelelést tanúsító** (Company Eligibility Declaration) **Vállalati Alkalmassági Nyilatkozattal**.

A **tendereken való részvételt, tehát előminősítéshez köti a NATO**. A téma részletes kifejtése a „magyarországi gazdasági szervezetek kiválasztása és felkészítése” című 5. fejezetben a későbbiekben megtalálható.

Az un. Választhatósági Nyilatkozatot a legtöbb tagállamban az NSIP-t és a cégek minősítését kezelő szervezet központilag adja meg a kiíró nemzet fővárosában található diplomáciai képviselőin keresztül.

A Választhatósági Nyilatkozat átadásával a „delegáló” ország, egyben felelősséget is vállal a listán szereplő cégek összetett követelmény rendszernek való megfeleléséért.

A **tenderek elbírálása és a döntés a „Host Nation”, tehát a beruházásért felelős nemzet vagy szervezet felelőssége**, de minden esetben az alapelvek szerint kell eljárni. A győztes cég az lehet, mely teljesíti az MMR előírásait és a legolcsóbb. A tender nyertesével a beruházó (HN) köt szerződést a nemzetközi szerződési szabályok betartása mellett.

Az eljárás részletes szabályait a hivatkozott számú utasítás tartalmazza.

3.4.9 A beruházások megvalósítása és átadás-átvétele

A beruházások megvalósításáért az IC által jóváhagyott feltételek mellett a Host Nation a felelős. A beruházó osztatlan felelőssége ellenére a SHAPE és a NATO Nemzetközi Törzs különböző szervezetei rendszeresen ellenőrzik a projektek végrehajtását. A NATO Katonai Bizottságának és a Nemzetközi Titkárság feladata, hogy meggyőződjön arról, hogy a munkálatok a megfelelő gyakorlat, a felállított szabványok szerint és a tervezett ütemben folynak. Ezen vizsgálatok eljárásrendjét a C-M(53)141 jelű kiadvány tartalmazza.

A SHAPE és az Alárendelt Területi Főparancsnokságok a megvalósítás különböző szakaszait figyelemmel kísérik és jelzik a befogadó ország számára a felmerülő problémákat.

A SHAPE-nél a képesség csomag koordinátora a CAPCO a fő felelős, hogy a jóváhagyás szerint folyják a projektek megvalósítása. A katonai szervezetek irányába mindenkor naprakész információval kell rendelkeznie.

A NATO Nemzetközi Törzs a féléves pénzügyi jelentéseken keresztül is tájékozódik a megvalósítás előrehaladásáról.

Abban az esetben, ha a használó, vagy a befogadó ország a megvalósítás közben javasol változtatásokat az eredetileg jóváhagyott tervekhez képest, akkor a javaslatot az IC elé kell terjeszteni, a döntésig pedig meg kell állítani a projektet.

A munkálatok befejezésével a befogadó országnak kérvényeznie kell a JFAI lefolytatását, demonstrálva ezzel, hogy a munkák katonailag és műszakilag elfogadhatóak. A kezdeményezés, a „készrejelentés” a projekt befejezése után hat hónapon belül kell, hogy megtörténjen. A vizsgálathoz a létesítmény teljes leltárát, a megvalósulási tervdokumentációt és minden a megvalósítás szempontjából fontos iratot a Nemzetközi Törzshöz be kell küldeni.

A JFAI csoportot a NIS képviselője vezeti, tagjai a SHAPE vagy az Alárendelt Területi Parancsnokság a befogadó és a felhasználó ország képviselőiből áll.

A JFAI csoport feladata annak vizsgálata, hogy:

- megfelel-e az elvégzett munka az engedélynek,
- megfelel-e a gyakorlatnak és az érvényes műszaki előírásoknak,
- megfelel-e a jóváhagyott követelményeknek és szakhatósági előírásoknak.

A JFAI csoport összefoglaló jelentést készít a helyszíni ellenőrzésről, melyben felsorolja az esetleges hiányokat, azok kijavítási határidőit és javaslatot tesz arra, hogy átvegyék-e a létesítményt.

A JFAI jelentést a Nemzetközi Törzs Titkársága készíti el és elküldik az IC-hez három hónapon belül.

A munkát az Infrastruktúra Bizottság veszi át (formálisan) a befogadó nemzettől.

Az átvételt követően a létesítmény NATO leltárba kerül, majd a NATO Számvevő Testülete megvizsgálja a projekt pénzügyi vonatkozásait a befogadó országgal együtt. A pénzügyi kérdések tisztázása után a projektet lezárják és a NATO Számvevő Testülete kiadja az igazolást a projekt költségvetésének elfogadásáról.

3.4.10 A program keretében készült létesítmények üzemeltetése és használata

A Biztonsági Beruházási Program keretében készült létesítmények

felhasználója lehet:

- (user nation) - a befogadó ország,
- más szövetségi ország vagy országok,
- NATO szervezetek.

Gyakori példa, hogy a használat megosztott több tagország és szervezet között.

Az üzemeltetési (működtetési) és fenntartási (karbantartási) költségeket (O&M¹) alapvetően a használó ország(ok) fizeti. Egyedi döntés alapján, speciális feltételek megléte esetén a Szövetség a katonai költségvetésből is finanszírozhatja.

Abban az esetben, ha nincs azonosítható felhasználó, de a létesítmény NATO leltárba kerül², akkor az őrzést és a karbantartást a befogadó ország biztosítja, de finanszírozása a katonai költségvetésből (MB) történik, melyet a NATO bizottságai hagynak jóvá.

Az üzemeltetés alatt azt a tevékenységet kell érteni, melynek során a létesítményt eredeti funkciójának megfelelően használják.

A fenntartás (karbantartás) a létesítmény használati idő alatt olyan állapotban való tartását jelöli, mely megfelel azoknak a követelményeknek és szabványoknak, melyre tervezték és építették.

A fenntartás költségeit a felhasználó fizeti, kivéve, ha az IC vagy a Katonai Költségvetési Bizottság máshogy rendelkezik.

A befejezett létesítmények fenntartási színvonalát rendszeresen ellenőrzik. Alapvetően ez az alárendelt területi főparancsnokság feladata, ahol negyedévente helyszíni vizsgálati tervet készítenek.

A helyszíni ellenőrzések célja annak ellenőrzése, hogy a létesítmény a teljes működőképességét megőrizze.

Esetenként előfordulhat a katonai feladat megváltozása miatt, hogy egy létesítmény **feleslegessé válik**. Ebben az esetben elsőként azt vizsgálják, hogy van-e lehetőség

¹ O&M: Operation and Maintenance
Üzemeltetési és Fenntartási

² Gyakori eset azoknál a katonai repülőtereknél, melyet csak a nemzetközi helyzet függvényében, esetenként használnak pl. a megerősítő erő fogadására.

másra felhasználni. A döntést a NATO Főparancsnokság hozza meg. Amennyiben nincs más hasznosítási lehetőség, akkor a IC törli a létesítményt a NATO leltárból. A leszerelhető és újratelepíthető berendezéseket természetesen kimentik a felszámolt objektumból és más helyszínen vagy raktározás formájában hasznosítják azokat.

Az üzemeltetési és fenntartási költségek (O&M) jelentős nagyságrendű és hosszú távon ható költségvetési tételek, ezért a CP és az egyes projektek jóváhagyásakor rendkívül körültekintően kell eljárni és egyértelműen rögzíteni a felhasználót, a befogadót és egyedi esetekben a Szövetséget terhelő költségeket!

3.5 A képesség csomag és a Biztonsági Beruházási Program folyamata

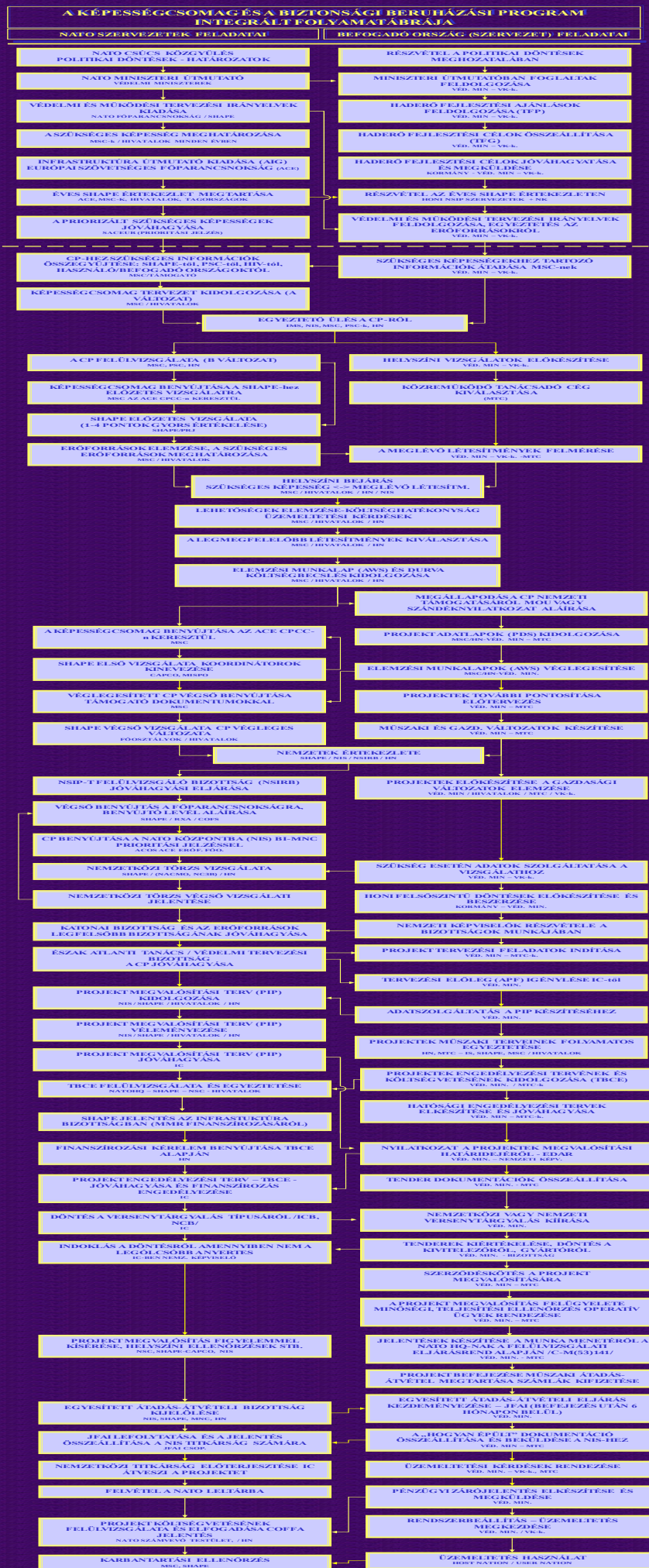
A Biztonsági Beruházási Program és így folyamata is elválaszthatatlan a képesség csomag fogalmától és folyamatától, tehát ezek együttes vizsgálata szükséges. A szakirodalomban jelen időpontig nem sikerült feltárni a CP vagy az NSIP folyamatának komplex ismertetését, sem pedig folyamatábráját. Az NSIP-vel foglalkozó továbbképzések, „workshopok” anyagaiban is csak a folyamat egyes részleteit mutatták be többnyire szervezet specifikusan az előadók.

Rendkívül fontosnak tartom a gyakorlati élet és az oktatás szempontjából is, hogy **a képességsomag és a biztonsági beruházási program folyamatát integráltan mutassam be, annak rendszerszemléletű és részben kronológiai megközelítésével.** A képességsomag és az NSIP folyamatában nagyon sok szervezeti elem vesz részt a NATO, a befogadó nemzet és a használó nemzet részéről is. A szereplők teljes körű szétválasztásával nem élhettem, de fontosnak ítélem, hogy a két nagy csoport a NATO szervezetek és a befogadó és használó ország szempontjából párhuzamosan kövessük a folyamatokat, feltárva ezek összefüggéseit, kapcsolatát is. Az ismertetésre kerülő integrált folyamat az áttekinthetőség, a kezelhetőség és az érthetőség miatt a következő egyszerűsítéseken, hipotéziseken nyugszik:

- a.) a CP csak egy tagországot érint – például egy újonnan csatlakozott tagországot -, de a megkívánt képesség politikai súlyú döntésen nyugszik;
- b.) a befogadó és a használó ország jelen esetben ugyanaz (egyszerűsítés);
- c.) a CP-ből kifejtendő infrastruktúra fejlesztés olyan projektekből áll, melyek előkészítése, jóváhagyatása egy ütemben lehetséges (egyszerűsítés);
- d.) a befogadó ország már kialakította NSIP-t kezelő menedzser szervezetét és az a Védelmi Minisztériumban van, ezért a befogadó országon belüli szervezeteket csak minisztériumra és vezérkarra bontjuk(fegyvernemi-és egyesített vezérkarok);
- e.) a haderő fejlesztési ajánlások (TFP) és célok (TFG) nem szerves elemei e folyamatnak, de szorosan kötődnek a szükséges képességek megtervezéséhez és az integrált erőforrás kezelés rendszeréhez is, ezért szerepeltettem a NATO felsőszintű tervezési folyamatával párhuzamosan a befogadó nemzethez.

A CP és az NSIP folyamatát időrendben és logikai összefüggéseiben a csatolt folyamatábrán

F OLYAMATÁBRA KÜLÖN LEPORELLON:



A folyamat vázlatos ismertetése:

A folyamat részletes szöveges ismertetésétől terjedelmi okok és a folyamatára érthetősége alapján eltekintek, a vázlatos ismertetés célja, hogy kiemelje a hangsúlyosabb elemeket és összefüggéseket.

A katonai célok és így a képesség csomagok megfogalmazása is minden esetben **politikai döntéseken** nyugszik a NATO-nál. Példaként a Szövetség új stratégiai koncepcióját (Washington, 1999. április) és a védelmi képességek kezdeményezést (DCI) említtem.

A NATO miniszteri útmutató összefoglalja azokat a politikai és katonai célokat, melyek alapján a tagországokban és a szövetségi szervezetekben is elindulhat a tervezési folyamat.

A védelmi és működési tervezési irányelvek kidolgozásáért a SHAPE a felelős, melynek során a katonai funkciókat szükséges képességekre fordítják le. Az ACE katonai tervezői rövid és középtávú terveket készítenek. A védelmi és működési – tervezési irányelvek a befogadó ország számára is alapvető tervezési adatokat szolgáltatnak.

A másik alapvető tervezési okmány az **ACE infrastruktúra tervezési útmutatója** (AIG), mely felsorolja azokat a szükséges képességeket, melyeket ki fognak dolgozni a következő évben. Az AIG¹ adja meg az erőforrás tervezés körvonalait az alárendelt főparancsnokságoknak, a NATO hivataloknak és a Parancsnokságoknak a CP kidolgozásához. Azokat a CP-eket, melyeket a SHAPE nyújt be a Katonai Bizottsághoz prioritási jelzéssel is el kell látni, melyet a Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Parancsnoka a SACEUR hagy jóvá.

A CP kidolgozása a regionális főparancsnokságokon kezdődik, a befogadó és a használó ország bevonásával és több változat után jut el a SHAPE –hez előzetes vizsgálatra.

A SHAPE előzetes vizsgálata során a Stratégia és Követelmények Főosztálya a CP 1-4 pontjainak gyors értékelését végzi el. Az erőforrások elemzése is a regionális főparancsnokságoknál kezdődik és ennek keretében kerül sor a meglévő létesítmények helyszíni felmérésére, melyet a befogadó nemzet a mérnöki tanácsadó cég (MTC)² segítségével már előkészített.

A lehetőségek elemzése után kiválasztásra kerülnek a legmegfelelőbb létesítmények, a hiányzó építményekre elkészül az **elemzési munkalap (AWS)**³ és a durva költségbecslés is.

¹ AIG: ACE Infrastructure Guidance – ACE Infrastruktúra Útmutató

² MTC: Mérnöki tanácsadó cég

³ AWS: Analyses Work Sheet – Elemzési munkalap

A befogadó országnak nagy körültekintéssel kell ezen munkafázisokban részt vennie, mivel a felajánlott és meglévő létesítményei saját mozgásterét szűkítik, az új projektek finanszírozásában viszont úgyszintén részt kell vennie.

Az erőforrások elemzése után a befogadó országnak döntenie kell, hogy támogatja-e a CP-t. A benyújtás előtt megállapodást kell kötni a befogadó országgal a nemzeti létesítmények használatáról és a nemzeti források biztosításáról (MOU)¹. A CP-t az MSC nyújtja be a SHAPE-hez első vizsgálatra, ahol ezt megelőzően kinevezik a CP koordinátorát (CAPCO) és segédkoordinátorát (MISPO). Ezzel párhuzamosan az alárendelt főparancsnokság és a befogadó ország megkezdi a **projekt adatlapok (PDS)**² kidolgozását, sőt a műszaki-gazdasági előtervek készítését is.

A SHAPE főosztályainak részletes vizsgálata és esetleges többszöri átdolgozás után készül el a CP végleges változata. A SHAPE un. végső vizsgálata után hívják össze a **nemzetek értekezletét**, melynek célja, hogy előkészítse a NATO bizottságok későbbi vizsgálatát és előzetes információt adjon a nemzeteknek.

Az NSIP-t Felülvizsgáló Bizottság jóváhagyása után a Főparancsnokság nyújtja be a CP-t a NATO Nemzetközi Központjába a prioritási jelzéssel ellátva. A CP életciklusa a **NATO Nemzetközi Törzs vizsgálatával** folytatódik, de szükség szerint minden fázisnál a befogadó nemzet bevonásával.

A CP nagyságrendjének megfelelően a befogadó és használó nemzetenél is elő kell készíteni a Nemzetközi Törzs vizsgálatával párhuzamosan a **felső szintű döntést, mivel esetenként több évre kiható jelentős anyagi kötelezettség vállalásról és esetleges külpolitikai vonatkozásokról van szó.**

A CP a Nemzetközi Törzs végső vizsgálati jelentésével kerül a Katonai Bizottság és a Felsőbb szintű Erőforrás Bizottsága elé jóváhagyásra. Mindkét bizottság egyhangú támogatása esetén az **Észak-atlanti Tanács esetleg a Védelmi Tervezési Bizottság hagyja jóvá a képesség csomagokat.**

A CP jóváhagyása teremti meg a jogi alapot a hiányzó infrastruktúra fejlesztését célzó Biztonsági Beruházási Program projektjei tervezésének indítására, a tervezési előleg igénylésére (APF)³ az Infrastrukturális Bizottságtól. A beruházási feladatokat ellátó „host nation” tehát csak ekkor juthat első alkalommal szövetségi pénzhez. Az eddig tartó fázisokat saját maga finanszírozza.

Az NSIP előkészítése és egyben felelőssége ettől kezdve áttevődik a regionális parancsnokságoktól és a SHAPE –től a Nemzetközi Törzshöz és a befogadó nemzethez.

A **projekt megvalósítási tervet (PIP)** a Nemzetközi Törzs dolgozza ki, a SHAPE és a befogadó nemzet közreműködésével és az IC hagyja jóvá.

¹ MOU: Memorandum of Understanding – Egyetértési megállapodás

² PDS: Projekt Data Sheet – Projekt Adatlap

³ APF: Advance Planning Found – Tervezési előleg

A beruházási program minden egyes projektjének műszaki-gazdasági és egyben engedélyezési tervét (TBCE)¹ pedig a „host nation” készíti el és engedélyezésre az Infrastruktúra Bizottság elé terjeszti. **A TBCE jóváhagyása egyben a projekt finanszírozásának jóváhagyását is jelenti, a meghatározott költségmegosztásnak megfelelően.**

Lényeges elem a projektek jóváhagyásánál, hogy az IC meghallgatja a SHAPE jelentését arról, hogy a benyújtott fejlesztési terv mennyiben felel meg a minimális katonai követelményeknek (MMR) hiszen a szövetségi finanszírozás csak erre vonatkozhat.

A TBCE jóváhagyását követően folytatja a beruházó a további műszaki - gazdasági tervezést, a hatósági engedélyezési tervek és a tenderdokumentáció elkészíttetésével. Az Infrastruktúra Bizottság a projekt jóváhagyásakor arról is dönt, hogy nemzetközi vagy nemzeti hatáskörű versenyt kell-e tartani.

Az NSIP folyamata a **tender kiírásával**, kiértékelésével és a kivitelező, vagy gyártó kiválasztásával folytatódik. A tenderben a döntést a befogadó ország hozza – kivétel, ha a NATO ügynökség a megbízott kiíró, a beszerző cég - de köteles az IC előtt döntését megindokolni, amennyiben nem a legolcsóbb ajánlatot fogadta el.

A projektek megvalósításáért a befogadó nemzet a beruházó a felelős. A folyamat súlypontja áttevődik a befogadó nemzet felelős szervezeteire. A fejlesztések megvalósítását az MSC, a SHAPE és a NIS is figyelemmel kíséri, de csak szükség szerint avatkoznak be a folyamatba.

A létesítményt a kivitelezőtől a beruházó veszi át (host nation) és hat hónapon belül kezdeményezni köteles az **egyesített átadás-átvételi eljárást (JFAI)** a Nemzetközi Törzsnél, mely kijelöli ki a bizottság tagjait, mely minden esetben a helyszínen tájékozódik és állítja össze jelentését a NATO Törzs részére. A beruházást a Nemzetközi Titkárság előterjesztése alapján az IC veszi át formailag és ezt követően kerülhet **NATO leltárba**.

A befogadó nemzet az üzemeltetési kérdések rendezése mellett elkészíti pénzügyi zárójelentését és megküldi a **NATO Számvevő Testülete** részére, mely a projekt költségvetésének részletes felülvizsgálata után elkészíti jelentését az un. **COFFA** jelentést. Problémák esetén a jelentést visszaadják. A pénzügyi kérdésekért teljes körűen a befogadó nemzet (beruházó) a felelős, akár kormányzati szinten is.

Az üzemeltetés és használat ideje alatt a SHAPE és a Regionális Főparancsnokság un. **karbantartási ellenőrzést** végezhet, melynek célja, hogy ellenőrizze a szövetségi létesítmények üzemeltetési színvonalát és állagmegóvását annak érdekében, hogy eredeti rendeltetésének, a katonai követelményeknek mindenkor megfeleljen.

A folyamat számtalan elágazást és döntési csomópontot tartalmazhat, a résztvevő szervezetek köre bővíthető. Az integrált folyamat legfontosabb eseményeit feltüntettem a folyamatábrában.

¹ TBCE: Type B Cost Estimate – B-típusú költségbecslés

3.6 Ellenőrzési rendszerek a Biztonsági Beruházási Programoknál

A Biztonsági Beruházási Programoknál kiemelt jelentősége van az ellenőrzési rendszerek működtetésének, mivel a kollektív döntési mechanizmus és a közös finanszírozás kollektív felelősséget eredményez. Beszélhetünk funkcionális vagy katonai, műszaki, minőségügyi, valamint pénzügyi- gazdasági ellenőrzésről.

3.6.1 Funkcionális ellenőrzés

A program keretében megvalósuló fejlesztések a katonai képességhez szükséges hiányzó infrastrukturális háttérrel kell hogy megteremtsék. A projektek előkészítése, tervezése és megvalósítása során tehát folyamatosan kell ellenőrizni, hogy a fejlesztés alapvető funkciójának megfelelően készül-e. **Az alaprendeltetés szerint összeállított követelményrendszer képezi a tervezés alapját** és a megvalósítás fázisában is figyelemmel kell kísérni az un. minimális katonai követelmények (MMR) érvényesülését.

Az előkészítés egyes fázisaiban, amint azt az előző fejezetben láttuk, a NATO különböző szintű katonai szervezetei és a befogadó ország játsszák a főszerepet, tehát alapvetően biztosított a funkcionális megközelítés.

A kritikus fázis a projektek tervezési szakasza. A mérnöki tanácsadó, tervező cégek az összetett és bonyolult követelményrendszer szerint kell, hogy tervezzék a létesítményeket. A funkcionális, műszaki, gazdasági, környezetvédelmi, szakhatósági, esztétikai követelmények rendszerében nehéz leegyszerűsített un. funkcionális tervezést folytatni. Ebben a fázisban **a befogadó ország beruházó szervezetének a felelőssége, hogy a tervezett létesítmény ne térjen el lényegesen a katonai, funkcionális követelményektől.** Az eltérések gyakorlatilag a befogadó ország tárcáját terhelik, a NATO sok esetben még az adott ország speciális szakhatósági, környezetvédelmi előírásait is vitatja, illetve ezek következményeit a befogadó országgal igyekszik finanszíroztatni.

A funkciónak való megfelelés alapvetően ellenőrzésre kerül a projektek jóváhagyási eljárásában a SHAPE és a NIS részéről is. A megvalósítás fázisában végrehajtott ellenőrzések is azt célozzák, hogy a létesítmény a funkciójának megfelelően készüljön. Az egyesített átadás-átvételi eljárás (JFAI) során az átvétel alapvető követelménye a tervezett funkciónak való hosszú távú megfelelés.

3.6.2 Műszaki ellenőrzés

Az NSIP projektjeinek tervezési és megvalósítási fázisában a műszaki létesítményeknek kettős szabványosságú követelménynek kell megfelelnie:

- egyrészt a **NATO szabványoknak**, melyek lehetnek hadműveleti, anyagi és adminisztratív szabványok és vonatkoznak a program keretében készülő létesítményekre, gyártmányokra, berendezésekre
- másrészt meg kell felelni **a befogadó nemzet szabványainak** is.

A NATO-n belüli szabványosítás eredményeképpen:

Szövetséges Kiadványok (Allied Publication: AP) és Szabványosítási Megállapodások (STANAG) jönnek létre, melyek a programban résztvevő cégek számára hozzáférhetőek¹

A NATO szabványosítás és a küszöbön álló EU szabványosítás részleteibe jelen értekezés kapcsán nem kívánok belemenni, ez külön tanulmány formájában megtalálható².

A műszaki tervezési követelmények megadásakor a leendő felhasználó kellő számú AP és STANAG hivatkozással adja meg szempontjait, de a tervező felelőssége a létesítményhez tartozó összes szabvány feltárása. A műszaki ellenőrzés a tervezés fázisában a beruházói jogokat gyakorló honi NSIP szervezet (vagy NATO ügynökség) feladata, de mindezt a NATO szervezetek képviselői is segítik a konzultációk kapcsán. Az un. **tervbírálatok** alapvető szempontja a funkcionális megfelelésen túl a műszaki megfelelés, mely a szabványoknak való megfelelésben érhető tetten.

A projekt megvalósítás fázisában a műszaki ellenőrzés napi gyakorlata a mérnöki tanácsadó cégre (MTC) hárul. A honi NSIP szervezet megbízása alapján felügyelik a munkát, hogy annak minden részlete megfeleljen az érvényes szabványoknak. Természetesen a beruházói műszaki felelősség ettől függetlenül megmarad.

A műszaki ellenőrzéssel, a műszaki megfeleléssel kapcsolatos adminisztrációs követelmények rendkívül szigorúak a projektek esetében. Minden vizsgálati (labor) eredményt, műbizonylatot stb. dokumentálni kell a műszaki átadás-átvételi eljáráson kívül a JFAI idejére is és pontos megvalósítási tervet kell készítenie a vállalkozónak.

A **minőségügyi** megfelelés a cégek előminősítésének alapfeltétele (lásd később!). A NATO tenderein indulni kívánó cégeknek a tevékenységi körükhöz tartozó **ISO** minősítéssel rendelkezniük kell. A haditechnikai eszközöket, berendezéseket gyártó cégeknél ezen felül az **AQAP** jelzést viselő NATO minőségbiztosítási rendszer működtetése is követelmény.

3.6.3 Pénzügyi ellenőrzés

Az NSIP pénzügyi ellenőrzése az alapszabály értelmében a NATO Nemzetközi Számvevő Testület (IBA)³ feladata, de együttműködési kötelezettsége van a befogadó ország nemzeti számvevő testületének is.

(Az Állami Számvevőszék és az IBA között a mai időszakig rendkívül aktív kapcsolat alakult ki!)

A pénzügyi ellenőrzés legalapvetőbb megjelenése, hogy a befogadó nemzet félévente pénzügyi jelentést készít a Nemzetközi Törzs részére. Ez a jelentés tartalmazza a fejlesztés pénzügyi helyzetét, az eredeti költségtervet, annak módosításait, a

¹ Magyarországon a hatályos STANAG-ek teljes listája megtalálható például a WWW.Khvtkht.hu honlap mellékleteként

² Lásd tölem: Hallgatói Közlemények 2000, „F”alprogram különszám: A NATO STANAG, a hazai szabványosítás és ezek kompatibilitása, valamint szabványosítás az egységes európai piacon.

³ IBA: International Board of Auditors for NATO – NATO Nemzetközi Számvevő Testület

kifizetéseket és a tervezett kiadásokat. Az NIS felülvizsgálja a pénzügyi jelentést és elkészíti a negyedéves fizetési jegyzéket. Mindezt az IC hagyja jóvá és ez alapján teljesítik fizetési kötelezettségeiket az országok.

Mindezen felül a NATO Számvevő Testülete¹ a befogadó nemzet elszámolását a projekt befejezése után ellenőrzi. Az ellenőrzés során azt kell megválaszolni, hogy a befogadó nemzetnél megvalósított fejlesztés az engedélyezett tartalommal és a jóváhagyott költségirányzaton belül létesült-e, vagy vannak eltérések. Továbbá ellenőrizni kell, hogy a befogadó nemzetnél felmerült kiadásokat a nemzeti jogszabályok és egyéb szabályozók előírásai szerint teljesítették-e vagy sem. Természetesen ez a nemzeti Számvevő Testület közreműködését feltételezi.

Az IBA és a nemzeti Számvevő Testület ellenőrzése a fentiekén túl kiterjed a következőkre:

- érvényesültek-e a NATO Tanács és a bizottságok döntései,
- hogyan tartották be a szerződések előírásait,
- törekedtek-e a leggazdaságosabb megoldásokra,
- érvényesültek-e a nemzetközi versenytárgyalásra vonatkozó szabályok,
- a fejlesztés során nem terheli-e a NATO-t olyan költség, amely többletmunkálatokhoz vezet, melyet előzetesen nem engedélyeztek.

A NATO Nemzetközi Számvevő Testületének, a projekt végső elszámolásánál igazolnia kell a következőket:

- a beruházást megfelelő módon engedélyezték,
- a munkák az engedélyezett tartalommal és a jóváhagyott pénzügyi kereteken belül valósultak meg,
- a kiadásokat valóban teljesítették és azok az ellenőrzésre felterjesztett beruházással összefüggésben merültek fel,
- a projekt munkálatai összhangban vannak a NATO szabványokkal, követelményekkel,
- a munkálatokat felülvizsgálták és hivatalosan átvették,
- a munkálatokat a leggazdaságosabban hajtották végre.

Amennyiben a NATO Számvevő Testülete a befogadó nemzet elszámolását rendben találja, a Testület vagy az Elnök a COFFA-t kiadja és a beruházást lezártnak minősítik. Az erről szóló igazolást a befogadó nemzetnek és az Infrastruktúra Bizottságnak megküldik.

Összességében megállapítható, hogy az NSIP ellenőrzési rendszere minden vonatkozásban kidolgozott, megfelel a kollektív döntéshozás és kollektív felelősség rendszerének. A beruházói jogokkal felhatalmazott befogadó országoknak – így Magyarországnak is – az a feladata, hogy a mindenkori szabályokat megismerje és maradéktalanul betartsa a Biztonsági Beruházási Program előkészítési-, megvalósítási-, és elszámolási folyamata során.

¹ Lásd: Révész János (ÁSZ) Pénzügyi ellenőrzés a NATO-ban – kézirat – Bp. 2000.

4. A BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI PROGRAM MAGYARORSZÁGI FELTÉTELRENDSZERÉNEK MEGTEREMTÉSE

A szövetségi infrastruktúra fejlesztésére, a Biztonsági Beruházási Programra irányuló kutatásaim gyakorlati célja az volt, hogy megteremtsük a program működési feltételeit Magyarországon. A hazánkban szükséges szövetségi infrastruktúra kiépítése úgy valósuljon meg, hogy az a lehető legnagyobb mértékben használható, hasznosítható legyen a Magyar Honvédség számára is, valamint, hogy a magyarországi gazdasági társaságok minél nagyobb arányban részesedjenek ezekből a feladatokból és felkészüljenek a Szövetség gazdasági folyamataiban való részvételre.

Hazánk NATO tagsága a katonai infrastruktúra jelentős fejlesztését igényli. Egyrészt a hazai infrastrukturális háttér érzékelhetően elmarad a NATO országok szintjétől, az elvárható követelményektől, másrészt a katonai együttműködéshez megfelelő létesítményi, kiszolgálói és üzemeltetői háttér szükséges.

Már a csatlakozás előtt világossá vált, hogy Magyarország számára kiemelten fontos és hasznos lehet a programban való részvétel, mivel lehetőséget biztosít a szövetség által elvárt katonai infrastrukturális kompatibilitás eléréséhez. A fejlesztési programokban való részvétellel létre lehet hozni például azt a többlet elhelyezési, üzemeltetési és kiszolgálói kapacitást, mely megteremti a feltételét, hogy Magyarországra szükség esetén megerősítő katonai erők települjenek.

A hazánkban megvalósuló közös finanszírozású fejlesztési programok nemcsak a katonai infrastruktúra színvonalát emelik, hanem gazdaság élénkítő és munkahelyteremtő szerepük is lehet. Ezen kívül – megfelelő felkészülés után – nem zárható ki a hazai ipar és hadiipar beszállítói részvétele sem a programok megvalósítása során.

A NATO 50 éve működteti az Infrastruktúra Programot, 1993-óta Biztonsági Beruházási Program néven. Szabályait, „törvényeit”, eljárásrendjét a mindenkori tagállamok egyhangú jóváhagyásával a NATO Nagykövetek Tanácsa (NATO Council), a Parancsnokságok és a különböző bizottságok hozzák.

Magyarország a tagságra való felkészülés kapcsán, majd a csatlakozási tárgyalásokon is jelezte, hogy részt kíván venni a programban. Mindehhez a Biztonsági Beruházási Program magyarországi működtetésének **összetett feltételrendszerét** kellett megteremteni, úgymint

- jogi,
- pénzügyi – gazdasági,
- szervezeti – működési,
- műszaki és biztonsági feltételeket.

Mindezek alapján ez a fejezet tartalmazni fog elméleti megfontolásokat, az ezekre épített gyakorlati lépéseket, megvalósított szervezési intézkedéseket és szervezeteket. Bemutat eredményeket, de értékelést és kritikai észrevételeket is tartalmaz.

Törekvésem szerint megjelöl hátra lévő megoldatlan feladatokat és javaslatokat fogalmaz meg a jövőre nézve. A kidolgozott elmélet, az erre épülő gyakorlati megvalósítás és annak analízise, valamint az előre mutató javaslatok együttesen kell, hogy reprezentálják e fejezetet.

4.1 A magyarországi jogi feltételrendszer létrehozása

4.1.1 A szabályozandó problémák köre

Elsőként tekintsük át a jogi feltételrendszer problémáit, az eddig elvégzett kodifikációs munkát és a hátralévő jogalkotási és szabályozási feladatokat.

A magyarországi NSIP működtetésére a felkészülés jóval a Szövetséghez történő csatlakozás előtt elkezdődött mind a HM érintett szakmai szervezetei, mind a NATO és a SHAPE illetékes szakterületi egységei részéről. A Szövetség jogilag, de még inkább politikailag úgy oldotta meg a problémát, hogy egy határozatával elvileg kiterjesztette az NSIP-t a PfP országokra is, így lehetőség nyílt arra, hogy a három csatlakozni szándékozó ország legsürgősebb biztonsági beruházási projektjeit előkészítsék (kommunikációs projektek, légtér irányítási adatok átvétele stb.) még a csatlakozás előtt és megkezdjék az érintett országok szakembereinek felkészítését.

A programban való részvétel feltételeinek megismerése során egyre határozottabban rajzolódtak ki azok az akadályok, amelyek elhárítása **sürgős jogalkotási munkát** tett szükségessé.

A jogharmonizáció a HM Jogi és Igazgatási Főosztályának, valamint az 1998 szeptemberében létrehozott HM Biztonsági és Beruházási Főosztálynak a rendkívül szoros együttműködését igényelte.

Elsőként az NSIP fogalmi elemeként megragadható **köztehermentesség** megteremtését kellett elérni, amelynek első eredménye javaslatunkra már a Magyar Köztársaság 1999. évi költségvetéséről szóló 1998. évi XC. Törvényben megjelent, kiegészítve az általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV.Tv. 72. §-át egy új (6) bekezdéssel, mely az NSIP keretében történő termékértékesítések és szolgáltatásnyújtások esetében lehetővé teszi az előzetesen felszámított ÁFA visszaigénylését, továbbá – a vámjogról, vámeljárásról, valamint a vámigazgatásról szóló – 1995. Évi C. törvény (Vám tv.) 123/A §-sal való bővítése által – a törvény **vámmentességet** biztosít az NSIP keretében beérkező termékek számára.

Hazánk NATO csatlakozását követően a jogalkotási munka némiképp felgyorsult. Szükségessé vált tisztázni azt a különbséget, amely az Észak-atlanti Szerződés szervezetében és az Európai Unióba történő belépés jogi háttére

között – a két nemzetközi jogalany lényegi eltéréseiből adódóan – mutatkozott. Az Európai Unió számos vonatkozásban a konföderatív államiság jellemzőivel rendelkezik, és így olyan önálló belső jogot alakít ki, amelynek nemzeti joggá tétele az integrációnak részben tartalma, részben feltétele. **A NATO állami jelleget nem ölt, saját joga nincs.** A szövetségi tagság elnyerése az együttműködés folyamatos elmélyítéséhez nyit kaput, melynek eszköze egyrészt **a tagállamok közötti egyezményekhez való csatlakozás, másrészt a közösen tervezett és finanszírozott tevékenységekben való részvétel.** Az NSIP ez utóbbi csoportba tartozik. Az általa elérhető előnyökhöz csak a már hazánk NATO tagsága előtt kialakított feltételrendszer elfogadásán keresztül vezet az út.

A köztehermentességen túl **a NATO versenyeztetési előírásainak** betartása is az előzőekben jelzett feltételrendszerhez tartozik. Alkalmazhatóságát szolgálta a közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény (Kbtv.) 6. §-ának új, j.) ponttal való kibővítése, mely által **az NSIP már nem tartozik a Kbtv. hatálya alá,** mely teljességgel érthető, hisz nem magyar költségvetési pénzeket használ fel.

A NATO kötelező érvényű versenyeztetési szabályzata értelemszerűen a nemzetközi tenderekre vonatkozik, de fontos alapelveket rögzít a nemzeti hatáskörben megtartható versenyekre is, így egyértelmű, hogy az NSIP esetében nem lehet egyidejűleg a Kbt-t és a NATO versenyeztetési eljárását is alkalmazni.

4.1.2 Kormányhatározat a programban való részvételről

Magyarországnak a NATO Biztonsági Beruházási Programjában való részvételét véglegesen a 2154/1999. (VII.8) Kormányhatározat rögzítette. A kormányzati szintű döntést az tette szükségessé, hogy ekkorra már ismertté váltak az NSIP szabályai, jelentős mértékben előrehaladt a magyarországi képességsomagok előkészítése, kialakult a szervezeti struktúrára vonatkozó tárcaközi javaslat és láthatóvá váltak a magyarországi gazdasági szervezetek számára a NATO nemzetközi tenderein történő részvétel feltételei. A kormányhatározat ennek megfelelően:

jóváhagyta az NSIP magyarországi feltételeinek megteremtésére vonatkozó eddigi tevékenységet,

elfogadta a javasolt szervezeti struktúrát, ezen belül azt, hogy a felsőszintű döntések előkészítését, véleményezését az Integrációs Tárcaközi Bizottság végzi, a szakmai döntés-előkészítésre létrehozta a **Biztonsági Beruházási Bizottságot (BBB)**¹ és rögzítette, hogy az NSIP **teljes körű menedzselése a Honvédelmi Minisztériumban történik,**

¹ BBB: Tárcaközi helyettes államtitkárokból álló szervezet – lásd 4.3.2 pontban kifejtve

egyetértett a magyarországi gazdasági társaságok NATO tendereken való részvételével és azzal, hogy a szakmai, a gazdasági és a biztonsági követelményeknek való együttes megfelelést a BBB tanúsítsa,

törölte a 2151/1998 (V.20) Kormányhatározat mellékletének 1. és 2. pontját, vagyis megszüntette Pápa és Kecskemét katonai repülőtereinek közös (polgári-katonai) felhasználási lehetőségét,

létrehozta az NSIP jogi feltételeinek teljes körű feltárása és a jogi szabályozás előkészítése érdekében, a **Tárcaközi Munkabizottságot**.

Az ismertetett Kormányhatározat rendkívül lényeges volt az NSIP jogi feltételeinek megteremtésében, mert a problémák megoldási módjára tárcaközi egyeztetést írt elő. Sajnálatos, hogy e Kormányhatározat végrehajtása több ponton sérült. (lásd később!)

4.1.3 További kodifikációs tevékenység

A Kormányhatározat 3. pontja értelmében létrehozott Tárcaközi Munkabizottság keretében folyt tovább a kodifikációs munka. Miután a munkabizottság tagjai áttekintették az NSIP keretében megvalósuló beruházások menetét és megvizsgálták, hogy a hatályos magyar jogrendszer mely elemeit szükséges megváltoztatni, főlvázolták a problémakörök lehetséges megoldási irányait, végül azokat elemezve normaszövegeket dolgoztak ki, a szükséges jogszabályok módosításaihoz.

E tevékenység a más tárgykörben folyó jogalkotási munka figyelemmel kísérésével zajlott. A Tárcaközi Munkabizottság tagjai arra törekedtek, hogy felhasználják mindazokat a lehetőségeket, amelyeket valamely jogszabálynak az NSIP-től független módosítása nyújtott, és igyekeztek az általuk szükségesnek vélt változtatásokat a tárgyalás alatt lévő egyéb célú módosítások között a döntéshozók elé tárni. Így kerülhetett sor a **köztehermentesség** teljesebb biztosítása céljából (figyelembe véve a HM tárca költségvetési keretét is) az adókra, járulékokra és egyéb költségvetési befizetésekre vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi XCIX. tv. 2. §-ában az ÁFA törvény 12. §-ának j.) ponttal való bővítésére, amelynek értelmében a nemzetközi közlekedéshez és a termékek nemzetközi forgalmához közvetlenül kapcsolódó termékértékesítésnek és szolgáltatásnyújtásnak minősül az NSIP keretében teljesített, Honvédelmi Minisztérium által igazolt termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás. Az 1999. évi XCIX törvény 200. §. (4) bekezdésében foglalt, az ÁFA törvény 71. §-ának új (7) bekezdéssel történő kiegészítése felhatalmazta a Honvédelmi Minisztert és a Pénzügyminisztert arra, hogy együttes rendeletben szabályozza az ÁFA törvény 12. §-ának j. pontja szerinti igazolás kiadását. A fenti felhatalmazó rendelkezés szerinti, a NATO Biztonsági Beruházási Program keretében teljesített termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás igazolásának módjáról szóló **2/2000 (I.21.) HM-PM** együttes rendelet is elkészült. Az ÁFA törvény fenti módosításai 2000 január 1-én léptek hatályba.

Ezzel teljes körűen rendeződött az ÁFA problémaköre, tehát az igazolással rendelkező tevékenység és termékértékesítés után **nem kell általános forgalmi adót fizetni**.

A következő jogi problémakör a **hatósági engedélyeztetési eljárások** területén jelentkezett. A beruházások megvalósítása számos hatósági engedély függvénye. A biztonsági beruházások esetében azonban nem lehetséges a beruházások minősített terveibe, irataiba történő minden korlátozás nélküli betekintés. A hatósági engedélyezési eljárás általános rendszerét figyelembe véve államtitkok, szolgálati titkok, szövetségi minősített információk kerülnének olyan személyekhez, akik előzetes nemzetbiztonsági ellenőrzését nem végezhetnék el. (önkormányzatok, szakhatóságok stb.) Ezért szükségessé vált a hatósági eljárásokat végző szervek hatáskörét felülvizsgálni, hogy **a beruházások engedélyezésével csak a nemzetbiztonsági szempontból vizsgált, betekintési jogosultsággal rendelkező személyek foglalkozzanak.** Tekintettel arra, hogy nemcsak az NSIP keretében valósulhat meg minősített katonai fejlesztés, hanem a hazai védelmi beruházások által is, ezért célszerű azok együttes szabályozása.

Hasonlóan az ÁFA törvényhez az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (továbbiakban Étv.) módosításának kidolgozása is az NSIP-től függetlenül indult el, azonban a Tárcaközi Munkabizottság kidolgozta azt a javaslatot, amely szerint az Étv.2.§-a új, 17. ponttal bővült, a sajátos építményszínt közé helyezve a honvédelmi és katonai célú építményeket, az Étv. 62. §. 1. bekezdésének új m.) pontja szerint pedig felhatalmazást kapott a Kormány arra, hogy a sajátos építményszínt körébe tartozó honvédelmi és katonai célú építményekre vonatkozó építésügyi hatósági engedélyezési eljárást szabályozza. Az előzőekben vázolt módosítások az Étv. 62. §. 1. bekezdés m.) pontja alapján elkészülő kormányrendelettel együtt megoldja az építésügyi hatósági engedélyezési eljárás jelenlegi rendszeréből következő problémákat.

A kormányrendelet tervezet múlt év májusában elkészült, de egyeztetése rendkívül lassan halad, jóváhagyásának elhúzódása az indításra tervezett első NSIP projekteknél¹ már gyakorlati akadályokat okozhat, a szükséges szakhatósági engedélyek és az ezek függvényében kiadható építési engedély nem biztosítható az indítás tervezett időpontjáig. A rendelet megjelenése után kerülhet sor a szervezeti háttér létrehozására és a szükséges nemzetbiztonsági vizsgálatok elvégzésére.

4.1.4 A törvényi szabályozás

A folyamatban lévő törvényi szabályozásokkal megoldható jogharmonizáción kívül még további olyan nagyságrendű szabályozási kérdések maradtak fent, melyek egy önálló – a Biztonsági Beruházási Programban történő részvételhez szükséges-törvényjavaslat kidolgozását tették szükségessé. Hasonlóan a többi NATO tagországhoz² Magyarországon is meg kellett alkotni az **önálló NSIP törvényt. A 2000. évi XXXVI. törvényt** az Országgyűlés 2000. május 23-i ülésnapján fogadta el.

¹ Azok a projektek értendők alatta, melyeknél Magyarország a „host nation”, tehát a beruházó.

² Példaként: Törökország már 1953-ban törvényt alkotott a NATO infrastrukturális fejlesztései befogadásáról

A Tárcaközi Munkabizottság a következő kérdéskörök törvényi szabályozását tartotta még fontosnak :

1. Az NSIP fogalmának meghatározását és az ehhez kapcsolódó köztehermentesség elvi szintű kinyilvánítását is. Erre vonatkozik a törvény 1.§-a mely a honvédelmi törvény keretei közé illeszti be e fogalmi meghatározást és a közterhek alóli mentességet biztosító törvényi pontot.
2. Megoldandó feladat volt annak az előzetes minősítési eljárásnak a szabályozása is, mely a program keretében kiírandó pályázatokon való részvételi jogosultság feltételeit, a jogosultság megszervezésével kapcsolatos eljárási szabályokat és a megvalósításban közreműködő belföldi és külföldi székhelyű gazdálkodó szervezetek kiválasztási módját tartalmazza. A törvény 2. §-a értelmében a Kormány kap felhatalmazást, hogy e témaköröket rendeletben szabályozza.
3. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt azért kellett módosítani, hogy az előzetes minősítési eljárás során a gazdálkodó szervezetek és személyek biztonsági vizsgálata a valós adattartalomnak megfelelően differenciált legyen és gyorsabban végre lehessen hajtani. A törvény 3. §-a ezért már A, B és C típusú vizsgálatokat határoz meg a megismerhető titokkör függvényében.
4. Az ÁFA törvény 2000. január 1-jével hatályba lépett módosítása értelmében már csak a környezetvédelmi termékadj az egyetlen olyan közteherfajta a hatályos magyar jogrendszerben, amely az NSIP-ra is kiterjed. Ezért szükséges a környezetvédelmi termékadjról szóló 1995. évi LVI. törvény módosítása is (törvény 4. §-a). Mindemellett nem lehet eltekinteni a **köztehermentesség elvi jellegű rögzítésétől**, hiszen az adórendszer módosítása, bővítése e védelem nélkül azzal a veszéllyel fenyegetne, hogy az NSIP-ra egy később bevezetendő közteher típus esetleg kiterjedne.

4.1.5 További jogharmonizációs feladatok

Az NSIP-ban való részvételünket szolgáló jogszabály módosítási feladatok a törvény elfogadásával nem fejeződtek be, hisz maga a törvény is tartalmaz olyan felhatalmazó rendelkezést, mely további jogszabály alkotó munkát tesz szükségessé.

Kormányrendelet szinten kell szabályozni a már részletezett építésügyi hatósági engedélyezési eljárás szabályait a honvédelmi és katonai célú építményekre vonatkozóan.

A törvény felhatalmazása alapján úgyszintén kormányrendeletet kell alkotni az NSIP pályázatokon való részvételi jogosultság feltételeiről, a jogosultság megszerzésével kapcsolatos eljárás szabályairól és az eljáró szervezetről. E kormányrendeletben gyakorlatilag azt az előminősítési eljárást kell szabályozni, melyen keresztül kialakítható a **„minősített NATO beszállító”** címet elnyerő cégek halmaza. A Szövetség nemzetközi és nemzeti tenderein ugyanis csak minősített, tehát előminősített cégek vehetnek részt. A minősítést a szakmai és gazdasági

megfelelőségen túl a megismerhető titokkörnek megfelelően kell nemzetbiztonsági – szövetségi biztonsági – szempontból kategorizálni.

A jogalkotási tevékenység következő lépése az a kormányrendelet lesz, mely a NATO tenderek megvalósításában közreműködő belföldi és külföldi székhelyű **gazdálkodó szervezetek kiválasztásának módját** hívatott szabályozni. Jelenleg ugyanis nincs érvényes magyarországi jogszabály az általunk kiírandó NSIP tenderekre vonatkozóan. A Kbt. hatálya alá nem tartozik a program és a 151/1999-es kormányrendelet sem alkalmazható, hisz a NATO versenyeztetési szabályzatával¹ nincs szinkronban. Az új kormányrendeletnek tisztán és világosan kell szabályoznia a magyarországi NSIP tenderek folyamatát, megnevezni a döntési hatásköröket és szabályozni minden olyan kérdést, mely egy nemzetközi tendereztetési eljárásnál szükséges. Mindezt úgy kell megalkotni, hogy az megfeleljen a jelenleg érvényes szövetségi szabályozásnak is (AC/4-D/2261 – 1996. évi kiadás).

E kormányrendeletre is rövid időn belül szükség lenne Magyarországon, hiszen az első projekt kiírásokra már 2001-ben sor kerül².

A felső szintű jogszabályok mellett természetesen nem maradhatnak el a tárca szintű, további részletekre kiterjedő szabályozások sem. Ennek megfelelően készült el a **66/1999 (HK 24.) HM utasítás**, mely az NSIP keretében megvalósuló szövetségi biztonsági beruházások végrehajtására kijelölt szervezetek közötti együttműködés rendjéről szól. Az utasítás világosan meghatározza az együttműködésre kijelölt szervezeteket és rögzíti, hogy a program előkészítéséért és végrehajtásáért felelős minisztériumi szervezeteknek a **HM Biztonsági Beruházási Főosztállyal (HM BBF)** kell az együttműködési megállapodásokat megkötni. Ez a HM utasítás ekkor már csak törvényesítette az egyébként is ennek megfelelően és jól működő program előkészítés és megvalósítás gyakorlatát³.

A szervezetek hatékony együttműködését igazolta, hogy 1999. júniusáig már három magyarországi fejlesztési program került kidolgozásra és jóváhagyatásra a NATO minden illetékes fórumán és egy képességcsomag végrehajtása már folyamatban volt. A három képességcsomag összes volumene megközelítette a **60 milliárd forintot**.

Ennek ellenére a HM felső vezetésében ekkor már megfogalmazódott a HM BBF megszüntetésének a gondolata és a feladatoknak egy háttérintézményi szintre rendelése.

¹ Jelenleg az AC/4 – D 2261.sz. (1996.évi kiadású) szabályozás érvényes

² Az eredeti NATO ütemezés szerint már 2000-ben projekt megvalósításokat kellett volna indítani Magyarországon a repülőtéri CP-ből is.

³ Ekkor már a harmadik magyarországi képesség csomagot is jóváhagyták Brüsszelben.

4.1.6 Szervezeti változások jogi háttere

A HM Közigazgatási Államtitkára 2000. április 15-i határidővel törölte a BBF-et a HM munkaköri jegyzékéből, mindezt anélkül, hogy intézkedett volna a feladatok átadás-átvételére. A jogilag is nehezen kezelhető helyzet azért jelentett problémát, mert a Főosztály képviselte a HM-et a NATO NSIP-vel foglalkozó nemzetközi szervezeteinél és bizottságaiban és ekkorra már nemzetközi kötelezettség vállalások is történtek.

A NATO Nemzetközi Törzs képviselői a Biztonsági Beruházási Programokra történő felkészítés során (1997-98) határozottan javasolták, hogy az NSIP magyarországi ügyeinek irányítása – hasonlóan a többi tagállaméhoz – minisztériumi szinten történjen. A későbbiekben a kialakított magyarországi szervezeti struktúrával elégedettek voltak és követendő példaként ajánlották Cseh- és Lengyelország számára is.

A BBF megszüntetése teljes körű értetlenséget váltott ki Brüsszelben és jelentős megtorpanást idézett elő a „magyar” képességsomagok és projektjeinek előkészítési ütemében. Az előkészítés folyamatában ekkor következett volna a projektenkénti jóváhagyás, mely a finanszírozásnak az alapját is képezi. A 2000-ben indításra tervezett munkák elmaradtak, a NATO finanszírozás nem indult be, ezzel szemben Magyarország fizetett a többi NSIP projekthez hozzájárulást, tehát pénzügyileg negatív lett a mérleg.

A HM azt az egyébként kis létszámú, mindössze 14 fős főosztályát szüntette meg, mely a legkézzelfoghatóbb eredményt érte el a NATO csatlakozás óta, azaz előkészített és jóváhagyott több mint 60 MD Ft nagyságrendű fejlesztést, melynek döntő részét a többi tagország fizette volna.

A BBF munkaköri jegyzékéből történő törlése után, a gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkár utasításban intézkedett a feladatoknak a HM Beszerzési Hivatala részére történő átadására, de jogilag ez sem állta meg a helyét, hisz a HM BH sem alapító okirata, sem szervezeti és működési szabályzata alapján nem volt felhatalmazva beruházói feladatok ellátására. A problémát jogilag a **honvédelmi miniszter 17/2000. (HK 10)** határozata oldotta fel, mely az alapító okirat kiadásával megalapította a **HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivaltalt** (HM BBBH). A hivatal alaptevékenységei közé beemelte az NSIP –hez tartozó feladatok szervezését, irányítását.

A bekövetkezett szervezeti változások szintén együtt járnak bizonyos, korábban már rendezett jogszabályok módosítási, felülvizsgálati szükségességével, mivel például a NATO Biztonsági Beruházási Program keretében teljesített termékértékesítés és szolgáltatásnyújtás igazolásának módjáról szóló 2/2000. (I.21.) HM-PM együttes rendeletben, valamint a fejezeti kezelésű előirányzatok 2000. évi felhasználásának rendjéről szóló 5/2000. (II.29.) HM rendelet szövegében a HM BBF megnevezés szerepel.

Hasonló okból igényel módosítást:

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete Védelmi Képességek Kezdeményezésének végrehajtásáról szóló 73/1999. (HK 25.) HM utasítás, a NATO Biztonsági Beruházási Program keretében megvalósuló szövetségi biztonsági beruházások végrehajtására kijelölt szervezetek közötti együttműködés rendjéről szóló 66/1999. (HK 24.) HM utasítás, a 81/1999. HM utasítás a NATO együttműködésre kijelölt személyek tárgyalási felhatalmazása, valamint a HM SZMSZ-e is.

A kialakult szituációban rendkívül lényeges, hogy a különféle joganyagokban szereplő, a Honvédelmi Minisztériumot felelősként nevesítő meghatározás értelmezhető legyen a HM BBBH-ra is. Ennek alapján vizsgálni kell az ÁFA törvény 12 §-ának j.) és a Vám tv. 123/A. pontját is.

Módosítandó a 2154/1999. (VII.8.) sz. kormányhatározat 1. pontja, mely a kialakított (az előterjesztésben leírt, illetve a mellékletben szervezeti sémaként bemutatott) szervezeti struktúrát, azaz a Honvédelmi Minisztériumon belül a Biztonsági Beruházási Főosztályt nevesítve fogadta el. Az NSIP magyarországi feladatainak a Honvédelmi Minisztériumba kerülése hosszas tárcaközi egyeztetés eredménye (NATO TKB), melynek során a tárcák a HM-ben működő szervezeti struktúrát fogadták el és nem egy háttérintézménybe telepített szervezetet.

Mindezek alapján megítélésem szerint szükséges a kormányhatározat módosítása is.

4.1.7 A végrehajtás rendjének szabályozása

A Honvédelmi Minisztériumon belüli feladatok szaporodása és elsősorban az NSIP összetett pénzügyi folyamatai szükségessé tették az **NSIP magyarországi végrehajtási rendjéről és szabályairól szóló miniszteri rendelet** kiadását. A **31/2000 (X.27) HM rendelet** érezhetően a fő hangsúlyt az NSIP költségvetés tervezésének és a pénzügyi folyamatok szabályozására helyezi, de mindezt az NSIP folyamatának és eljárásrendjének nem kellő ismeretében teszi. A rendelet „bevezető rendelkezések” és a „programok megvalósításának eljárási rendje” című fejezetei megítélésem szerint nem valós szakmai alapokon nyugszanak.

Jelen tanulmány keretei és a jogi megközelítés nem teszi lehetővé a problémakörök részletes ismertetését, ezért csak példaként néhány, véleményem szerint téves szakmai meghatározás a rendeletből :

- A programok komplex menedzselése helyett a programok költségvetésének menedzselését bízta a HM BBBH-ra.
- A megvalósult programokat sem a NATO Infrastrukturális Bizottsága, sem a Számvevő Testülete nem veszi át, hanem az Egyesített Átvető Bizottság.
- A rendelet a NATO illetékes szervezeteiben történő képviselettel ruházta fel a HM BBBH-t, ugyanakkor a kijelölt programfelelősre bízta az un. „magyar álláspont” képviseletét.
- A rendelet nem szabályozza a programfelelős és a HM BBBH viszonyát és felelősségi körét.

- A programok megvalósításának eljárási rendjéből több meghatározó elem hiányzik, többek között a műszaki-gazdasági jóváhagyás- és finanszírozás alapját képező un. „B Típusú Költségbecslés” (TBCE)¹
- Az eljárási rendből hiányzik a SHAPE meghatározó szerepe, a SHAPE által végzett feladatok és döntések.
- A 6. § f.) pontjában a miniszteri rendelet nem létező kormányrendeletre hivatkozik.
- Továbbá a létesítmények nem a jelzett módon kerülnek NATO leltárba! stb.

Jellemző, hogy amíg a Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Parancsnoksága a SHAPE hivatalos kiadványai² az NSIP eljárásrendje és útmutatója 66+150 oldalon keresztül vázolják az eljárási rendet, addig ez a miniszteri rendeletben másfél oldalon lett bemutatva.

Előzőek alapján a miniszteri rendelet teljes átdolgozását javaslom!

4.1.8 Összegzés, javaslatok

Összegzésként a Szövetség Biztonsági Beruházási Programjának magyarországi jogi feltételrendszeréről a következők állapíthatók meg:

- A jogharmonizációs munka a csatlakozás előtt elkezdődött és a közelmúltig biztosította a magyarországi képességsomagok előkészítésének és részben már megvalósításának a jogi feltételeit.
- A felsőszintű jogszabályok területén a törvényi szabályozás a 2000. évi XXXVI. törvény jóváhagyásával befejezettnek tekinthető.
- A kodifikációs eljárás során rendkívül jó módszernek bizonyult és gyors eredményre vezetett a jogalkotási munka más területeinek figyelemmel kísérése és az NSIP érdekében szükséges változtatásoknak a tárgyalás alatt lévő egyéb célú módosításokkal együtt történő jóváhagyatása. (pl. Költségvetési törvények, Építési törvény, ÁFA törvény)
- A jogalkotási tevékenységet jelentősen gyorsította, az egyeztetéseket lerövidítette a Tárcaközi Munkabizottság működtetése.
- Az utóbbi időben lelassult jogharmonizációs munka, a hiányzó három kormányrendelet jelentősen akadályozhatja a magyarországi projektek megvalósítását, illetve a Magyarországon bejegyzett gazdasági társaságok részvételét a NATO tendereken.
- A Honvédelmi Minisztériumon belül a jogharmonizáció közben végrehajtott szervezeti változás jelentősen lelassította a folyamatot és az egyéb hátrányok mellett további jogszabály módosítási feladatokat eredményezett. A szervezeti változásokat jogilag is elő kellett volna készíteni és nem utólag megteremteni a döntések legalitását.

¹ Vesd össze a 3.5 pontban ismertetett folyamattal

² 6100/SHRIX/038/97. SHAPE kiadvány AD85-1 (1997.július 7.)
6199/SHRIX/063/97. SHAPE kiadvány SD85-7 (1997.július 8.)

- A tárcsa szintű szabályozást minden esetben a valós szakmai alapokra kell helyezni, nem lehetséges részterületek korrekt szabályozása, ha a szakmai alapokat, a folyamat lényeges elemeit nem ismeri a szakapparátus.

Javaslom az NSIP jogi feltételrendszerének teljes körű megteremtése, valamint a Magyarországot érintő képességsomagok, projektek eredményes megvalósítása érdekében **a következőket:**

1./ A kodifikációs munkát, a hiányzó felsőszintű jogszabályok megszületéséig a Tárcaközi Munkabizottság keretein belül kell tartani és a korábbi szintre felgyorsítani. Ellenkező esetben a hiányzó szabályozás a gyakorlati munkát is akadályozni fogja.

2./ A magyarországi székhelyű gazdasági társaságok NATO tendereken való részvételét jelentősen segítené, ha az előminősítési eljárás gazdasági-jogi-, biztonsági feltételrendszere kidolgozást nyerne és hozzáférhetővé válna a cégek számára. A jelenlegi gyakorlat szerint a követelmények jó részét csak akkor ismerik meg a cégek, amikor az eljárás már folyamatban van.

3./ Az NSIP magyarországi végrehajtási rendjéről és szabályairól szóló 31/2000.(X.27.) HM rendeletet át kell dolgozni, vagy hatályon kívül kell helyezni és ki kell dolgozni a valós szakmai alapokon nyugvó új szabályozást, mely szinkronban van a NATO eljárásrendjével is.

Az NSIP jogi feltételrendszerét foglalja össze a **12 sz. melléklet**.

A Biztonsági Beruházási Program magyarországi működtetése hazánk NATO csatlakozásának egyik legsikeresebb, gazdasági eredményeket is hozó területe lehet, de ehhez a jogi feltételrendszeren kívül a gazdasági, pénzügyi, szervezeti, biztonsági és személyi feltételrendszer következetes megteremtése és fenntartása is szükséges. Ezek közül a következő fejezetben tekintsük át a pénzügyi gazdasági feltételrendszer kialakítását és helyzetét.

4.2 A pénzügyi gazdasági feltételrendszer kialakítása

A jogi feltételrendszer létrehozása azt célozta, hogy az NSIP működőképes legyen Magyarországon, a magyar jogrendszer keretei között. A magyar gazdasági közegbe történő integrálás másik alapvető feltétele a pénzügyi kérdések rendezése.

Az NSIP finanszírozásának alapelveit a 3.4.4 fejezetben ismertettem. Ezek képezték a pénzügyi rendszer kialakításának megváltoztathatatlan irányelveit.

A pénzügyi rendszer kialakításánál a következő főbb feladatcsoportokat kellett megoldani:

- a.) a program költségvetésű NSIP-t illeszteni a magyarországi éves költségvetés tervezés rendszeréhez;
- b.) a középtávú és éves tervezési rendszer kialakítása az állami költségvetés tervezés feltételei között;
- c.) a finanszírozás pénzügyi rendszerének kialakítása;
- d.) a nemzetközi pénzmozgás feltételeinek megteremtése;
- e.) a szerződéskötés, teljesítés igazolás és számlázás rendszerének kialakítása;
- f.) likviditási kérdések rendezése;
- g.) hazai és NATO pénzügyi információs rendszer kialakítása a jelentési beszámolási kötelezettségek alapján;
- h.) elszámolás rendszerének kidolgozása.

A probléma halmazt bonyolította, hogy olyan döntés született a honi NSIP szervezet megalakításánál, hogy nem lesz önálló pénzügyi egysége, így a feladatok szervezetek közötti megosztását is tervezni kellett.¹

További megoldandó feladat volt, hogy a vegyes finanszírozású projekteknel a kétféle finanszírozás miatt – honi és NATO – szabályokat kell együttesen alkalmazni.

Előzőek alapján az NSIP magyarországi költségvetésének tervezésénél **három főbb költségcsoportot** kell figyelembe venni:

- 1./ A képesség csomagok vegyes finanszírozású projektjeinek a Magyarországot terhelő költséghányadát;
- 2./ A külső infrastrukturális feltételeket megteremtő un. „kerítésen kívüli” munkák költségeit;
- 3./ Hozzájárulást más nemzetek NSIP projektjeihez a rögzített kvóta alapján. **(Lásd 13 sz. melléklet!)**

A magyarországi programok pénzügyi fedezete ennek megfelelően, egyrészt az Országgyűlés által a HM fejezet éves költségvetésében – a fejezeti kezelésű előirányzatok között – a „hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához” költségvetési címen található, másrészt a tagállamok programokhoz történő éves hozzájárulásaként un. NATO költséghányadként jelenik meg.

Magyarországon a pénzügyi és gazdálkodási feladatokat meg kellett osztani a mindenkor honi NSIP szervezet² és a HM KPSZH között. **Az NSIP pénzügyi feladatainak felosztását a 14 sz. melléklet tartalmazza.** Az ábra szemléletesen mutatja, hogy mely munkarészek tartoznak a honi NSIP szervezet és mely munkarészek a HM Pénzügyi és Számviteli Szervezetének feladatai közé. A harmadik oszlopban a közösen elvégzendő feladatok találhatók.

¹ A legtöbb NATO tagország gyakorlata az, hogy az NSIP menedzselését végző szervezetnek önálló pénzügyi osztálya van, mely elkülönítetten kezeli az NSIP pénzügyeit (pl.: Törökország, Németország)

² Honi NSIP szervezet: 1998. szeptembertől 2000. májusig HM Biztonsági Beruházási Főosztály (HM BBF), 2000. júniustól: HM Beszerzési és Biztonsági Beruházási Hivatal (HM BBBH).

4.2.1 A pénzügyi tervezés rendszere:

A hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához költségvetési jogcím tervjavaslatát a honi NSIP szervezet adatszolgáltatása alapján a HM KPSZH állítja össze. A HM költségvetési tervjavaslatának részeként a HM Kollégiuma megvitatja, majd a honvédelmi miniszter dönt annak elfogadásáról, az elemi költségvetés jóváhagyásának keretében.

Az MK tárgyévi költségvetésének elfogadása után az államháztartás működési rendjéről szóló kormányrendelet¹ és a fejezeti kezelésű előirányzatok felhasználásának rendjéről szóló HM rendeletben² meghatározottak szerint a programok elemi költségvetési tervét a honi NSIP szervezet készíti el és terjeszti fel jóváhagyásra.

Az elemi költségvetési tervnek tartalmaznia kell:

- a Magyarországot érintő képesség csomagok kiadási és támogatási előirányzatait,
- más NATO tagállamok NSIP programjaihoz történő hozzájárulást,
- a költségmegosztás projektek Magyarországot terhelő hányadát,
- a hazai finanszírozási körbe tartozó un. „kerítésen kívüli” munkák tervezett költségeit,
- az Infrastruktúra Bizottság jóváhagyásának megfelelően a tagállamok által fizetendő hozzájárulás összegét az un. „NATO költséghányadot” – csak tájékoztató jelleggel,
- a programokra lebontott Nemzeti adminisztrációs költségeket (NAE)³
- az esetlegesen felállításra kerülő programirodák előirányzatait.

Az elemi költségvetésnek a honvédelmi miniszter által történő jóváhagyása után lehetséges a magyarországi pénzügyi források felhasználása. A NATO költséghányad felhasználására folyamatos lehetőség nyílik, hisz az nem éves költségvetéshez kötött. A TBCE elfogadása utáni finanszírozási engedély a projekt befejezéséig szól.

Természetesen csak azon pénzeszközök felhasználásáról beszélhetünk, melyek ténylegesen megérkeznek az elkülönített deviza számlára.

A pénzügyi rendszer, a pénzügyi tervezés alapvető ellentmondása tehát az, hogy amíg **a NATO a CP jóváhagyásakor egy több évre vonatkozó⁴ program költségvetést hagy jóvá**, melyet folyamatosan finanszíroz, addig a magyar Áht. csak egy, illetve kivételes esetben (2001-2002) két éves költségvetés készítést tesz lehetővé, tehát **a NATO költséghányad melletti nemzeti kötelezettség vállalás törvényi megerősítése csak évente lehetséges**. Mindez nemcsak a magyar érdekeltségű CP-re igaz, de vonatkozik a többi NATO tagország képesség csomagjainak magyar részesedési arányára is.

¹ Jelenleg a többször módosított 217/1998. (XII.30) Korm.rend.

² Jelenleg az 5/2001. (III.13) HM rendelet

³ NAE: National Administrative Expenses – Nemzeti adminisztrációs költségek

⁴ A NATO tervezési gyakorlatában nem ritka a 8-10 évre elhúzódó programok jóváhagyása sem.

A nemzeti képviselő Brüsszelben – megfelelő mandátum birtokában – akár több száz milliós kötelezettség vállalást tesz, de nincs mögötte törvényi garancia. Az ellentmondást némiképp oldja, hogy az Áht. bizonyos feltételek megléte esetén lehetővé teszi a hosszabb távú kötelezettség vállalást.

A probléma jogszabályi szintű feloldásához az Áht. és a költségvetési törvény módosítása szükséges.

A NATO Nemzetközi Törzs és a SHAPE is a lehetőségek szerinti legtávolabbra igyekszik látni és közzé is teszi az NSIP várható költségeinek alakulását. **(lásd: 15 sz. melléklet az NSIP körvonalazott kiadásairól!)** Ennek megfelelően ma már 2009-ig vannak adataink a magyar részarány várható alakulásáról is, még akkor is, ha mindez a „felterjesztett és azonosított „CP-k miatt csak tendenciákat jelöl és közelítő értékűnek tekinthető! A problémát nem oldja fel csak enyhíti, hogy a tárca 1+2 éves költségvetési tervjavaslatot készít, melynél a NATO hasonló adatszolgáltatásai megfelelő iránymutatást adnak.

4.2.2 A nemzetközi és hazai pénzeszközök elkülönített kezelése – likviditási kérdések

A NATO a Biztonsági Beruházási Program szövetségi pénzeszközeinek kezelésére vonatkozó alapelveket a 4.2.2 pontban ismertettem.

A magyarországi NSIP számla a Pénzügyminisztérium állásfoglalását követően a **Magyar Államkincstárnál** került megnyitásra. A devizaszámla szerződést a Magyar Államkincstár és a HM KPSZH kötötte, vezetése EURO-ban történik.

Erre a devizaszámlára érkeznek a NATO tagországok utalásai a NATO Nemzetközi Törzs pénzügyi részlegének negyedéves kivetése alapján és erre a számlára utalja a HM a magyar költségvetési támogatást is. Ez az egységes forrás kezelés biztosítja, hogy teljesen elkülönüljön az NSIP programok finanszírozása az esetleges hazai fejlesztések pénzügyeitől. A pénzforgalom lebonyolítását a HM KPSZH végzi a honi NSIP szervezet rendelkezéseinek megfelelően. A nemzetközi átutalásokat is a honi NSIP szervezet kezdeményezi, valamint intézkedik a NATO tagországok felé, amennyiben követeléseink vannak irányukba.

A projektek- és összességében a program likviditásáért a befogadó nemzet-kormány a felelős. Az elkülönített devizaszámlán történő hazai hozzájárulás és a szövetségi pénzek együttes kezelése megkönnyíti a likviditási helyzet értékelését és lehetőséget biztosít szükség esetén az operatív beavatkozásra. A likviditási helyzetet a honi NSIP szervezet és a HM PSZSZ együttesen értékeli és szükség esetén intézkedéseket tesz. A NATO Nemzetközi Törzs és más tagországok felé a honi NSIP szervezet jár el.

4.2.3 Szerződés-kötés, ellenjegyzés, számlázás, kifizetések teljesítése

A NATO Infrastrukturális Bizottság versenyeztetésre vonatkozó döntése alapján a honi NSIP szervezet lebonyolítja a nemzetközi vagy nemzeti versenyt és dönt a vállalkozó személyéről, mind a mérnöki tanácsadó cégek, mind a kivitelezők, gyártók vonatkozásában. A nyertes vállalkozóval megkötö a szerződést, kötelezettség vállalást tesz a HM KPSZH ellenjegyzését követően. A teljesítés után vállalkozó benyújtja számláját és sor kerül a teljesítés igazolására. E folyamat a honi NSIP szervezet megbízása alapján a mérnöki tanácsadó cégen keresztül is történhet. A teljesítés igazolás és a számla záradékolása után a honi NSIP szervezet megküldi a pénzügyi szervezet számára finanszírozásra. A pénzügyi szervezet az érvényesítést és utalványozást követően intézkedik a számla kifizetésére a Magyar Államkincstáron keresztül és vezeti a kifizetések nyilvántartását.

4.2.4 Nemzetközi pénzügyi tranzakciók lebonyolítása

A tagállamok féléves pénzügyi jelentése alapján a NATO Nemzetközi Törzs elkészíti a kötelezettségek pénzügyi mérlegét és megküldi a tagországok számára hivatalos dokumentumként. A honi NSIP szervezet (jelenleg a HM BBBH) egyeztetni saját adataival és kezdeményezi a HM KPSZH felé a negyedéves fizetési kötelezettség teljesítését a NATO számvetésnek megfelelően. A pénzügyi szervezet a Magyar Államkincstáron keresztül nemzetközi átutalásokat teljesít.

A deviza átutalást az teszi lehetővé, hogy a HM KPSZH évente devizavásárlási engedélyt szerez be a Magyar Nemzeti Banktól az NSIP költségvetési összegének megfelelően.

4.2.5 Nyilvántartások vezetése, beszámolók

A NATO önálló elszámolási rendet dolgozott ki az NSIP projektjeire. A HM KPSZH a devizaszámla pénzforgalmáról a NATO elszámolási rendnek megfelelően programonkénti és összesített analitikus nyilvántartást vezet. A költségvetés alapján gazdálkodó szervek beszámolási és könyvvizelési kötelezettségéről szóló kormányrendeletben¹ foglaltak szerint pedig főkönyvi könyvelést vezet.

Az analitikus nyilvántartásban a HM költségvetését terhelő ún. „kerítésen kívüli” munkákat és a nemzeti adminisztrációs költségeket külön-külön kell kimutatni. Az analitikus nyilvántartást a programok befejezéséig kell vezetni. A „kerítésen kívüli” munkák kiadásait a főkönyvi könyvelésben is a programtól elkülönítetten kell kimutatni.

¹ Jelenleg az 54/1996. (IV.12) Korm.rendelet

Beszámolók:

A NIC részére a már jelzett **féléves és éves pénzügyi jelentést** kell készíteni NATO Elszámolási Egységben (NAU), mely tartalmazza a tagállamok programokhoz történő hozzájárulásának időszakos igénylését is. A jelentés tartalmazza a befogadó nemzetet érintő összes képesség csomag minden egyes projektjét és az esetleges un. „kis munkákat” is. A beszámolót a honi NSIP szervezet és a pénzügyi szervezet közösen készíti el.

A programok megvalósításának helyzetéről a honvédelmi miniszter részére **éves beszámoló jelentést** kell készíteni, mely a pénzügyi elszámolást is tartalmazza.

A HM fejezet költségvetési beszámolójának részeként féléves és éves beszámolót kell készíteni a hozzájárulás a NATO Biztonsági Beruházási Programjához költségvetési jogcím előirányzatainak felhasználásáról is a költségvetési szervek beszámolási és könyvvizelési kötelezettségéről szóló kormányrendelet alapján.

4.2.6 Nemzeti adminisztrációs költség kezelése

A NATO a közös pénzügyi alap terhére a befogadó nemzet számára a **beruházói szerepkör miatt un. nemzeti adminisztrációs költséget** (NAE) folyósít. A NAE a projektek tényleges kiadásainak 3 %-a általános esetben. Abban az esetben, ha a befogadó ország az előkészítési és a tervezési költségeket is ebből kívánja finanszírozni, akkor a NAE 5 % is lehet. A 3 %-os NAE esetében a tervezési, mérnöki tanácsadói szolgáltatások tételesen elszámolhatók a projekt költségei között, ezért az esetek döntő **többségében nem célszerű az 5 %-os NAE költségek igénylése, mivel a 2 %-os differenciából nem finanszírozható a mérnök-tanácsadói közreműködés.**

A NAE felhasználásának szabályait az IC kiadta, alapvetően a honi NSIP szervezet és az esetleges programirodák működési feltételeinek, utazásainak finanszírozására, valamint dokumentációs és informatikai szolgáltatásokra fordítható.

A NAE felhasználásának és elszámolásának rendjét Magyarországon az ominózus 31/2000 (X.27) HM rendelet tartalmazza. A 4.1 pontban részletezett problémák miatt e rendelet, így a NAE felhasználásának és elszámolásának kérdéskörében is korrekciókra szorul.

4.2.7 Összegzés és javaslatok

Összességében a pénzügyi gazdasági feltételrendszerről a következők állapíthatók meg:

- a kialakított rendszer nem optimális, a szervezeti szétválasztás miatt (honi NSIP szervezet – pénzügyi szervezet), de szükségszerűen képes biztosítani a pénzügyi folyamatok működését;

- a devizaszámla MÁK-nál történő működtetése ideális, jó megoldás, biztosítja az elkülönített pénzkezelést és a megfelelő állami felügyeletet;
- a NATO program költségvetése és az éves költségvetési jóváhagyás közti ellentmondást a jogharmonizáció első ciklusában nem sikerült megoldani, későbbi feloldás indokolt;
- a kialakított rendszer ez idáig képes volt a program likviditásának biztosítására, de a projektek számának növekedésével ez problémát jelenthet;
- a szerződéskötés, ellenjegyzés, számlázás és a kifizetések rendszere működőképes;
- a nemzetközi tranzakciók lebonyolításának feltételeivel rendelkezünk;
- nyilvántartási és beszámolási rendszer kidolgozott, de a honi NSIP szervezet a minimális pénzügyi apparátusával a jövőben nem tud eleget tenni a NATO irányába történő beszámolásnak és az egyéb feladatoknak.

A pénzügyi, gazdasági feltételrendszer továbbfejlesztésére a következő javaslatokat teszem:

- 1./ Törvényi szinten fel kell oldani a NATO program tervezése és az éves költségvetési törvény közötti ellentmondást. Mindezt előbb-utóbb az EU programok is kikényszerítik Magyarországon.
- 2./ Hosszabb távon meg kell oldani a honi NSIP szervezet önálló pénzügyi apparátussal történő megerősítését (a legtöbb NATO tagállamban ez a gyakorlat).
- 3./ A pénzügyi folyamatokat is szabályozó 31/2000. (X.27) HM rendelet szakmai alapjainak korrekciója után a pénzügyi kérdések újragondolása, korrekciója után a pénzügyi kérdések újragondolása, korrekciója szükséges.
- 4./ A honi NSIP szervezet pénzügyi apparátusát meg kell növelni, mivel a feladatok egy része nem hárítható át a PSZSZ-re, ezért az önálló pénzügyi szervezeti elem létrehozásáig is átmeneti intézkedés – létszámnövelés – szükséges.

4.3 A Biztonsági Beruházási Program szervezeti és működési struktúrájának létrehozása Magyarországon

4.3.1 Szervezési előzmények

A NATO infrastruktúrára vonatkozó kutatásaim már 1997-ben nyilvánvalóvá tették, hogy a Biztonsági Beruházási Program működtetése önálló szervezeti struktúrát igényel minden résztvevő NATO országban. Mindezt megerősítették az előzetes tájékoztatásra Magyarországra érkezett NATO Nemzetközi Törzs képviselői, akik javasolták a magyarországi szervezeti struktúra minél korábbi létrehozását. 1997 novemberében elkészült az elgondolás a miniszter úr részére a programmal kapcsolatos magyarországi szervezési és operatív feladatokról és a szükséges szervezeti elemekről. Döntés nem született, annak ellenére, hogy a témát 1998. áprilisában a NATO Integrációs Tárcaközi Bizottság is napirendjére tűzte¹ és sürgette a szervezeti struktúra kialakítását. A NATO Nemzetközi Törzs '98 márciusától diplomáciai úton is igyekezett kiváltani a szakmai szervezet létrehozását, de mindez nem volt elég, hogy a HM vezetése döntsön egy osztály nagyságrendű szervezeti elem felállításáról. 1998. márciusában egy tárcaközi szakmai delegáció vezetésével Törökországban tanulmányozta az NSIP működését és szervezeti struktúráját és a tapasztalatokat felhasználva újabb előterjesztés készült², mellyel a HM mindkét helyettes államtitkára is egyetértett. Sem ez, sem a '98 júniusában megismételt miniszteri előterjesztés nem tudta a döntést kiváltani a HM-en belüli operatív szervezet létrehozására, annak ellenére sem, hogy az Integrációs TKB már egyetértett a magyarországi szervezeti struktúrával. Időközben az operatív munka is megkezdődött, folyt a kommunikációs képesség csomag előkészítése és megkezdődött az un. „repülőtéri” CP kidolgozása is a VK több szakterületének és a HM Infrastrukturális Főosztályának bevonásával.

A szervezeti struktúráról és a működési rendről szóló döntést ekkor már feltehetően a folyamatban lévő parlamenti választások és az azt követő minisztériumi vezető váltás akadályozta. A napi politika hatása tehát már az NSIP magyarországi indulásakor jelen volt.

Az új kormányzati struktúrában a NATO Integrációs TKB 1998. szeptember 11-én tárgyalta és hagyta jóvá a HM előterjesztését a szervezési és operatív feladatokról és a szükséges szervezeti elemekről. A döntés annak ellenére rendkívül nehezen született meg, hogy új szervezeti elemként csak egy tárcaközi bizottság és a HM Biztonsági Beruházási Szervezete lett megjelölve, az összes többi feladat és funkció meglévő szervezeti, közigazgatási elemeket terhelte.

¹ Lásd: Előterjesztés a NATO Integrációs TKB részére, Budapest, 1998. április

² Lásd: Jelentés a honvédelmi miniszter részére a NATO Biztonsági Beruházási Programjával kapcsolatos folyamatokról és a sürgős feladatokról, Budapest, 1998. április

4.3.2 Szervezeti modell és működési rend

A Biztonsági Beruházási Program magyarországi előkészítéséhez és működtetéséhez új, többszintű szervezeti struktúrát kellett kialakítani. A szervezeteknek egyidejűleg kell megfelelni a NATO elvárásoknak, előírásoknak és képviselniük kell Magyarország érdekeit a katonai, gazdasági műveletek során.

Az NSIP rendszerének alapelveivel összhangban egy olyan magyarországi biztonsági beruházásokkal foglalkozó szervezeti rendszert kellett létrehozni, mely szervesen illeszkedik a hazai közigazgatási, gazdasági, pénzügyi és jogi környezetbe és alkalmas a projektek előkészítésére és megvalósítására.

Többszintű szervezeti struktúra kialakítása vált szükségessé, mely az Országgyűlés törvényhozói funkciójától az operatív munkavégzésig terjed. **(lásd 16 sz. melléklet az NSIP szervezeti struktúrája)**

Törvényhozói szint

A szervezeti struktúra csúcán a magyar Országgyűlésnek meg kell teremtenie és folyamatosan biztosítani azt a jogi, törvényi háttérrel, mely a program magyarországi működtetését lehetővé teszi. A törvényi szabályozás szükséges területeit, a jogalkotás jelenlegi helyzetét részletesen ismerteti a 4.1 fejezet, mely a magyarországi jogi feltételrendszer megteremtéséről szól.

Jelenleg az alapvető törvényi szabályozásokkal rendelkezünk, a hiányzó jogszabályok kormányrendelettel létrehozhatók.

Normál eljárási rendben ma az Országgyűlés csak az éves költségvetés jóváhagyásakor és a HM tárca költségvetési beszámolójában találkozunk az NSIP témakörével.

Megítélésem szerint elkerülhetetlen, hogy az Országgyűlés elfogadjon egy olyan törvényt, vagy törvénymódosítást, mely alapján a közép és hosszú távú beruházási programok és az ezzel kapcsolatos állami kötelezettség vállalások integrálhatók az állami költségvetés rendszerébe. Ennek a jogszabálynak a megszületését nem csak az NSIP fogja motiválni, hanem az EU csatlakozás és más nemzetközi kötelezettség vállalással járó beruházási ügyek is. A jelenlegi problémákat jól példázza a 4-es metró vonal kérdése, vagy a múltban a Bős – Nagymarosi vízlépcső beruházása is.

A kormányzati irányítási rendszer

A Biztonsági Beruházási Program magyarországi végrehajtását legfelső szinten a **Kormány felügyeli**. A Kormány hatáskörében kell dönteni magyar részről a jelentősebb projektek indításáról és a Biztonsági Beruházási Programban vállalt nemzeti hozzájárulás mértékéről a Biztonsági Beruházási Bizottság előterjesztése és az Integrációs Tárcaközi Bizottság véleménye alapján.

A Kormány rendeletekkel szabályozza az NSIP végrehajtásának rendjét. Felelős azon projektek megvalósításáért, mely esetében Magyarország a beruházó és összességében felelős a projektek likviditásáért. A Kormány az operatív irányítást a honvédelmi miniszteren keresztül gyakorolja.

A Kormány a NATO Integrációs Tárcaközi Bizottságon /TKB) és a Biztonsági Beruházási Bizottságon keresztül felügyeli a program magyarországi végrehajtását és dönt a kormányzati hatáskörbe tartozó kérdésekben.

Az NSIP keretén belül megvalósítandó projektek kormányzati szintű döntés előkészítésének legmagasabb fóruma a **NATO Integrációs Tárcaközi Bizottság**¹ (államtitkári szint). A TKB feladata a kormányzati irányelvekkel összhangban a tervezett fejlesztési projektek politikai-gazdasági és a legszélesebb körű szakmai véleményezése a felsőszintű döntések előkészítése. A TKB-ben minden tárca köteles és jogosult a saját szakterületének megfelelően véleményezni az előterjesztéseket és a programjavaslatokat, melyeket a Biztonsági Beruházási Bizottság előterjeszt.

A Biztonsági Beruházási Programok magyarországi feladatainak **felső szintű operatív irányítása** több tárca folyamatos együttműködését igényli. Ennek érdekében létre kellett hozni új szervezeti elemként a **Biztonsági Beruházási Bizottságot**. A bizottságban (BBB) állandó képviselőket kaptak a HM, KÜM, PM, GM, KVM, BM, KM, FVM, a Miniszterelnöki Hivatal, az illetékes Nemzetbiztonsági Szolgálatok és esetileg azon tárcák, melyeket a programjavaslat érint.

A Biztonsági Beruházási Bizottságban az állandó képviselőket a szakterületi helyettes államtitkárok látják el. A bizottságot az operatív feladatot is ellátó HM tárca gazdasági ügyeket felügyelő helyettes államtitkára vezeti. A BBB alelnöke a KÜM NATO ügyeket felügyelő helyettes államtitkára. A bizottság titkársági feladatait szintén a HM tárcának kell ellátnia.

A Bizottság önállóan dönt a hatáskörébe utalt ügyekről, betartva a Magyar Köztársaság hatályos jogszabályait és a NATO többi tagállama között érvényben lévő megállapodásokat és egyéb szabályzókat, különösen az ide vonatkozó titok- és adatvédelmi előírásokat.

A bizottság legfontosabb feladatai:²

1. Felső szintű döntések előkészítése, előterjesztése, valamint tájékoztatás az Integrációs Tárcaközi Bizottság útján a Kormány felé (jogszabály módosítási javaslatok, stb.).
2. Tárcaközi koordináció és a tervezés összhangjának megteremtése (éves költségvetési tervek, stb.).
3. Tárcaközi szinten meghozható szakmai döntések kialakítása.
4. A biztonsági beruházási programok előkészítésének és végrehajtásának operatív felső szintű irányítása, felügyelete.
5. Az egyes szakminisztériumok bevonása a feladatok végrehajtásába.
6. A külföldi, illetve hazai megvalósulású NATO tendereken induló magyarországi cégek megfelelőségi nyilatkozatának kiadása, döntés a pályázó alkalmasságáról.

¹ Jelenleg a Külügyminisztérium által működtetett TKB tevékenysége, hatásköre ártérítelés alatt van, változások várhatók a bizottsággal kapcsolatban.

² Kivonat a BBB Szervezeti és működési szabályzatából

7. A NATO infrastrukturális kérdésekkel foglalkozó bizottságaiban (Infrastructure Committee, International Staff, Senior Resources Board, Military Committee) képviselt nemzeti álláspont főbb irányainak meghatározása az NSIP ügyeiben.
8. Az együttműködő és az érintett szerveket tájékoztatja a döntések előkészítéséről, majd a döntésről is.
9. Az Integrációs Tárcaközi Bizottságon keresztül a Kormány, valamint az érintett szaktárcák tájékoztatása a Bizottság munkájáról.
10. A Bizottság nem vonja el az egyes szaktárcák, országos hatáskörű szervek, szakhatóságok hatáskörébe utalt ügyeket, és ezekben intézkedni, intézkedést kezdeményezni nem jogosult.

A Bizottság előterjesztéseit minden esetben az Integrációs Tárcaközi Bizottságon keresztül, annak véleményezésével és jóváhagyásával nyújtja be az illetékes felettes szervhez.

Tárcaközi szintű koordináció

A felső szintű bizottságok üléseitől függetlenül, folyamatosan kell működtetni egy közbelső minisztériumi szintű koordinációs rendszert, melyben az érintett tárcák az NSIP programokból a saját szakterületükön adódó feladatokat végzik és koordinálják. Az egyes szakminisztériumok saját hatáskörben kijelölték a Biztonsági Beruházási Programmal foglalkozó szervezeti elemeket. A kapcsolattartásra kijelölt főosztályvezetők feladata biztosítani, hogy minden tárca profiljának és érdekkörének megfelelően elvégezze operatív feladatát, valamint részt vegyen a felső szintű döntés előkészítések kidolgozásában és véleményezésében. Az egyes tárcák Biztonsági Beruházási Bizottságba delegált képviselőjének a szakmai háttérét a kijelölt szervezeti elemek biztosítják.

Az operatív munkavégzés szervezeti keretei és működése

A Biztonsági Beruházási Program a katonai infrastruktúra elemeinek fejlesztésére irányul és alapvetően katonai célokat szolgál. A tervezett projektek erősen kötődnek a meglévő katonai infrastruktúrához, összefüggnek a hazai fejlesztésekkel, beszerzésekkel és minden ponton igénylik a leendő felhasználók szakmai közreműködését.

Előzőek alapján az operatív tevékenység irányítására, szervezésére a honvédelmi tárcán belül kellett létrehozni egy új, önálló szervezeti elemet. A honi NSIP szervezetnek a hagyományos beruházói feladatokat integrálnia kell az ingatlan – biztosítási, az erőforrás tervezési, a közgazdasági, pénzügyi, biztonsági, valamint a jogi és kereskedelmi szakterületekkel.

A HM új vezetése a TKB 1998. szeptember 09-i döntése után létrehozta a **Biztonsági Beruházási Főosztályt az NSIP magyarországi feladatainak irányítása, szervezése érdekében.**

A főosztály alapvető feladata a Magyarországot érintő képesség csomagok és NSIP projektek előkészítése, kidolgozása, a NATO különböző fórumain történő jóváhagyatása és azt követő megvalósítása, teljes körű irányítása és menedzselése volt. A NATO csatlakozást követően alapvető feladatává vált a többi tagország NSIP

projektjeinek nyomon követése, értékelése, a NATO Infrastrukturális Bizottságába delegált nemzeti képviselő szakmai háttérének és a szavazásokhoz szükséges mandátumnak a biztosítása.

Mindez a tevékenység igényelte, a NATO és a SHAPE illetékes szervezeti elemeivel és képviselőivel, valamint a NATO Parancsnokságokkal és ügynökségekkel történő kapcsolattartást.

A Magyarországot érintő CP-k előkészítésénél, egyeztetésein egyértelművé vált, hogy **az NSIP fejlesztések és a hazai katonai infrastruktúra beruházások szakmailag, valamint térben és időben összefonódnak, folyamatos műszaki, gazdasági koordinációt igényelnek** (pl. radarfejlesztés, repülőterek fejlesztése, kommunikációs rendszerek). A HM vezetése akceptálva előzőeket a hazai beruházások irányítását is a BBF hatáskörébe vonta, így a műszaki gazdasági, biztonsági feltételrendszer koordinálása könnyebbé vált.

A BBF fontos feladatává vált a hivatalos NATO csatlakozást követően a magyarországi **gazdasági társaságok felkészítése**, menedzselése a NATO tagországok által kiírt nemzetközi tenderekre. (lásd később az 5. fejezetben!)

A BBF természetesen nem egyedül végezte az NSIP honi feladatait, a **minisztériumon belül a társ főosztályok a szakmai profiljukhoz tartozóan vettek részt a munkában** (Jogi Főo., HFBF). A legtöbb NATO tagállamban a minisztérium mellett a vezérkarok is önálló NSIP szervezettel rendelkeznek¹ és elsősorban a CP-k kezdeti fázisában fontos feladataik vannak. Magyarországon minderre nem volt lehetőség, így a Honvéd Vezérkar és a haderőnemi vezérkarok kijelölték azon szakmai szervezeteiket vagy szakértőiket, akik együtt dolgoztak az NSIP előkészítési feladatainál. A nélkülözhetetlen katonai szaktudás így integrálódott a műszaki, gazdasági, kereskedelmi folyamatba. A vezérkarokkal az együttműködés problémamentes volt.

A CP-k és a projektek előkészítési és megvalósítási munkarészei természetesen megvalósíthatatlanok csak az államigazgatás rendszerén belül, szükséges hozzá a vállalkozói szféra is. A projektek viszonylag kezdeti stádiumában be kell vonni a mérnöki tanácsadó cégeket, a későbbiek folyamán pedig a gyártó, kivitelező, szállító és szolgáltató szervezeteket.

Az NSIP operatív szervezetei között említhetjük Magyarországon az un. Radar Programirodát. A három dimenziós radarok telepítési programja nemzeti hatáskörben indult el és csak a NATO csatlakozás kapcsán került át az NSIP égisze alá. A programiroda feladata a nemzeti fejlesztés és a szövetségi fejlesztés alatt is az elektronikai, radartechnológiai követelmények összeállítása, az elektronikai munkarészek elkészítése, a radar tender nemzeti feladatainak elvégzése volt, mely folytatódik a rendszerbeállítással, az üzembe helyezéssel, tehát a radar szakmai feladatok ellátásával. A Programirodát a Haditechnikai Intézeten belül állították fel, mely a nemzeti radar fejlesztés koncepciójának időszakában helytálló volt. A nemzeti program leállítása után a programiroda az ASOC rendszer telepítésével, adaptálásával foglalkozott. Az NSIP „radar CP” belépésével azonban tevékenysége szervesen kapcsolódott a honi NSIP szervezet (BBF) munkájához és a NATO radarfejlesztéssel,

¹ Például: Törökország, Németország, Spanyolország, Hollandia

beszerzéssel foglalkozó szervezeti elemeihez. A feladatokat a minisztérium szétválasztotta elektronikai feladatokra és ún. „civil work”-re, tehát az építés beruházási feladatokra. A döntés helytelen volt, hisz mindkét szervezet ugyan azon képesség csomag ugyan azon projektjein dolgozik a mai napig is és a két rendszer összefüggései nem indokolják a szervezeti szétválasztást. Sokkal inkább indokolt lett volna a programiroda beolvasztása a honi NSIP szervezetbe. **A programirodák működtetése a honi NSIP szervezet mellett minden más képesség csomag esetében is indokolatlan, felesleges feladat és felelősség megosztást eredményez.** A NATO partnerek nem igazodnak el, hogy ki a felelős és kompetens a „host nation” feladatrendszerében.

4.3.3 Az infrastruktúra képviselte a NATO szervezetekben

Magyarország NSIP ügyei megfelelő képviselést és menedzselést igényelnek a NATO Nemzetközi Törzs, a NATO Bizottságok, a SHAPE és hazánk esetében az AFSOUTH területén is.

Egy ország eredményes részvétele az infrastruktúra fejlesztési programokban nemcsak a honi NSIP szervezeteken múlik, hanem meghatározó szerepe van a szövetség különböző szervezeteiben, bizottságaiban – elsősorban az Infrastruktúra Bizottságban – dolgozó nemzeti képviselőknek is. A feladat nem kevesebb mint:

- a megfelelően képzett és rátermett személyek kiválasztása,
- a kiválasztott képviselők felkészítése,
- a nemzeti képviselők megfelelő szintű politikai és szakmai támogatása a küldő nemzet részéről.

Meghatározó a nemzeti képviselő mandátumának szabályozása, melyet célszerű miniszteri rendelettel szabályozni.

Nagyobb súllyal rendelkező nemzetek több fős részlegeket, osztályokat működtetnek az NSIP ügyeivel mind Brüsszelben, mind Monsban.

Magyarország esetében – a NATO Nemzetközi Törzs többszöri sürgetése után – annyit sikerült elérni, hogy az Infrastrukturális Bizottságban képviselőnként ellátó nemzeti képviselőt ’98 szeptemberében kinevezték.

A SHAPE-nél és az AFSOUTH-nál a mai napig nincs csak a képesség csomagokkal és az NSIP ügyeivel foglalkozó függetlenített képviselőnk. A négy-öt funkcióval és feladattal megbízott kollégák igyekeznek a legfontosabb rendezvényeken részt venni. Az SRB-ban helyet foglaló nemzeti képviselő mellett **az IC-be delegált képviselő tevékenysége meghatározó a nemzeti érdekképviselő szempontjából.** Tekintettel arra, hogy a beruházási programok több éves átfutással valósíthatók meg és folyamatos előzményeket kell ismerni, a nemzeti képviselő kijelölésénél hosszabb távban kell gondolkodni. Az egyik legeredményesebb NSIP résztvevő Törökország nemzeti képviselője 19 éve tölti be ugyanazt a pozíciót.

Helytelen az a jelenlegi magyar gyakorlat, hogy az SRB-be és az IC-be legtöbb esetben ugyanaz a személy képviseli az országot. Mindez a leterheltség és súlyánál fogva sem engedhető meg!

4.3.4 A rendszer működtetése

A szervezeti struktúra tehát létrejött Magyarországon 1998 végére és kialakultak az NSIP működtetésének alapvető feltételei is. Ekkor már javában folyt három képesség csomag előkészítése, sőt a kommunikációs CP projektjei közül a megvalósítás fázisába kerültek azok, melyeket a NATO csatlakozás időpontjára be kellett fejezni. Mindezzel párhuzamosan meg kellett teremteni – hazai beruházásként – a NATO csatlakozás időpontjára az érintett minisztériumokban és katonai szervezeteknél a csatlakozás kommunikációs és a titokvédelem fizikai feltételrendszerét.

1999 év elején megalakult a BBB és elkészítettük a szervezeti és működési szabályzatát. Mindezzel párhuzamosan a jogharmonizációs munka is a legnagyobb intenzitással folyt. Szinkronizálva a tervezett NATO fejlesztésekkel, beindultak a hazai beruházások is. 1999 januárjában az NSIP témaköréből felsőszintű továbbképzést szerveztünk Budapesten az érintett tárcák vezetői számára. Megkezdődött a mérnöki tanácsadó cégek előminősítése és ezt követően a magyarországi gazdasági társaságok NATO előírások szerinti minősítésének kidolgozása is.

A HM Biztonsági Beruházási Főosztálya a következő tevékenységeket szervezte és végezte párhuzamosan a NATO csatlakozás időpontjában:

- az első három képesség csomag előkészítése és a jóváhagyási folyamat menedzselése,
- a kommunikációs CP projektjeinek megvalósítása (irodaautomatizálás, biztonsági berendezések telepítése, külső és belső kapcsolat létrehozása.),
- az előrehozott csatlakozás érdekében a biztonsági feltételek megteremtése, a HM és VK objektumokban és kijelölt alakulatoknál,
- irodai munkahelyek fizikai védelmének kialakítása,
- jogszabályi feltételek megteremtése, jogharmonizáció,
- szakmai továbbképzések szervezése és lebonyolítása,
- a különböző NATO országok projektjeinek szakmai feldolgozása,
- a nemzeti képviselő hazai szakmai hátterének biztosítása,
- a pénzügyi-elszámolási rendszer kialakítása,
- mérnöki-tanácsadói cégek előminősítési tenderének kiírása és lebonyolítása,
- a magyarországi gazdasági társaságok előminősítési rendszerének kidolgozása,
- a BBB titkársági teendőinek ellátása,
- a vezérkarok szakmai szervezeteinek integrálása a szakmai munkába,
- a hivatalos NATO delegációk szakmai programjainak szervezése.

A Biztonsági Beruházási Főosztály és a nemzeti képviselő a csatlakozás időpontjára megfelelő szakmai és diplomáciai kapcsolatokat épített ki a NATO Nemzetközi Törzs Infrastruktúra Főosztálya az Infrastruktúra Bizottság tagjai és a SHAPE irányába. Egymást követték a NATO szakmai delegációi Magyarországon, intenzívebbé vált a már korábban beindított CP-k és projektek előkészítése.

Össességében elmondható, hogy a nehézkes indulást követően rendkívül intenzív munka kezdődött a magyarországi NSIP területén. A hivatalos NATO csatlakozás

időpontjára a működés alapvető feltételei megteremtődtek, kialakult a szervezeti struktúra és folytatódott az integrált feltételrendszer hiányzó elemeinek megteremtése. Mindezzel párhuzamosan már intenzíven folyt a képesség csomagok és a projektek előkészítése és néhány projekt kivitelezése is. A NATO hivatalos fórumain elismeréssel szóltak a kialakított struktúráról és kérték, hogy tapasztalatainkat a szervezeti és szervezési modellt adjuk át a másik két újonnan csatlakozott tagországnak is. Mindez megtörtént így alapvetően befolyásoltuk a cseh és lengyel szervezési intézkedéseket is.

4.3.5 A működést megzavaró döntések és szervezési intézkedések

A gőzerővel beindított magyarországi NSIP vonat nem roboghatott sokáig. A szakmai szervezetek hiába teremtették meg a működési feltételek jelentős részét és a három előkészített „magyar” képesség csomag hiába kecsegtetett közel 60 MD Ft nagyságrendű magyarországi beruházással, az eredmények ellentétes hatást váltottak ki:

- 1999 márciusában vizsgálat indult a Brüsszelbe delegált nemzeti képviselő ellen mandátum hiányában történt szavazás miatt. Az érdemi, vagy anyagi kárt nem okozó eljárásbeli hiba miatt felmentették és hazarendelték, annak ellenére, hogy a NATO IC vezetője is eljárta érdekében „kifejtve, hogy elégedettek munkájával és egyébként is jelentős visszalépés egy új képviselő delegálása, akkor amikor Magyarország számára a legfontosabb CP-k jóváhagyása előtt állunk. A problémát növelte, hogy az új képviselő még nem volt felkészítve és több hónappal később kezdhette meg „tanulmányait” Brüsszelben.
- 1999 június 01-től a HM KÁT módosította a HM munkaköri jegyzékét és a hazai infrastruktúra fejlesztéssel foglalkozó Beruházási Osztályt visszahelyezte az Infrastrukturális Főosztály állományába (6 hónapi működés után). Ezzel jelentősen csökkent a NATO munkák szakmai bázisa is és megszűnt a közvetlen koordináció a hazai és szövetségi fejlesztések között.
- A NATO tagság utáni jelentős nagyságrendű feladat növekedés, a „magyar” CP-k előrehaladása, valamint a 4.3.4 pontban ismertetett egyszerre jelentkező feladatcsoportok elvégzése megoldhatatlan feladat elé állította a 14 fős BBF-et. Több változatban készült előterjesztés, javaslat a probléma rendezésére, de vezetői döntés sem a létszámbővítésről, sem a mérnöki tanácsadói háttérszervezet megalakításáról nem született.
- A „stratégiai felülvizsgálat” kapcsán napvilágot látott, hogy a HM vezetése be kívánja zárni a pápai katonai repülőteret, annak ellenére, hogy Magyarország felajánlotta a reagáló erők számára és a NATO Tanács a képesség csomagot '99 júliusában jóváhagyta, jelentős 12,6 MD Ft nagyságrendű pápai fejlesztéssel. Az informális csatornákon Brüsszelbe és Monsba eljutott hír **gyakorlatilag leállította a legjelentősebb volumenű Magyarországot érintő NSIP fejlesztési program előkészítését**, éppen abban a stádiumban, amikor a finanszírozásról kellett volna szavazni. A műszaki-gazdasági káron kívül a

kilátásba helyezett magyar döntés mérhetetlen erkölcsi károkat okozott Brüsszelben és Monsban.

- A HM KÁT 2000. április 15-i határidővel törölte a HM BBF-et a HM munkaköri jegyzékéből, jogutód megjelölése nélkül, majd május 18-án intézkedett a HM BBF megszüntetésére és a feladatok átadás-átvételére a HM Beszerzési Hivatalához, akinek nem volt jogosultsága ezen feladatok ellátására (jogi vonatkozású részletek kifejtve a 4.1 fejezetben).
A döntés teljes értetlenséget váltott ki Brüsszelben is és jelentős mértékű bizalomvesztést eredményezett. A 2000. évre kezdésre tervezett projektek jóváhagyása (2-3 MD Ft) elmaradt. A kormányzati szinthez közeli irányítás – mely a NATO részéről elvárás – alacsonyabb szintre került.

Vezetői koncepciók, szervezetek és személyek ilyen nagyságrendű és indoklás nélküli cseréjére, változtatásokra nem voltak felkészülve Brüsszelben és nem tudták összeegyeztetni az NSIP hosszútávra stabilitást igénylő gazdaság-pénzügyi és eljárásbeli folyamataival. Jelentős bizalomvesztést eredményeztek az ismertetett HM döntések a NATO infrastruktúrával foglalkozó szervezeteinél.

A Biztonsági Beruházási Bizottság a HM-en belüli, de az egész NSIP folyamatra kiható negatív eseményeket észrevétel nélkül végig asszisztálta. A tárcák kontrolja vagy a kollektív bölcsesség elve nem működött, a tárcák képviselői észrevétel nélkül tudomásul vették a HM vezetésének bármely az NSIP-ra vonatkozó döntését.

Összességében megállapítható, hogy az NSIP szervezeti struktúrája és működési elve kialakításra került Magyarországon, de korrekciókra szorul. Nem sikerült megoldani a Biztonsági Beruházási Program működtetéséért felelős honi NSIP szervezet stabilitását és a tárcák vagy a tárcák feletti szervezet kontrolját. Nem sikerült a hosszú távú műszaki-pénzügyi folyamatokat mentesíteni a napi politikai eseményektől. Mindez a magyar gazdaság, a katonai infrastruktúra és a szövetségben elfoglalt helyünk szempontjából káros eredményeket szuperponált.

Javaslataim a szervezeti struktúrát és a működést illetően:

1. A Parlament Honvédelmi Bizottsága évente számoltassa be a honvédelmi minisztert az NSIP-val kapcsolatos feladatok időarányos teljesítéséről, mellyel párhuzamosan kérje be az Integrációs Tárcaközi Bizottság állásfoglalását is.
2. A Biztonsági Beruházási Bizottság hatáskörét szakmai ellenőrzési szerepét növelni kell és vezetését függetleníteni kell a HM tárca vezetésétől, annak érdekében, hogy kontrol nélküli, a folyamatot károsan befolyásoló döntések nem születhessenek, a tárcaközi koordináció egyben egy segítő kontrol szerepét is betöltse.
3. Meg kell teremteni a honi NSIP szervezet stabilitását, az NSIP folyamatait minisztériumi szinten kell irányítani, összhangban a szövetségi elvárásokkal.
4. A radar programirodát integrálni kell a honi NSIP szervezetbe, további programirodák és programfelelősök kijelölése teljességgel indokolatlan.
5. A SHAPE-nél és az AFSOUTH-nál a képesség csomagokkal és az NSIP-val foglalkozó függetlenített képviselőket célszerű alkalmazni, valamint az Infrastruktúra Bizottságba delegált nemzeti képviselő mellé még egy főt ki kell

nevezni az NSIP ügyeinek hatékonyabb intézése érdekében. A Felsőszintű Erőforrás Bizottságba önálló nemzeti képviselőt kell delegálni.

4.4 A Biztonsági Beruházási Program adatvédelmi és iparbiztonsági feltételeinek létrehozása

Az adatvédelmi, információvédelmi és az iparbiztonsági, egyszóval a titokvédelmi szempontok fontos szerepet játszanak az Észak-atlanti Szerződés Szervezeténél. Természetesen az NSIP-nak nincs önálló titokvédelmi rendszere, szabályai, sem idehaza, sem a NATO-nál, mindez illeszkedik az általános szabályozás rendszerébe.

NATO tagságunk, illetve a tagságra való felkészülés a titokvédelem területén rendkívül sok feladatot hozott a nemzetbiztonsági szolgálatoknak, az ügyviteli szervezeteknek és a titokvédelemmel foglalkozó egyéb szervezeteknek, és jelentős felkészülést eredményezett minden titokbirtokosnál. Magyarországnak, mint minden NATO tagországnak, át kellett vennie a szövetségi szabályokat és titokvédelmi előírásokat. Ezt a célt szolgálta az 1998. évi LXXXV. törvény megalkotása, mely a **Nemzeti Biztonsági Felügyeletről** (NBF) szól, azaz létrehozta a nemzeti biztonsági hatóságot, valamint az 56/1999. (IV.2) Korm.rendelet mely a nemzetközi szerződés alapján átvett, vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített, valamint a korlátozottan megismerhető adatok védelmének szabályairól szól. A rendelet hatálya tulajdonképpen arra a magyar kibocsátóra, felhasználóra és címzettre terjed ki, aki a NATO-ban vagy a Nyugat-Európai Unióban használatos minősítésű, vagy jelölésű adatot kezel.

A titokvédelem, az információvédelem és az iparbiztonsági ellenőrzések alapvető jogforrásai¹ ma már adottak Magyarországon.

A speciálisan NSIP-hez kötődő (de nemcsak az NSIP-hez) biztonsági terület az **iparbiztonsági ellenőrzés** kérdésköre, ugyanis, amint azt a szervezeti struktúrájánál bemutattam, a projektek előkészítési fázisától az üzemeltetésig számtalan polgári szervezetet, gazdasági társaságot kell bevonni a munkába. A következők során az iparbiztonsági ellenőrzési rendszer magyar modelljét kívánom vázlatosan bemutatni, mely a következő fő fejezettel a magyarországi gazdasági társaságok felkészítésével is szoros összefüggésben van.

A magyar modell a NATO biztonsági előírásaira épül, melynél felhasználták a tagállamok több évtizedes gyakorlati tapasztalatait is.

¹ A legfontosabb jogszabályok:

- 1995. évi LXV. törvény az államtitokról és szolgálati titokról
- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról
- 1998. évi LXXX. törvény az államtitokról és szolgálati titokról szóló 1995.évi LXV. törvény módosításáról
- 1998. évi LXXXV. törvény a Nemzeti Biztonsági Felügyeletről
- 79/1995. (VI.30.) Kormány rendelet a minősített adatok kezelésének rendjéről
- 56/1999.(IV.2.) Kormány rendelet a nemzetközi szerződés alapján átvett, vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített, valamint korlátozottan megismerhető adat védelmének eljárási szabályairól
- 4/2000 (II.29.) HM rendelet a Központi Nyilvántartó, a nyilvántartó és az ellenőrző pont működési rendjéről

4.4.1 Az iparbiztonsági ellenőrzés

Az ellenőrzés célja az adott gazdálkodó szervezetnél olyan feltételek és körülmények kialakítása, amelyek együttes megléte esetén a titokbirtokos érdekében kihelyezésre kerülő minősített információ a minősítő által előírt megfelelő szintű védelemben részesül a kihelyezés teljes időtartama alatt.

Az ellenőrzési rendszerben résztvevők:

- a titokbirtokos szervezet, amely indokoltan tervezi minősített információ kihelyezését az ipari/kereskedelmi szférába, az ellenőrzés kezdeményezője (honi NSIP szervezet),
- az adott gazdálkodó szervezet, amelyhez a minősített információ kihelyezésre kerül az ellenőrzés alanya (gazdasági szereplők),
- az illetékes nemzetbiztonsági szolgálatok, titokvédelmi szervek az ellenőrzés végrehajtói (Katonai Biztonsági Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal),
- a NBF az ellenőrzés elrendelője, koordinátora, értékelője, valamint a Telephely Biztonsági Tanúsítvány (TBT) kiadmányozója.

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet irányításával az iparbiztonsági ellenőrzés két fő területen (akár párhuzamosan is) zajlik:

a.) A fizikai biztonság vizsgálata

Végrehajtója az illetékes titokvédelmi szervezet (HM Titokvédelmi Főosztály, BM Titokvédelmi Főosztály).

E fázis során feltérképezésre kerül a vállalat beléptetési-, vagyon és őrzésvédelmi-, iratkezelési-, és informatikai rendszere abból a célból, hogy egy helyszíni tanácsadást követően kialakításra kerülhessen a vállalat telephelyén a minősített információk fogadásának, feldolgozásának, tárolásának, továbbításának fizikai-, dokumentum-, és elektronikus információbiztonsági feltételei. Ennek részeként kialakításra kerül a vállalat helyi NATO nyilvántartója.

b.) Nemzetbiztonsági ellenőrzés

Végrehajtója az illetékes nemzetbiztonsági szolgálat (Katonai Biztonsági Hivatal, Nemzetbiztonsági Hivatal).

E fázis két részre bontható, melyek egymástól elkülönítetten zajlanak.

1. Személyek nemzetbiztonsági ellenőrzése

A vállalat vezető testületébe tartozó személyeknek, a kijelölésre kerülő vállalati biztonsági megbízottnak, valamint a helyi nyilvántartó ügykezelőinek nemzetbiztonsági ellenőrzése az 1995. évi CXXV. törvény mellékletét képező „B” típusú kérdőív alapján. A konkrét személyek meghatározására a vállalat vezetőjével egyeztetve, az ellenőrzésre felkért nemzetbiztonsági szolgálat képviselőjének a vállalat telephelyén történő megbeszélése során kerül sor.

2. A vállalat nemzetbiztonsági ellenőrzése

A vállalat által a pályázat kapcsán kitöltött Cég-adatlapban foglalt információk valóságtartalmának ellenőrzése, a vállalat külföldi befolyásolhatóságának vizsgálata annak megítélése érdekében, hogy a vállalat jövőbeni bevonása olyan

tenderbe, amely minősített információk vállalathoz történő kihelyezését teszi szükségessé, sértheti-e a Magyar Köztársaság és NATO szövetségesei nemzetbiztonsági, továbbá a NATO biztonsági érdekeit.

4.4.2 Az ellenőrzés folyamata:

A folyamat a kezdeményezés, az elrendelés, a végrehajtás és szakmai véleményezés fázisaiban zajlik, majd összesítő értékelést követően a TBT kiállításával vagy megtagadásával zárul. (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az egyes fázisok végrehajtóinak ne lenne jogszabályokban előírt ellenőrzési kötelezettsége a TBT kiállítását követően is.)

Titokbirtokos szerv lehet az ellenőrzés kezdeményezője, aki ez irányú szándékáról a Felügyeletet értesíti és megadja a bevonni tervezett gazdálkodó szervezet szükséges adatait.

A Felügyelet a körülmények mérlegelését követően az illetékes titokvédelmi szerveknél és nemzetbiztonsági szolgálatoknál az ellenőrzést elrendeli, majd erről tájékoztatja az ellenőrzés alá vont vállalatokat is.

A végrehajtó szervek megkezdik szakmai ellenőrző tevékenységüket, melynek során:

- áttekintésre kerül a vállalat fizikai rendszere, megállapításra kerülnek a minősítési szintnek megfelelő fizikai paraméterek, s ez alapján a szükséges módosításokat a vállalat megkezd; ennek befejezését követően a fizikai biztonsági rendszer ismételt ellenőrzésre kerül;
- elrendelésre kerül a szükséges személyi körben (tulajdonos/menedzsment) a Nbtv. szerinti nemzetbiztonsági ellenőrzés;
- kijelölésre kerül a vállalati biztonsági megbízott (ügyviteli megbízott), megkezdődik szakmai felkészítésük;
- megtörténik a vállalat nemzetbiztonsági ellenőrzése;

A végrehajtó szervek ellenőrzési tevékenységük lezárásaként összegző szakvéleményben foglalnak állást az egyes aspektusok (személyi, fizikai, vállalati) biztonsági kockázati helyzetéről és ezt a Felügyelet részére megküldik.

A Felügyelet a szakvélemények állásfoglalását és a NATO biztonsági előírásait figyelembe véve dönt:

- az érintett személyi körben a személyi biztonsági tanúsítvány kiállításáról;
- a vállalati nyilvántartók működésének engedélyezéséről; s végül
- a Telephely Biztonsági Tanúsítvány kiállításáról.

A Felügyelet a fentiekben hozott döntéseiről a folyamat szereplőit (szükség esetén a NATO illetékeseit és/vagy más külföldi partnert) a rájuk tartozó mértékben tájékoztatja.

Az ellenőrzés időtartama:

A fentiekben vázolt fázisok végrehajtásának időtartamát alapvetően az ellenőrzés szintje határozza meg. Emellett döntő befolyással bírnak a vállalat telephelyének fizikai-, dokumentumbiztonsági körülményei, illetve a szükséges feltételek kialakításának időbelisége, mely nagymértékben a vállalat által megbízott kivitelezőn múlik.

A vállalat érintett személyi körének nemzetbiztonsági ellenőrzésére a vonatkozó 1995. évi CXXV. tv. értelmében „B” típusú ellenőrzés esetén 45 nap áll a nemzetbiztonsági szolgálat rendelkezésére, mely indokolt esetben 30 nappal meghosszabbítható.

Az elmúlt évben végzett, konkrét minősített projekthez kötött iparbiztonsági ellenőrzések tapasztalatai azt mutatják, hogy a nemzetbiztonsági ellenőrzés fázisának befejezése általában megelőzi a fizikai-, dokumentumbiztonsági fázis zárását.

Hangsúlyozni szükséges, hogy az iparbiztonsági ellenőrzés lezárásaként, a telephely biztonsági tanúsítvány kiállítására csak a teljes folyamat befejezését követően kerülhet sor, hiszen csak az összes körülmény mérlegelése alapján tud a Nemzeti Biztonsági Felügyelet döntést hozni arról, hogy a vállalat teljesíti-e a minősített információk védelme érdekében szükséges követelményeket.

4.4.3 A Telephely Biztonsági Tanúsítvány kiállítása és érvényessége:

Az iparbiztonsági ellenőrzés egyes fázisait végrehajtó titokvédelmi szervek és nemzetbiztonsági szolgálatok a végrehajtott ellenőrzésekről szakvéleményben összegzik megállapításaikat, melyek alapján – amennyiben azok biztonsági kockázati tényezőt nem állapítanak meg – a Nemzeti Biztonsági Felügyelet dönt a TBT kiállításáról.

A végrehajtott ellenőrzések szintjének, valamint a kialakított helyi nyilvántartó működési engedély szintjének megfelelően a TBT tükrözi, hogy a vállalat milyen szintű minősített információk ügykezelésére alkalmas.

Ennek megfelelően a TBT „NATO Bizalmas”, vagy „NATO Titkos” lehet:

„NATO Titkos” szintű TBT esetén a vállalat:

- fizikai biztonsági rendszere alkalmas a szolgálati titokkörbe tartozó minősített információk kezelésére, tárolására (a helyi nyilvántartó működési engedélye alapján);
- érintett személyi köre érvényes – biztonsági kockázati tényezőt nem tartalmazó – legalább „B” típusú nemzetbiztonsági ellenőrzéssel és ez alapján a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiadott „NATO Titkos” szintű Személyi Biztonsági Tanúsítvánnyal (SZBT) rendelkezik;
- mint jogi személy nemzetbiztonsági ellenőrzése biztonsági kockázati tényezőt nem tárt fel;
- vállalati biztonsági megbízottal rendelkezik, akinek kinevezésével a Nemzeti Biztonsági Felügyelet elnöke egyetértési jogot gyakorolt.

„NATO Bizalmas” szintű TBT esetén a vállalat:

- fizikai biztonsági rendszere alkalmas titoknak nem minősülő, de védendő minősített információk kezelésére, tárolására (a helyi nyilvántartó működési engedélye alapján);
- érintett személyi köre érvényes – biztonsági kockázati tényezőt nem tartalmazó – legalább „A” típusú nemzetbiztonsági ellenőrzéssel és ez alapján a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiadott „NATO Bizalmas” szintű Személyi Biztonsági Tanúsítvánnyal (SZBT) rendelkezik;
- mint jogi személy nemzetbiztonsági ellenőrzése biztonsági kockázati tényezőt nem tárt fel;
- vállalati biztonsági megbízottal rendelkezik, akinek kinevezésével a Nemzeti Biztonsági Felügyelet elnöke egyetértési jogot gyakorolt.

A Telephely Biztonsági Tanúsítvány 5 évig érvényes, amely indokolt esetben hosszabbítható.

A biztonsági követelmények nem teljesítése a TBT kiadásának megtagadását, illetve korábban kiadott TBT esetén annak visszavonását vonja maga után.

4.4.4 A Telephely Biztonsági Tanúsítvány kiadásának általános feltételei

A Szövetség tagországainak iparbiztonsági gyakorlatában bizonyos általános feltételek teljesítése szükséges a TBT megszerzéséhez, s ezáltal a minősített projektben való részvételhez. Magyar szakmai körök egyetértésével az alábbi általános feltételrendszer állítható fel:

- a gazdálkodó szervezet Magyarországon hivatalosan bejegyzett, telephellyel és pozitív üzleti/szakmai előminősítéssel rendelkezik;
- a gazdálkodó szervezet titokbirtokos kezdeményezésére minősített projektbe kerül bevonásra;
- a gazdálkodó szervezetnél teljesülnek a minősített információk védelmének személyi, fizikai és eljárásbeli követelményei;
- a gazdálkodó szervezet biztonsági megbízottal rendelkezik;
- a gazdálkodó szervezet minősített projektbe való bevonása nem veszélyeztetheti a MK nemzeti és/vagy szövetségi érdekeit.

A „Minősített NATO Beszállító” címre Magyarországon elsőként a mérnöki tanácsadó cégek pályázhattak 1999-ben. A szakmai-gazdasági minősítésen megfelelt 6 cégcsoportnál kezdődött meg elsőként az előzőekben ismertetett eljárás. Mind a hat MTC jelentős szellemi és anyagi ráfordítás után megkapta a Telephely Biztonsági Tanúsítványt.

A honi NSIP szervezet (HM BBF) által 2000-ben kiírt „Minősített NATO Beszállító” pályázatra jelentkezett cégek közül 160 jutott túl a szakmai, gazdasági minősítésen, és következő lépésként megkezdődött az első 40 cégnél az iparbiztonsági ellenőrzés.

4.4.5 Összegzés és javaslatok

Összességében rögzíthető, hogy

- az NSIP adatvédelmi, információvédelmi és iparbiztonsági feltételeinek kialakításához az alapvető jogszabályok adottak, hiányként az iparbiztonsági ellenőrzés végrehajtásának rendjét szabályozó kormányrendelet nevesíthető;
- a fizikai, dokumentumbiztonsági feltételek kialakítása jelentős terhet ró a magyarországi cégekre és tekintettel arra, hogy a munkát senki nem garantálhatja, ezért csak megfelelő kockázati tőkével rendelkező cégek számára ajánlható a TBT megpályázása.

Javaslataim az NSIP adatvédelmi és iparbiztonsági feltételeinek kialakításával kapcsolatban:

1. Az iparbiztonsági ellenőrzés végrehajtási rendjét szabályozó kormányrendeletet el kell készíteni és ki kell adni.
2. A ciklikus pályáztatási rendszer egyszerre megoldhatatlan terheket ró a nemzetbiztonsági szakszolgálatokra (160 cég vizsgálata), ezért a folyamatos pályázati lehetőség feltételeit kell megteremteni.
3. A TBT-t megpályázó cégeket a pályázat előtt megfelelő szintű információval kell ellátni, annak érdekében, hogy teljeskörűen felkészült, a kockázati befektetést elbíró cégek maradjanak a folyamat végére.

A titokvédelmi feltételek megteremtése a NATO minősített pályázatain indulni szándékozó cégek számára minimum követelmény.

5. A BIZTONSÁGI BERUHÁZÁSI PROGRAMBAN RÉSZTVEVŐ MAGYARORSZÁGI GAZDASÁGI SZERVEZETEK KIVÁLASZTÁSA ÉS FELKÉSZÍTÉSE

5.1 Általános szempontok, elméleti megfontolások

A Biztonsági Beruházási Program nemzetgazdaságba történő integrálásának alapvető kérdése, hogyan tudjuk a magyarországi gazdasági szervezeteket minél nagyobb mértékben bevonni a program előkészítési és megvalósítási munkáiba. A vitathatatlanul legfontosabb védelmi – biztonsági kérdések után ez az NSIP fő kérdése minden tagállam számára. A közös finanszírozású programokból igyekszik minden nemzet a saját cégei számára minél nagyobb hányadot megszerezni. A szövetségi érdek ugyanakkor pedig az, hogy minél magasabb szintű termék vagy szolgáltatás jöjjön létre, minél alacsonyabb áron.

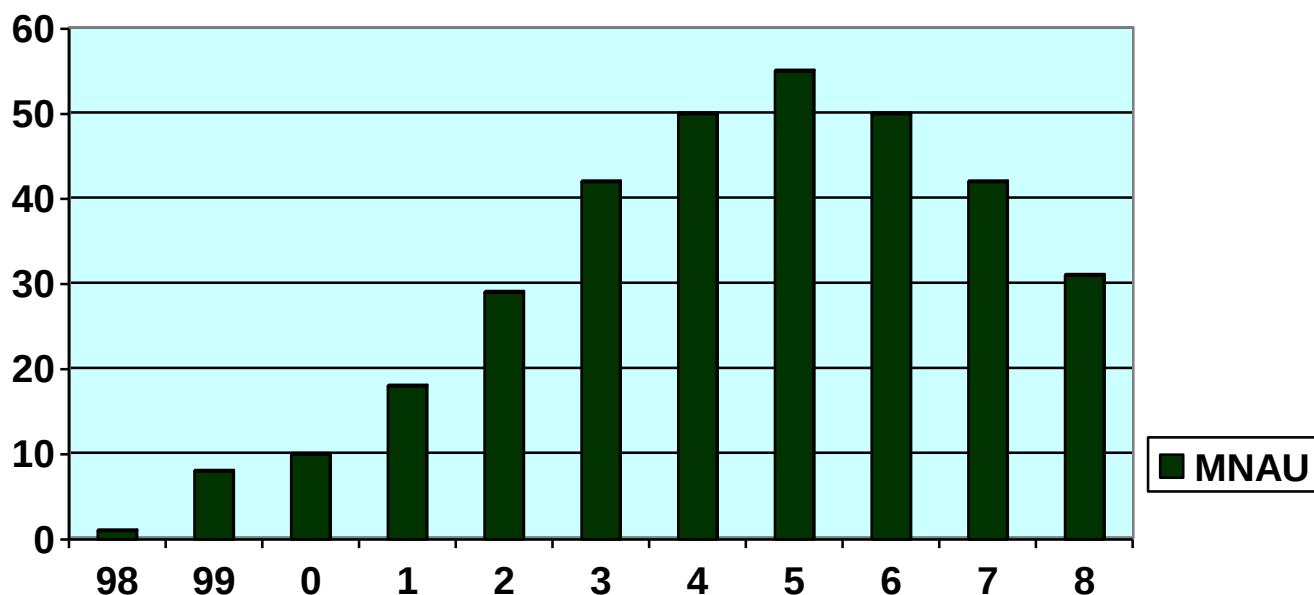
A védelem és a gazdaság speciális viszonya tükröződik a szövetség védelmi igényeiből fakadó NSIP és annak a gazdaságra történő visszahatásában.¹ Mindez közgazdaságilag is megfontolásokat érdemel, mivel a szövetségi források, mint külső tőke behozatal, mint befektetés is értelmezhető a nemzetgazdasági összefüggések elemzésénél. A cégek felkészítése pedig nem más, mint gazdasági potenciáljuk jelentős növelése egy piaci szegmens elérése céljából. Ugyanakkor e megnövekedett képesség a védelemgazdasági potenciál oldaláról is értelmezhető még akkor is, ha ezt jelenleg a másodlagos eredmények közé sorolja a gazdasági társaság. Példaként gondoljuk végig, hogy az a magyarországi cég, amely felkészül és eredményesen szerepel a NATO tendereken, védelemgazdasági szempontból jelentősen felértékelődik. A minősített cégek egy meghatározott idő után a védelemgazdasági potenciál alapját képezhetik.

Az, hogy az NSIP keretében hol és milyen nagyságrendű fejlesztések valósulnak meg, jelentős mértékben a politikai, katonapolitikai helyzettől függ. Ezeket a fejlesztéseket a befogadó nemzet és a környezetében lévő országok cégei igyekeznek megszerezni hisz vitathatatlan előnyt élveznek a helyi vállalkozások. A kérdés az, hogy rendelkeznek-e megfelelő szintű versenyképes termékkel, minőségbiztosítási rendszerrel vagy megfelelő nagyságrendű tőkével.

A NATO a közös pénzügyi alapokból történő beszerzéseket feltételekhez köti, melyek közül a két legfontosabb, hogy kizárólag a költségvetéshez hozzájáruló országok cégei indulhatnak a versenyeken és csak előminősített gazdasági társaságok pályázhatnak. Ez utóbbi szakmai, gazdasági és biztonsági minősítést jelent.

Magyarország a másik két egyidejűleg csatlakozott országgal együtt az NSIP célterületévé vált. A NATO a csatlakozott országok katonai infrastruktúrájának fejlesztésére 10 év alatt 337 millió NAU-t tervez költeni, ami jelenlegi árfolyamon mintegy nettó **310 MD Ft volumenű beruházást jelent.**

¹ Gazda Pál: Védelemgazdaságtan című egyetemi jegyzet 2. fejezete részletesen tartalmazza e téma elméleti megfontolását, ZMNE, Budapest, 1999.

CSATLAKOZÁS JAVASOLT CP KIADÁSAI¹

/Összesen 337 millió NAU/

Az NSIP tervezett költségvetéséhez kapcsolódnak a katonai költségvetés terhére kiírt tenderek és a NATO országok NSIP-n kívül kiírt nemzetközi beszerzési feladatai is.

A NATO csatlakozás napjával a magyar cégek is jogot nyertek a Szövetség és egyes tagországai által kiírt tendereken indulni, amennyiben rendelkeznek a feltételrendszerrel. Természetesen egyetlen magyar cég sem rendelkezhetett a NATO minősítéssel a csatlakozás időpontjában.

A Magyarországon bejegyzett gazdasági társaságok felkészítését, minősítését és menedzselését a tendereken, különböző szervezeteknek fel kellett, illetve fel kellene vállalni.

A 2154/1999 (VII.8) Korm. Határozat alapján a Kormány egyetértett azzal, hogy a NATO tendereken magyarországi vállalatok is részt vegyenek és az un. **Vállalati Alkalmassági Nyilatkozatot** (Company Eligibility Declaration) a Biztonsági Beruházási Bizottság jogosult kiadni. A NATO tenderek sajátossága, hogy a cégek nem önállóan jelentkeznek a tenderre, hanem azt megelőzően első lépésként a **küldő országnak** úgymond **be kell jelentkeztetni a gazdasági társaságot**. Ez egyben bizonyos szakmai és biztonsági garancia vállalását is jelenti a küldő ország részéről.

¹ Készült az NSIP Infrastructure in ACE kiadvány adataiból jelen értekezéshez

5.2 A magyarországi cégminősítési eljárás

A Biztonsági Beruházási Bizottság mögött álló tárcák, alapvetően a GM és a HM kidolgozták a cégminősítési eljárást, melyet a Bizottság elfogadott.¹ A részvételi jogosultság feltételeit, az eljárási szabályokat, az eljáró szervezeteket és a cégek kiválasztásának módját vázlatosan a következőkben ismertetem:

5.2.1 A minősítési eljárás kezdeményezője és résztvevői

Tekintettel arra, hogy a fentebb hivatkozott Korm.határozat alapján a szakmai kérdésekben döntéshozatalra a BBB jogosult, feladata a NATO tenderekre jelentkező cégek minősítése is. A minősítést a honi NSIP szervezet kezdeményezi nyilvános pályázati felhívás formájában. Ezt követően a szak-tárcák és szervezetek bevonásával kialakítja a „Minősített NATO Beszállítói” cégek körét, mely listáról bejelentkeztethetők lesznek a magyarországi gazdasági társaságok a szövetségi tenderekre.

A minősítési területekhez kapcsolódó szakmai kompetencia indokolja, hogy az eljárásban közvetlenül a HM, GM, KVM, PM és a **Nemzeti Biztonsági Felügyelet** (a továbbiakban NBF) szakértői vegyenek részt. A BBB további tagjai a minősítő eljárás kialakításához javaslatokat, észrevételeket tesznek, illetve környezetvédelmi kérdésekben a szaktárcák felkérésére a KÖM szakvéleményt ad.

5.2.2 A minősítési eljárás menete

- a.) A honi NSIP szervezet – amely a BBB titkársági feladatait is ellátja – kezdeményezi Pályázati Felhívás közzétételét legalább két országos napilapban és a HM, GM, KVM, PM ágazati közlönyeiben, amelyekben a NATO által kibocsátott tenderfelhívásokon való részvételhez szükséges minősítésre pályázatot ír ki.
- b.) A részletes feltételrendszert tartalmazó pályázati csomag kiadása dokumentációs díj ellenében a pályázati felhívásra jelentkező cégek részére.
- c.) A cégek pályázati anyagainak befogadása. Azok továbbítása kompetencia szerinti bontásban szakmai kiértékelés céljából a szakmai felügyeletet ellátó minisztériumok (HM, GM, KVM) részére, amelyek szükség esetén a KÖM-től szakvéleményt kérnek. Minden cég anyagát megkapja a PM és az NBF a gazdasági, illetve biztonsági értékelés céljából. A pályázatok eredeti példányát és egy másolati példányát a honi NSIP szervezet köteles tárolni.
- d.) A tárcák, illetve a tárcák által megbízott szakértők értékelést készítenek a jelentkező cégekről a pályázati anyagok és cégtelephelyi konzultáció alapján.
- e.) A honi NSIP szervezet koordinálásával – a szaktárcák (HM, GM, KVM és a PM) képviselőiből – létrehozott **Értékelő Bizottság** összeállítja a követelményeknek megfelelő, illetve nem megfelelő cégek listáját. A honi NSIP szervezet indoklással ellátott javaslatot terjeszt a BBB elé.
- f.) A BBB megtárgyalja a cégek kiválasztására benyújtott javaslatot, majd az elfogadott döntés alapján a bizottság elnöke felkéri az NBF-et a szakmai és gazdasági szempontból megfelelőnek minősített cégek biztonsági vizsgálatának

¹ A végső szabályozást a még hiányzó Kormányrendelettel kell megoldani.

elvégzésére. A nyertes és az elutasított cégek – indoklással ellátott – kiértékelése a döntésről (a hiányosságok megszüntetése után ezek a cégek újból pályázhatnak).

- g.) Az NBF az illetékes nemzetbiztonsági szolgálatok és titokvédelmi szervezetek szükség szerinti bevonásával elvégezteti a cégek biztonsági vizsgálatát. A vizsgálatok eredményéről az NBF szakaszosan (a BBB üléseire) ad írásos tájékoztatást.
- h.) A vizsgálati eredmények alapján a BBB meghozza döntését a **Minősített NATO Beszállító** cím odaítéléséről és gondoskodik a céglista eljuttatásáról a NATO központi beszerző, valamint a NATO országok kijelölt NSIP szervezetei számára. A megfelelt cégek felé a Minősített NATO Beszállító státuszt okmánnyal igazolja. a BBB elnöke a HM HÁT. Nemzetközi NATO tender esetén a cég kérésére a honi NSIP szervezet bejelentkezteti a kiírónál a pályázni kívánó gazdasági szervezetet.

5.2.3 A cégek tenderfelhívásra történő jelentkezése

- a.) Külföldön kibocsátott tenderfelhívások esetén.

A tenderfelhívások beérkeztetése a honi NSIP szervezethez történik, amely a szakmai kompetencia szerinti bontásban azokat az illetékes szakminisztérium felé továbbítja. A pályázati felhívásokban szereplő témák tartalma szerint számításba vehető vállalatok kiértékelése a szakminisztériumok által történik (a későbbiekben a minősített cégek listája szerint), illetve a KHVT Kht. honlapján azonnal megtekinthető.

A cégek részvételi szándékukat írásban jelzik a honi NSIP szervezet felé, amely gondoskodik a BBB elnökének aláírásával ellátott Vállalati Megfelelőségi Tanúsítvány– tender kiírónak történő – megküldéséről, amivel a céget a tenderre bejelentkezteti (az általában rövid jelentkezési határidők miatt a BBB elnökének felhatalmazással kell rendelkeznie, hogy a minősített cégek bejelentkeztetését titkárságán keresztül megtehesse).

- b.) Hazai kibocsátású tenderfelhívások esetén

A hazai kibocsátású tenderfelhívásokra a honi NSIP szervezet készíti el a kiírást és a minősített cégek listájáról lehet jelentkezni, vagy közvetlenül hív meg minősített cégeket. A beérkezett pályázatokat a honi NSIP szervezet saját ügyrendje szerint kezeli.

A hazai kibocsátású NSIP tenderek eljárási szabályaira Kormányrendeletet kell alkotni.

5.2.4 Mérnök – konzulens cégek minősítése

Az ismertett cégminősítési eljárás elvei szerint, de még kidolgozása előtt került sor a mérnök – konzulens cégek előminősítési eljárására. Az eljárás különlegessége az volt, hogy a NATO tervezési, lebonyolítási rendszere merőben más mint a hazai. A CP mérnök-műszaki munkarészeitől az NSIP projekt üzembe helyezéséig egy mérnöki tanácsadó céggel dolgoznak a szövetségi fejlesztéseken. A feladat nincs megbontva tervezésre, szakértői tevékenységre és lebonyolításra, mint a magyarországi

fejlesztéseknél. Az előminősítési eljárás során tehát olyan cégeket kerestünk, amilyenek nem voltak idehaza. A tender kiírását olyan formában kellett megtenni, hogy lehetősége legyen a tervező és lebonyolító cégeknek összeállni fuzionálni és mindehhez előírtuk olyan külföldi mérnöki tanácsadó cégek integrálását, melyek NSIP gyakorlattal rendelkeznek.

A pályázattal tehát olyan magyar cégek létrejöttét sikerült kiváltani, melyek képesek az NSIP hazai projektjeinek teljeskörű tervezési, lebonyolítási feladatait elvégezni a NATO eljárási szabályai szerint.

Az 1999 áprilisában nyílt eljárás formájában lebonyolított pályázatra 23-an adták be ajánlatukat. Annak ellenére, hogy a pályázat érvényes volt és kellően felkészült cégek kiválasztását tette volna lehetővé a tendert a HM vezetése eredménytelennek minősítette és megismételtette a kiírást.

A második eljárás végén a mérnök - konzulensi cégek előminősítésének eredményeként hat cég szerezte meg – elsőként Magyarországon – a minősítést. A hat cég mind a szakmai és gazdasági, mind a személyi és a telephely biztonsági feltételeknek megfelelt. A minősített cégek közül a HM gyakorlatilag csak három cégcsoportot foglalkoztat az összes hazai projekt (több mint 50) mérnök – műszaki munkáinak elvégzésére.

5.2.5 Minősített NATO Beszállítói pályázat

Az első általános, tehát szakmai korlátozás nélküli pályázatot 2000. márciusában írta ki a HM BBF megbízásából a HM Beszerzési Hivatal a „**Minősített NATO Beszállító**” cím elnyerésére.

A pályázaton a Magyarországon bejegyzett, belföldi székhellyel rendelkező, jogi személyiségű gazdasági társaságok vehettek részt. A pályázatra olyan polgári és védelmi ipari, valamint szolgáltató cégek jelentkezését vártuk, akik a fenti cím elnyerése érdekében vállalják a NATO szakmai, gazdasági és biztonsági követelményeinek teljesítését.

A pályázat benyújtására azok a cégek jogosultak, amelyek:

- nem állnak csőd-, felszámolási-, végelszámolási eljárás alatt,
- nincs 60 napon túli adó, vám, egyéb köztartozásuk,
- rendelkeznek a tevékenységükre jellemző ISO 9000-s minőségbiztosítási tanúsítvány sorozat valamelyikével,
- legalább 3 éve a pályázatban megjelölt tevékenységi körben tényleges működést tudtak felmutatni.

A felhívásra több mint 200 cég adta be pályázatát, de a jogi személyiségű értékelhető gazdasági társaság 199 volt. A gazdasági és szakmai értékelés után 39 cég alkalmatlannak bizonyult és így a további nemzetbiztonsági értékelésük meg sem kezdődött.

A szakmailag, gazdaságilag alkalmas cégek iparbiztonsági ellenőrzése megkezdődött. Első lépésben mintegy 40 cégnél folyó vizsgálat azt mutatja, hogy a cégek előre nem tájékoztak a feltételekről és azokat az eljárás folyamán igyekeznek kialakítani. Mindez jelentősen megnöveli az eljárás átfutási idejét.

A szakmai gazdasági minősítésen túljutott cégek ma már indulhatnak mindazon NATO által vagy NATO tagország által kiírandó pályázaton, melyeknél nincs titokvédelmi követelmény.

Természetesen a minősítés folyamata nem zárult le, napjainkban folynak az előkészületek egy újabb előminősítési pályázat kiírására. A tervezett változtatás annyi, hogy a kiírást követően egy záros határidőig, de folyamatosan be lehet adni a pályázatokat. Az elérhető minősítés nevében is változtatni szándékozik a kiíró:

„**NATO Beszállításra Alkalmas**” és

„**Minősített NATO Beszállításra Alkalmas**” minősítési fokozatok kerülnének kiadásra, megkülönböztetve ezzel az iparbiztonsági minősítéssel is rendelkező vállalkozó minősítését. A részükre kiadandó **Telephely Biztonsági Tanúsítvány** igazolja, hogy a NATO minősítési fokozatnak megfelelően minősített információk kezelésének, továbbításának, tárolásának személyi, fizikai és eljárásbeli feltételeivel rendelkezik a cég.

5.3 A gazdasági szervezetek felkészítése

A gazdasági szervezetek felkészítése a minősítés megszerzésére és ezen túlmenően az eredményes tenderezésre nemzetgazdasági érdek. Ennek ellenére ma módszeres felkészítésről nem beszélhetünk. A honi NSIP szervezet az első tenderkiírás kapcsán több tájékoztatót, konzultációt is szervezett a pályázatot kiváltó cégek számára, de mindez a rendkívül széles szakmai skála miatt nem volt elegendő. A szakmai, gazdasági felkészülésben, a tender összeállításában magukra maradtak a cégek. Az iparbiztonsági feltételeket csak az ellenőrzés időszakában ismerték meg. Igaz ezen a területen azonnal megjelentek a vállalkozók – alapvetően a fizikai biztonság feltételrendszerének megteremtésére.

Időközben a KHVM a GM és HM honlapján is megjelentek az NSIP-val kapcsolatos alapvető – és publikálható – információk. A KVM¹előterjesztésében a BBB megtárgyalta és elfogadta azt a javaslatot, hogy a minisztérium egyik közhasznú társasága vállalkozási alapon, előfizetői díjhoz kötött Internet honlapon tegye közzé az NSIP-val kapcsolatos gazdasági információkat. A honlap²ütemesen fejlődik és ma már hasznos a felkészülő cégek számára és alapvető a pályázatokra vadászó már minősített cégek esetében, mivel a pályázatok leggyorsabban itt érhetők el.

Az érintett szakmai minisztériumok is igyekeznek segítséget adni a cégek számára, de mindez csak esetleges, egyedi kérdésekhez kötött.

¹ KHVM – KVM: időközben történt a hírközlés elvétele a minisztérium hatásköréből

² WWW.khvtkht.hu

Valójában széleskörű NATO, NSIP, katonai, gazdasági, biztonsági és kereskedelmi ismeretekkel rendelkező profi felkészítő cégekre lenne szükség Magyarországon.

5.3 Összefoglaló következtetések és javaslatok

A Biztonsági Beruházási Programban történő gazdasági részvétel nemzetgazdasági érdek és a vállalkozói szférán keresztül valósítható meg.

A kormányzati egyetértéssel és az alapvető jogszabályi háttérrel rendelkezünk, az NSIP pályázatokon való részvételi jogosultságról szóló kormányrendeletet célszerű lenne minél gyorsabban megalkotni.

A kialakított pályázati rendszer, cégminősítési eljárás alapvetően megfelelő, kisebb korrekciókat a gyakorlati megvalósítás során kell érvényesíteni.

A cégminősítési eljárás rendkívül időigényes, a gyorsítás feltételeit és lehetőségét meg kell vizsgálni. Alapvetően az iparbiztonsági feltételek kialakítását lehetne gyorsítani.

NATO csatlakozásunktól napjainkig hivatalosan közel 150 tenderkiírás érkezett Magyarországra. A tenderek a termékek és szolgáltatások legtágabb skáláját mutatják, a tengeralattjáró kikötő korszerűsítésétől az éremgyártásig vagy a légvédelmi rendszer kiépítésétől a gépkocsi bérletig minden megtalálható közöttük.

A tenderek ma a honi NSIP szervezethez jutnak, mely a szakmai profil szerint megküldi az illetékes tárcának, mely a hatósugarába tartozó cégek figyelmét felhívja a tenderre. Ez a folyamat érezhetően lassú és esetleges ahhoz képest, hogy rendkívül rövidek a jelentkezési vagy beadási határidők. Gyorsabb megoldás a már ismertetett Internet elérhetőség használata.

A minősítésre jelentkező cégeknél jelentős dilemmát okoz, hogy időközben szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a minősítés megszerzése – alapvetően az iparbiztonsági feltételek kialakítása – jelentős anyagi ráfordítást igényel¹, mellyel szemben nem áll azonnali bevétel.

A NATO gazdasági folyamataiban gazdaságilag eredményesebb magyar részvétel érdekében a következő összegzett javaslatokat teszem:

1. A cégminősítési eljárást, valamint a hazai kiírású NSIP tendereket szabályozó kormányrendelet mielőbbi elkészítése és jóváhagyása szükséges.
2. A minősítést eredményesen elérő cégek számára befektetéseik ellensúlyozása érdekében időszakos adókedvezményt vagy egyéb kormányzati támogatást javaslok adni. Mindez történhet akár pályázati formában a Széchenyi Terv keretei között is.

¹ A fizikai és eljárási feltételek megteremtése cégenként eltérő, de 5-15 MFt-os nagyságrendű ráfordítást igényelt az eddigi gyakorlat szerint.

3. A Magyarországra érkező NATO tenderek szakmai profil szerinti célba juttatását fel kell gyorsítani, célszerű a honi NSIP szervezet és a minősített cégek közötti direkt kapcsolati rendszer feltételeit megteremteni.
4. Az előminősítésre jelentkező cégek felkészítésére vállalkozói alapon felkészítő mérnök tanácsadó szervezeteket javaslok létrehozni, vagy engedélyezni működésüket, akik a tényleges tenderezés időszakában is segítenék a pályázni kívánó gazdasági szervezeteket a nemzetközi tenderajánlatok elkészítésében.
5. A minősített cégek figyelmét elsőként a hazai kiírású NSIP tenderekre kell felhívni és segíteni felkészülésüket, pályázatukat az eredményes szereplés érdekében. (pl: Kecskemét – üza. bázis nemzetközi tendere) Az esetleges külföldi nyertes cég esetében is magyar cégekkel végeztetik el a munkát csak a profit kerül ki külföldre!
6. A minősített mérnöki tanácsadó cégek alkalmazásánál célszerű lenne kerülni a diszkriminációt és a valós szakmai képességek alapján elosztani a feladatokat.
7. Kiemelt figyelmet kell fordítani a magyarországi, még meglévő hadiipari cégek felkészítésére.

Meggyőződésem, hogy az NSIP eredményes integrálása a magyar nemzetgazdaság rendszerébe és a magyarországi gazdasági társaságok felkészítése a NATO tenderekre az egyben az egységes európai piacon történő (EU csatlakozás utáni) eredményesebb, hatékonyabb megjelenést is szolgálja.

A minősített gazdasági társaságok védelemgazdasági potenciálja jelentősen megnő, mely a gazdaság mozgósítása esetén előnyt jelenthet.

6. A MAGYARORSZÁGI KÉPESSÉG CSOMAGOK ÉS MEGVALÓSÍTÁSUK HELYZETÉNEK ELEMZÉSE

Bevezetés

Jelen fejezetben ismertetett képesség csomagok részben már a 4. fejezetben bemutatott feltételrendszer létrejöttének az eredményét tükrözik, még akkor is, ha a feltételrendszer kialakítása és a képesség csomagok előkészítése párhuzamosan zajlott és zajlik jelenleg is.

A képesség csomagok bemutatásában teljességre nem törekedek két okból: egyrészt titokvédelmi szempontból, másrészt terjedelmi korlátok miatt.

A fejlesztési programok vázlatos bemutatása után az értékelésre, az analízisre, a következtetések levonására és a javaslatokra helyezem a hangsúlyt.

6.1 Alapfogalmak

A „magyarországi” vagy a „Magyarországot érintő” képesség csomagok alatt azokat a CP-ket kell érteni, melyek projektjei vagy azok egy része Magyarországon valósulnak meg, vagy a Magyarországgal kapcsolatos szövetségi képességek érdekében, de nem hazánkban létesülnek¹.

A befogadó ország és a „host nation”, tehát a beruházói jogokat gyakorló nemzet a magyar CP-k esetében sem azonos minden esetben, sőt van ahol projektenként változik.

A **képesség csomag** itt már a korábbi fejezetben ismertetett terminológiai azonosság miatt csak az **infrastruktúra fejlesztési programot**, az ahhoz tartozó projektek összességét jelenti, tehát nem azonos a teljes katonai képesség eléréséhez szükséges összetett feltételrendszerrel.

6.2 A magyarországi fejlesztési programok sajátosságai

A Magyarországot érintő fejlesztési programok és előkészítési folyamatok több pontban eltértek a szokványos NATO eljárástól.

- a.) A magyar CP-k részét képezték a három újonnan csatlakozott ország infrastrukturális fejlesztéseit összefoglaló ENLARGEMENT² új fogalmi kategóriát jelentő programcsomagnak. Ezek a CP-k vagy közösek, mint pl. a három dimenziós radarfejlesztést tartalmazó CP, vagy műszaki tartalmukban hasonlítanak egymásra.

¹ Az egyszerűség kedvéért esetenként a „magyar CP” kifejezés is az előző két fogalmat jelenti

² ENLARGEMENT - bővítés

- b.) A képesség csomagok többségének kidolgozása még a csatlakozás előtt elkezdődött, elsősorban a kezdeti híradó és információs rendszer (CIS) biztosítását szolgáló projektekkel.
- c.) A kidolgozás folyamata eltért a 3.5 pontban ismertetett klasszikus folyamattól, mivel a regionális főparancsnokságot (AFSOUTH) még kevésbé vonták be az előkészítésbe¹, a SHAPE kézi vezérléssel irányította a három új tagország fejlesztési programjainak előkészítését.
- d.) Az előkészítés és a jóváhagyás folyamata gyorsabb volt, mint a NATO eljárásrendjében szereplő átlagos CP és projekt jóváhagyás.

6.3 A hiányzó katonai képességek és az ezekből fakadó fejlesztések

A három újonnan csatlakozott országot be kellett kapcsolni a NATO kommunikációs és informatikai rendszerébe (CIS)².

Az alapvető összeköttetés és információcsere lehetőséget, valamint az ehhez szükséges biztonsági feltételeket meg kellett teremteni a Szövetség és az egyes országok fővárosai, külügyi és katonai vezető szervei között.

A SHAPE által a csatlakozást megelőzően elkészített és jóváhagyott: 5A0039 jelű és **„Kezdeti híradó és információs rendszer (CIS) biztosítása”** névre keresztelt képesség csomag hivatott a hiányzó képességeket megteremteni mindhárom országban. (közös képesség csomag Cseh- és Lengyelországgal)

Az újonnan csatlakozott országokat be kell kapcsolni a NATO integrált légvédelmi rendszerébe, melynek alapvető kérdése a légtér ellenőrzése, a radaradatok átvételi képességének megteremtése.

Ez jelentős probléma volt, mivel mindhárom ország előzőekben teljesen más rendszerű radarokkal rendelkezett.

A hiányzó képességek infrastrukturális feltételeit az 5A0044 jelű **„Gerinc légvédelmi radarrendszer biztosítása”** nevű CP keretein belül teremti meg a három ország.

Meghatározott esetekben - politikai döntést követően - bármelyik NATO tagállam saját védelmi képességét megerősíthetik szövetséges – más NATO tagország(ok)beli - katonai erőikkel.

Az un. reagáló erők fogadási feltételeit kell megteremteni. Magyarország „sziget” jellege miatt ez csak légi úton történhet, ezért is egyszerűsödött e CP neve is „repülőtéri CP”-re. Valójában a reagáló erők fogadási feltételeit kell megteremteni a 3A0053 **„Reagáló erők részére létesítmények biztosítása”** című fejlesztési program keretében. Ez a CP tehát kizárólag magyarországi projekteket tartalmaz.

¹ Ennek egyik lényeges oka a jugoszláviai és koszovói események voltak, melyek jelentősen lekötötték a szervezetet

² Communication and Information System – Kommunikáció és Informatikai rendszerek

A Szövetség Integrált Légvédelmi Rendszeréhez (NATINADS) történő csatlakozás hiányzó képességeit mindhárom új tagországnál meg kell teremteni és fenntartani.

Az 5A0035 jelű **„Megkövetelt NATINADS képességek biztosítása és fenntartása”** nevű CP tehát ismét közös fejlesztési programot takar.

6.4 Híradó és informatikai fejlesztési program

A híradó és informatikai rendszerek fejlesztését megvalósító CP 5A0039 jelű képesség csomagot 1998 június 25-én hagyta jóvá az Észak-atlanti Tanács, melynek rendeltetését az előző pontban ismertettem.

A képesség csomag beruházója az NC3A nevű NATO ügynökség, kivételt képez egy projekt, ahol első ízben volt Magyarország a „host nation”.

A NATO és az MH állandó jellegű kommunikációs rendszerét 1999-ben összekapcsoltuk egy digitális vezetékes rendszerbe a CP keretén belül, amely un. nyílt és zárt összeköttetést és adatátvitelt biztosít (NATO ISVN, CRONOS) a HM, MH, KÜM, SZVK, LEVK és MK KFH nevesített és jogosult felhasználói részére. Az információvédelmi és irodaautomatizálási, továbbá a kommunikációs rendszer integrálásának igénye a NATINADS-ba, úgyszintén a fenti képesség csomag keretén belül valósul meg.

A képesség csomag az eltelt időszakban bekövetkezett módosításokat követően jelenleg 8 hazánkat érintő projektet foglal magába.

Ezek közül az alábbiak megvalósultak:

- Irodaautomatizálás biztosítása rejtjelző eszközök telepítésével a fentiekben említett helyszíneken
- Ideiglenes összeköttetés biztosítása Budapest és Verona között
- Magyarországon belüli belső összeköttetések biztosítása
- Titkosító eszközök telepítése befejeződött '99. áprilisában.

Előkészítés és részben megvalósítás alatt állnak a következő fejlesztési területek:

- Logisztikai jelentési és információs rendszerhez való kapcsolódás
- Információcsere biztosítása a NATO Szárazföldi Erői
- Felderítő Információs Rendszer telepítése
- Légi C2 biztosítása

A híradó és informatikai CP-ben szereplő projektek egyben az egész NATO-ra kiterjedő kommunikációs és információs rendszert támogató C2 képesség csomagok bővítését is képezik.

A CP eredetileg tervezett megvalósítási összege, mintegy 2 MD Ft nagyságrendű volt, melyből 131 MFt volt a magyar hozzájárulás, ez mai NAU/Ft árfolyamon mintegy 217 MFt. A CP várható befejezési határideje 2003.

A CP 1999 utáni projektjeinek összesített ütemezését mutatja be a **17. sz. melléklet**.

A fejlesztési program sok apró módosítással, de alapvetően rendben halad. A megvalósítás során a magyar szakmai irányítási és a projekt menedzserek a NATO szakértőinek teljes körű elismerését vívták ki. A rendkívül rövid határidők ellenére a magyar vállalkozók is jól teljesítettek.

6.5 Radar fejlesztési program

A fejlesztés előkészítése a légtér szuverenitási program keretében nemzeti hatáskörben kezdődött, de a NATO csatlakozás kapcsán átkerült az NSIP rendszerébe. Mindez egyben azt is jelentette, hogy a mintegy 20 MD Ft-os nagyságú fejlesztést nem Magyarországnak kell finanszíroznia.

A képesség csomag 1999. július 25-én kapott NAC jóváhagyást több mint kettő éves előkészítő munka után. Ez a jóváhagyás a CP két fő elemének jóváhagyását tartalmazza, úgymint elektromos részt (EP) és építés-beruházási részt (CW). A fejlesztési program keretében Zengőváron, Bánkúton és Békéscsabán épül fel a háromdimenziós radarokat befogadó bázis.

A CP jelen állapotában a következő fázisokon jutott túl:

- Elkészült az elektromos rész B típusú költségbeclése és jóváhagyást kapott 1999. szeptember 29-én.
- Kiválasztásra került – ajánlattétel utáni elbírálással – a radar beszerzési ügynökség, nevezetesen az NC3A. A szerződést a nyertes céggel megkötötték.
- Elkészült az építési rész TBCE-je, benyújtása 2001 őszén várható.
- A hazai szakaszban a Biztonsági Beruházási Tervtanács a tervezett három radar helyszín terveit megvitatta és elfogadta.
- Befejeződött a nemzetközi radartender technikai paramétereinek megfogalmazása.
- Kiadásra került a nemzetközi tenderfelhívási értesítő (IFB).
- A radartendert 2000-ben kiírták.
- Megtörtént az un. kerítésen kívüli munkák keretében a zengővári útépités pályázatát a NATO versenyeztetési szabályzata alapján 2000 áprilisában
- Megkezdődtek a radarbázisok beruházásával kapcsolatos hatósági engedélyeztetési eljárások.

A három radarbázis tervezett beruházási költsége mintegy 27 MD Ft, melyből a Magyarországot terhelő költséghányad mintegy 2 MD Ft.

A képesség csomag befejezési határideje 2008, mely függ a radarok beszerzési határidejétől is. Egy fiktív elképzelhető ütemezést mutat be a **18. sz. melléklet**.

Ez évben a Zengővári objektum útépitésének kivitelezését tervezi a honi NSIP szervezet.

Összességében a CP rendkívüli elhúzódnását a radar követelmények (frekvencia tartomány) körüli vita és a tender körülményes kiírása hátráltatta.

Magyarország számára ez azért jelent problémát, mert a jelenlegi radarállomány nem képes az új radarok belépéséig működni, felújításuk a NATO anyagi tehervállalásával időközben szükségessé válik.

A radar projektekhez tartozó hazai építés-előkészítési, elsősorban tervezési feladatok a lehetőségek szerinti fázisnál tartanak.

6.6 A „repülőtéri” fejlesztési program

A NATO Reagáló Erők fogadási feltételeit biztosító CP 3A 0053 számú képesség csomag 1999 július 27-én kapta meg az Észak-atlanti Tanács jóváhagyását. A beruházások célja a Magyarországot érintő esetleges agresszió, illetve hazánk környezetében kialakuló krízishelyzet esetén a közös védelem érdekében ide érkező NATO erők fogadási feltételeinek biztosítása, valamint megfelelő mennyiségű üzemanyag tárolási kapacitás biztosítása.

A jóváhagyott képesség csomag három hazai repülőteret érint, melyeken a két katonai repülőtér esetében gyakorlatilag pályahosszabbítási, parkolóhely kialakítási, fénytechnika fejlesztési, lőszer-és üzemanyag tároló kapacitás biztosítása és javítóhangár építése, illetve a Ferihegy I. terminál egy részének korszerűsítési munkálatait kell megoldani. A 34 projektet tartalmazó képesség csomag tervezett bekerülési összege mintegy 36 Mrd Ft, melyből a hazánkat terhelő költséghányad közel 3,5 Mrd Ft. A kecskeméti, pápai, valamint Ferihegyi repülőteret érintő fejlesztés tervezett befejezési ideje 2004. év vége.

A CP jelen állapotában a következő fázisokon jutott túl:

- Meghatározták és leegyeztették a NATO szakértőivel közösen a szükséges beruházásokat a pápai és a kecskeméti repülőtereken, valamint a módosításokat a ferihegyi I-es terminálon. A NATO a repülőtéri képesség csomagban Magyarország számára a Szövetség Reagáló Erőiből (RFs) vadászgépek és hadszíntéri kutató-mentő helikopterek (CSAR) befogadását és azok mindenoldalú biztosítását tervezi, valamint egy un. kirakó repülőtér (APOD) létesítését határozta meg, valamennyit, döntően NATO finanszírozás keretében.
- Elkészítették a TBCE tárgyalásképes első változatát és egyeztették a NATO IS szakértőivel.
- Elkészült és jóváhagyásra benyújtásra került a Program Megvalósíthatósági Terv (PIP), melyet az Infrastrukturális Bizottság 1999. december 7-i ülésén, az AC/4(PP)N(1999)023 számon, elfogadott és felhatalmazást adott annak végrehajtására.
- Elkészítették a PIP alapján a 2000-ben indításra tervezett projektek B típusú költségbecslését és márciusban benyújtását terveztük az Infrastrukturális Bizottság elé, a II. félévi kezdés érdekében. A második félévben kezdésre tervezett projektek össz volumene mintegy 4 Mrd Ft lett volna.

A NATO minősítése szerint is rendkívül gyorsan folyó előkészítés ezen a ponton megszakadt, az azóta már a közvélemény előtt is ismert **pápai repülőtér bezárásának koncepciója** miatt.

A téma rendkívüli tanulságokkal szolgál a jövőre nézve, ezért szükségesnek tartom a vázlatos ismertetését és következtetések levonását.

A pápai repülőtér bezárásának koncepciója és hatásai:

A stratégiai felülvizsgálat eredményeként a VK és HM vezetése a MÍG 21 típusú repülőgépek kivonása mellett döntött. Az elavult technika kivonását a HM meghatározott vezetői társították a pápai repülőtér bezárásának tervével, annak ellenére, hogy:

- A pápai repülőteret Magyarország hivatalosan felajánlotta a NATO reagáló erői számára (néhány hónappal a bezárás gondolata előtt);
- A pápai repülőtér fejlesztésére a NATO Tanács a CP jóváhagyásával politikai szintű döntést hozott és megszavazott 12,6 MD Ft nettó költségű, szövetség által finanszírozott fejlesztést;
- A pápai repülőtér infrastruktúrája a legjobb a katonai repülőterek közül;
- Az üzemelő bázison dolgozó személyi állomány és annak tudása rendkívüli (speciális) értéket képvisel;

A bezárás ellen érvelve, az akkori honi NSIP szervezet a HM BBF háromszor készített jelentést, felsorolva az összes katonai, szakmai, gazdasági érvet és bemutatta a tervezett bezárás összes káros következményeit is. A szakmai jelentések taglalták, mennyivel előnyösebb a pápai repülőtér megtartása, mint az NSIP fejlesztés „átvitele” a taszári repülőtérre. A taszári fejlesztés ellen szóló érvek röviden a következőkben foglalhatók össze:

- A repülőtér amerikai bérleti szituációja miatt – 80 %-át bérbe vették – a megerősítő erők elhelyezése csak a bérleti szerződés jelentős módosításával vált volna lehetségessé, a fejlesztéshez területet kellett volna felszabadítani.
- A lényegesen gyengébb repülőtéri infrastruktúra miatt a fejlesztés összességében is többbe került volna és ezen belül a Magyarországot terhelő költséghányad 2-3 MD Ft –tal lett volna nagyobb, mivel a fejlesztésen belül az ún. „kerítésen kívüli munkák” lényegesen nagyobb hányadot képviseltek.
- A repülőtéren minimális létszámú magyar üzemeltető állomány dolgozik, a közel 1000 fő áttelepítése, vagy újak felvétele több milliárdos terhet rótt volna a költségvetésre.

Mindezek mellett a több 10 milliárdos értékű pápai repülőtéri infrastruktúra tönkremenetelre ítéltetett, mivel érdemi polgári tőke nincs a térségben a további üzemeltetéshez.

A NATO Nemzetközi Törzs és a SHAPE illetékesei, amikor informálisan tudomást szereztek a várható magyar döntésről, teljes értetlenségüknek adtak hangot. Az Infrastruktúra Bizottság elnöke¹2000 áprilisában Magyarországon kijelentette, hogy a tervezett magyar lépés „példátlan a NATO infrastruktúra fejlesztésének történetében”.

¹ IC elnök: Kenneth N. Peltier

A HM belső döntése gyakorlatilag leállította a teljes repülőtéri „CP” előkészítésének folyamatát:

- a jóváhagyott megvalósítási terv (PIP) ellenére a projektek terveit nem vihette Magyarország az IC elé, így elmaradt a 2000. évi kezdésre tervezett négy projekt indítása,
- a Magyarországra érkező NATO szakértői delegációk ugyan arra a következtetésre jutottak, mint a hazai szakemberek tehát, hogy a taszári fejlesztés hátrányos, de természetesen nem avatkozhattak bele a magyar döntésbe,
- a szövetség által jóváhagyott fejlesztési pénzek nem érkeztek be, az NSIP mérleg negatív lett, Magyarország fizetett más NATO államoknak,
- a pápai tervezéseket le kellett állítani, és megkezdeni a taszári felméréseket.

A váratlan és szakmailag megalapozatlan döntés pénzben nem mérhető erkölcsi károkat okozott, melyek Brüsszelben és Monsban voltak lemérhetők.. Nem tudták, hogy a HM felső szintű vezetésének és ezen keresztül sajnos szakmai vezetésének döntéseit, állásfoglalásait meddig vehetik stabilnak és mikor változik meg a korábban írásban is rögzített vélemény. **A magyar NSIP ügyének jelentős erkölcsi és anyagi kárt okozott a pápai repülőtér bezárásának koncepciója!**

Annak számvetése, hogy anyagilag e koncepció felszínre kerülése mekkora kárt okozott külön tanulmányt igényelne, de **megítélésem szerint csak az NSIP-n keresztül bekövetkezett anyagi veszteség is jelentős, több milliárdos nagyságrendű lett volna a taszári váltás kapcsán.** A fejlesztésből elveszített egy év és a döntés következményei így is jelentős veszteséget eredményeztek az infrastrukturális területeken „Jelentős nagyságrendű a kár a már eltávozott speciális szakmai ismeretekkel bíró repülőtéri üzemeltető, repülőműszaki és hajózási állomány miatt is.

A Nemzetbiztonsági Kabinet ez év áprilisi döntése alapján, miszerint nem kerül bezárásra a pápai repülőtér, remélhetőleg műszakilag visszaállítható lesz az eredeti fejlesztési koncepció, természetesen jelentős anyagi és erkölcsi veszteségek árán.

A honi NSIP szervezet, a HM BBB Hivatal a döntés után a projektek előkészítésének újraindítását tervezi, olyan ütemezésben, hogy ez évben a pápai projektek terveinek jóváhagyására sor kerüljön.

A pápaival együtt egy időre **megtorpant a kecskeméti fejlesztés** is, de 2000. év végén a NATO Infrastrukturális Bizottsága elfogadta a kecskeméti pályahosszabbítás, a vészelfogó, a gépállóhelyek és átfegyverző zónák kialakításának, fegyvertechnikáinak, valamint a bázison belüli üzemanyag telep építési munkálatainak ún. „B” típusú költségbecslését. Ezek közül az utóbbira vonatkozóan nemzetközi tendereztetés került előírásra. Idén elkészült és benyújtották a NATO Infrastrukturális Bizottságához a karbantartó állóhely, hajtómű ellenőrzőhely, folyékony oxigéntároló hely, illetve javítóhangár és műhelyek kialakítására vonatkozó terveket, melyek jóváhagyása rövid időn belül várható. Jelenleg a múlt évben jóváhagyott projektek tenderdokumentációinak készítése, a szükséges engedélyek beszerzése van folyamatban. Konkrét tenderkiírásra ez év második felében kerül sor.

A három, repülőtérén kívüli üzemanyag bázis építése helyett – a jóváhagyott CP-ben foglaltaknak megfelelően – már egyeztetés alatt van a MOL lízing ajánlata. A gazdaságossági számításokon alapuló NATO döntés fogja meghatározni, hogy melyik változat kerüljön megvalósításra. A magyar fél részéről javasolt költséghatékony gazdasági megoldás, az első olyan magyságrendű magyar javaslat, mely a NATO szakmai köreiben komoly visszhangot váltott ki és mérlegeli más tagországok esetében is azokat. Mindezek ellenére fel kell hívnom a figyelmet a szabad tőkeáramlás miatti kockázati tényezőre is, abban az esetben, ha a MOL részvényei nem kötődnek meghatározóan a magyar államhoz.

A Ferihegy I. terminál NATO és nemzeti közös használatú igénybevételének és fejlesztési munkálatainak egyeztetése az érintett hazai és külföldi szakértőkkel folyamatban van.

Összességében elmondható, hogy a magyar szempontból a legnagyobb fejlesztést eredményező „repülőtéri CP” projektjei rendkívül gyorsan és Magyarország számára kedvező költségmegosztást eredményezően lettek előkészítve. Közvetlenül a finanszírozás indítása előtt bekövetkezett megalapozatlan, és nem szakmai körökben született döntés jelentős károkat okozott mind eszmeileg az NSIP magyarországi ügyeinek, mind anyagi értelemben a költségvetés számára.

Az összesített CP adatok egy pillanatnyi helyzetét a **19 sz. melléklet** mutatja be, de mindezen adatok csak tájékoztató jellegű nagyságrendi adatok, melyek folyamatosan változnak az előkészítés előrehaladása szerint.

6.7 Légi vezetési rendszerek fejlesztési programja

A CP 5A 0035 számú képesség csomag a NATO Integrált Légvédelmi Rendszeréhez (NATINADS) történő csatlakozáshoz szükséges hiányzó képességek megteremtését és fenntartását hivatott biztosítani a három új tagország számára. A képesség csomagot az Észak-atlanti Tanács 2000. június 16-án hagyta jóvá, mintegy 5,6 MD Ft-os előirányzattal, melyből a tervezett magyar hányad kb. 630 MFt. A képesség csomag 8 projektjéből 7 technikai-fejlesztési, 1 pedig építés-beruházási jellegű. Az építés-beruházási, illetve 4 technikai projekt „B” típusú költségbecslése elkészült, a NATO Infrastrukturális Bizottsága elé benyújtásra került. A várható elfogadást követően a feladatok végrehajtása a szükséges bontási munkálatokkal megkezdődik Veszprém-ben. A képesség csomag tervezett befejezési határideje 2007.

A jelenleg ismert összesített közelítő adatokat mutatja a **20. számú ábra**.

6.8 Új képesség csomag előkészítése

Az előző képesség csomaghoz kapcsolódik a kidolgozás alatt lévő CP 5A 0024 számú képesség csomag. A légi vezetési és irányítási rendszerek programjával összefüggésben tervezett 7 projekt a különböző szintű hadművelleti központok kialakítását célozza meg. A 2004 – 2008. között megvalósításra tervezett fejlesztés költsége mintegy 13 MD Ft, melyből 6,5 MD Ft várhatóan a magyar költségviselési hányad.

6.9 Összegzett következtetések, javaslatok

A „csatlakozott országok” szövetségi infrastruktúrájának megteremtése politikai döntésen, konszenzuson nyugszik a NATO-nál. A gyors felzárkóztatás érdekében kiemelten kezelte a SHAPE és a NATO Nemzetközi Törzs a CP-k előkészítését, és egyre inkább bevonta a folyamatba a befogadó országokat.

A képesség csomagok előkészítése párhuzamosan zajlott a feltételrendszer megteremtésével. A négy Magyarországot érintő CP előkészítése és jóváhagyása rekord gyorsasággal történt, a csatlakozás után egy évvel már több mint 60 MD Ft nagyságrendű fejlesztés került jóváhagyásra Brüsszelben és további fejlesztések előkészítése kezdődött meg Magyarország irányába.

Kedvező költségmegosztási arányt sikerült elérni az előkészítések során, a közel 1:10 Nemzet/NATO arány azt jelenti, hogy minden magyar költségvetési forinthez 10-szeresét teszi hozzá a Szövetség. Mint külső beruházási forrás mindez nemzetgazdasági szempontból is értékelhető lett volna.

Az infrastrukturális fejlesztések hazai előkészítése jól haladt, annak ellenére, hogy a HM-en belül több szervezeti elem nem ismerte kellő mértékben a folyamatot, ebből adódóan nem tudott együttműködni a honi NSIP szervezettel. Ezzel ellentétben a Honvéd Vezérkar és a fegyvernemi vezérkarok szervezeti elemeivel, a delegált szakértőkkel és az érintett alakulatok parancsnokaival harmonikus együttműködés jött létre, ők biztosították a katonai szakmai háttérrel az előkészítési folyamat során. A kitűnő együttműködés ellenére érezhető volt az NSIP-val foglalkozó szervezeti elem hiánya a Honvéd Vezérkarnál.

A projektek előkészítését jelentős mértékben akadályozta, visszavetette a már részletezett három esemény:

- a nemzeti képviselő leváltása,
- a honi NSIP szervezet lebegtetése, majd átszervezése,
- a pápai repülőtér bezárási koncepciója.

Javaslataim a magyarországi infrastruktúra programok további előkészítésére, megvalósítására vonatkozóan szoros összefüggésben vannak az előző fejezetekben tett javaslatokkal:

1. A projektek előkészítésének, megvalósításának komplex szervezését, irányítását, vezetését nem célszerű szervezeti elemek között megosztani, azt teljes egészében a honi NSIP szervezetre kell bízni. Mindezek mellett szakmai illetékesség szerint a feladatok megoszthatók. Ezt a központosított irányítást igénylik a NATO szervezetek is, mivel nem lehet 5-6 féle szervezettel koordinálni egy-egy fejlesztést.
2. Előző ponttal összhangban sürgősségtelennek tartom a programirodák önálló működtetését és még inkább, további felelősség megosztást eredményezne a 31/2000 HM utasításban szereplő „program felelős” intézményének bevezetése is.
3. A repülőtéri fejlesztéseknél bekövetkezett jelentős idő-és anyagi veszteségeket a Nemzetbiztonsági Kabinet döntését követően az előkészítés gyorsításával csökkenteni kell.

4. Aképesség csomagok nemzeti jóváhagyásakor, az „egyetértési nyilatkozat” aláírása előtt, **hosszú távra el kell dönteni a nemzeti koncepciót. A NATO Tanács döntése után erkölcsi és jelentős anyagi veszteség árán lehet csak lényegi változtatásokat tenni vagy kezdeményezni a fejlesztési programoknál.**
5. A katonai, műszaki-gazdasági folyamatokba a politikai beavatkozást rendkívül körültekintően kell alkalmazni és csak olyan mértékben, hogy az a pozitív folyamatokat ne állítsa le.

7. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK, AJÁNLÁSOK, JAVASLATOK

7.1 Az országos infrastruktúra meghatározott elemeinek védelmi vonatkozásaira

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete feladataihoz szükséges infrastruktúra igény elemzésekor minden esetben az adott ország infrastruktúrájának meglévő polgári és katonai elemeiből indul ki. Fejlesztést az illetékes NATO parancsnok csak akkor kezdeményez, ha az adott műveleti területen sem a polgári, sem a katonai infrastruktúra meglévő elemeivel nem oldható meg a feladat. A nemzeti infrastruktúráról, annak védelmi képességekhez kötődő paramétereiről, kapacitásairól és fejlesztésének irányairól megbízható információkkal kell rendelkezoznünk, mind a honi védelmi, mind a szövetségi feladatok végrehajtása érdekében.

A katonai infrastruktúra minden eleme valahol kapcsolódik egy ország polgári infrastruktúrájához. Az átfogó veszélyhelyzeti vagy háborús katonai tevékenységek mindenkor az összes nemzeti infrastruktúrára támaszkodnak, a katonai infrastruktúra annak csak speciális kiegészítő, de nagyon lényeges eleme. A nemzeti infrastruktúra egyes reprezentatív ágazatait, elemeit szorosabb kapcsolatban állnak a védelmi képességekkel és a katonai infrastruktúrával, mint a többi.

Javaslataim a következők:

Az országos közlekedési és hírközlési infrastruktúrával és annak fejlesztésével a védelem polgári támogatása és a befogadó nemzeti támogatás szempontjából is kiemelten kell foglalkozni. Magyarország katonaföldrajzi helyzete determinálja, hogy a NATO szempontjából is elsődleges szerepe van a közlekedési infrastruktúrának. A stratégiai felülvizsgálat, a Szövetség új stratégiai koncepciója és a Védelmi Képességek Kezdeményezés alapján javaslom a közlekedés és hírközlés védelmi követelményeinek kidolgozását és a közlekedésfejlesztési, hírközlés fejlesztési tervekbe történő beépítését, a védelmi indíttatású közlekedésfejlesztési projektek elkészítését és integrálását az NSIP rendszerébe. (lásd 1.2 pontban részletezve)

Javaslom továbbá a Szövetség illetékes szervezeteinél és bizottságainál közlekedésfejlesztési projektek előkészítését indítani a Biztonsági Beruházási Program keretében.

7.2 A katonai infrastruktúrára és fejlesztésére vonatkozóan

A katonai infrastruktúra állapota, fenntartása, az üzemeltetés színvonala mindenkor hatással volt a katonai alakulatok, szervezetek életére, harckészültségére. Az úgynevezett munka-vagy szolgálati körülmények meghatározó eleme. Katonai infrastruktúra nélkül sem békeidőszaki, sem műveleti tevékenység nem folytatható. Fejlesztésének tárgya, mikéntje pedig szoros összefüggésben van a hadsereg mindenkori alaprendeltetésével, a politika által meghatározott feladataival.

Az MH és HM mindenkori vezetése az elmúlt 15 évben nem kapta meg azt a politikai és költségvetési támogatást, mely a honvédségi ingatlan vagyon és a katonai infrastruktúra értékvesztését, műszaki állagromlását megállíthatta volna.

A rendkívül alacsony fenntartási és felújítási költségkeretek, valamint a lecsökkent beruházási volumen miatt a létesítmények műszaki állapota folyamatosan romlott és jelentős értékvesztés következett be. Az infrastrukturális létesítmények színvonala, a meglévő normatívák és a honvédségnek nyújtott infrastrukturális szolgáltatások lényegesen elmaradnak a NATO tagállamok hasonló létesítményeinek színvonalától.

A feleslegessé vált ingatlanok hasznosítása nem hozta meg a várt eredményt. Azon katonai bázisainknál, ahol a szövetségi fejlesztési program keretében új létesítmények épülnek, jelentős színvonalbeli eltérés fog mutatkozni a meglévő épületállomány rekonstrukciójának, felújításának elmaradása esetén – a meglévő hazai és a Szövetség érdekében épült létesítmények között.

Előzőek alapján legfontosabb ajánlásaim, javaslataim a következők:

- A fenntartási és felújítási kiadások növelésével meg kell állítani az ingatlanok tönkremenetelét, a műszaki állapotok további romlását, mindezen részben lehetőséget ad az ún. „laktanya rekonstrukciós” program beindítása, valamint a vállalkozási alapon történő üzemeltetés, melynél szerződéses garanciákat kell biztosítani az üzemeltetés, fenntartás színvonalának emelésére;
- A rekonstrukciók és az új létesítmények tervezésénél az átdolgozott elhelyezési normarendszert alkalmazva figyelembe kell venni a jövőben várható átalakuló állományi struktúrát, mint pl. a hivatásos és szerződéses, a tiszthelyettesi és tiszti állomány arányváltozását, valamint a női állomány várható növekedését stb.;
- Új létesítmények építésénél csak olyan, a jövő követelményeinek megfelelő korszerű bázisokat, építményeket szabad létrehozni, melyek a nemzeti haderő és esetlegesen a szövetségi erők elhelyezésére és kiszolgálására flexibilisen alkalmasak és képesek befogadni az új haditechnikai eszközöket is.
- A hazai katonai infrastruktúra fejlesztését, rekonstrukcióját és a szövetségi infrastruktúra fejlesztésének hazai feladatait (NSIP) műszaki-gazdasági téren és a megvalósítás ütemezésében is szinkronizálni kell. Ennek megfelelően a kétféle fejlesztést egy meghatározott szinten közös irányítás alá kell helyezni és kihasználni a párhuzamos fejlesztések előnyeit, lehetőségeit. Vissza nem térő lehetőség kínálkozik arra, hogy a szövetségi infrastruktúra igény kielégítése mellett a nemzeti katonai infrastruktúrát is részben közös forrásokból fejlesszük.

7.3 A Biztonsági Beruházási Program bemutatásával, legfontosabb jellemzőivel kapcsolatosan

A Szövetség tagországai közötti együttműködés egyik legintenzívebb területe a katonai infrastruktúra közös fejlesztése, melynek programját, eljárásrendjét 1950-óta folyamatosan fejleszti a NATO a kor követelményeinek és a tagországok akaratának megfelelően.

A program alapvető fogalmai, jellemzői, speciális eljárásrendje összefoglalóan nem található meg a jelenleg fellelhető szakirodalomban. Az NSIP általam leírt legfontosabb alapfogalmait, jellemzőit, alapelveit, döntési mechanizmusát (lásd 3.fejezet!) ajánlom mindazok figyelmébe, akiknek elméleti, gyakorlati munkájához, vagy az oktatáshoz szükséges. Rendkívül lényegesnek tartom, hogy a gyakorlati munka során helyes terminológiát használjanak a szakemberek, így kevesebb félreértés következik be, csökken a szakmai félműveltség. Sajnos elkerülhetetlen a NATO szervezetek által használt rövidítések átvétele.

Kiemelten ajánlom a szakemberek és vezetők figyelmébe a 3.5 pont alatt bemutatott folyamatábrát, mely integráltan mutatja be a CP és az infrastruktúra (projektek)fejlesztés folyamatát, teljes élettartamát, amely külön részletezi a NATO szervezetek és a beruházó nemzet a „host nation” feladatait és e kettő kapcsolódási pontjait.

7.4 A Biztonsági Beruházási Program feltételrendszerének megteremtésével kapcsolatosan

Kutatásaim gyakorlati célja az volt, hogy megteremtsük a program működési feltételeit Magyarországon, mely alapvetően a jogi, pénzügyi, szervezeti és biztonsági feltételeket foglalja magába.

Összességében a feltételrendszer már ma is lehetővé teszi az NSIP magyarországi működtetését, de a jelzett problémák megoldása sürgető, mivel a projektek nagyobb mennyisége kerül a megvalósítás fázisába rövid időn belül.

A **jogi feltételrendszer** legfontosabb elemei megszülettek, a Tárcaközi Munkabizottság működtetése a jogalkotási tevékenységet jelentősen gyorsította. Az utóbbi időben lelassult jogharmonizációs munka, a hiányzó három kormányrendelet¹, jelentősen akadályozhatja a most már nagyobb számban kivitelezési fázisba kerülő magyarországi projektek megvalósítását, illetve a hazai bejegyzésű gazdasági társaságok részvételét a NATO tendereken.

¹ - Építésügyi hatósági engedélyezési eljárásról

- NSIP pályázatokon való részvételi jogosultságról

- A tendereztetés szabályozása, a gazdasági szervezetek kiválasztásának rendjéről

Javaslom: a jogharmonizációs munkát a hiányzó felső szintű jogszabályok megszületéséig a Tárcaközi Munkabizottság keretein belül tartani és felgyorsítani;

- hogy a cégek kiválasztása előminősítési eljárásának szakmai, gazdasági, jogi és biztonsági feltételek legyenek hozzáférhetőek a gazdasági társaságok számára;

- a téves szakmai alapokon nyugvó, az NSIP végrehajtási rendjét szabályozó HM 31/2000. (X.22) HM rendelet módosítását vagy új szabályozás kiadását.

A **pénzügyi feltételrendszer** a meglévő szervezeti keretek között kidolgozott, de nem optimális, ennek ellenére a hazai és nemzetközi tranzakciók feltételeivel rendelkezünk. A jövőben törvényi szinten fel kell oldani a NATO program tervezése és az éves költségvetési törvény közti ellentmondásokat. Hosszú távon célszerű kialakítani – átcsoportosítással – a honi NSIP szervezet önálló pénzügyi apparátusát.

Az **NSIP szervezeti struktúrája és működési elvei** kialakításra kerültek Magyarországon. Nem sikerült biztosítani a honi NSIP szervezet stabilitását és az államigazgatás rendszerében megfelelő szintre helyezését. Nem biztosított a Biztonsági Beruházási Bizottság tárcák feletti kontrolja, melyhez vagy a vezetését kell felsőbb szintre helyezni (pl: Miniszterelnöki Hivatal), vagy az érdemi koordinációt és felügyeletét érvényesíteni.

Javaslom, hogy a Parlament Honvédelmi Bizottsága legalább évente tüzze napirendjére az NSIP témáját, valamint a BBB-n belül a tárcák kollektív felelősségének az érvényesítését;

-a honi NSIP szervezet minisztériumi szintre történő visszahelyezését és szervezeti stabilitás biztosítását, valamint a programiroda(ák) beolvasztását, -vagy alárendelését - a szervezetbe.

Az **NSIP adat-és információvédelmi valamint iparbiztonsági** feltételeinek kialakításához az alapvető jogszabályok adottak. A hiányzó iparbiztonsági ellenőrzés végrehajtását szabályozó kormányrendeletet meg kell alkotni.

Javaslom a ciklikus pályázati rendszer helyett a folyamatos pályáztatás feltételeit kialakítani a nemzetbiztonsági szolgálatok egyenletesebb terhelése céljából. **Javaslom** továbbá a pályázat előtt megfelelő szintű információkkal ellátni a cégeket.

7.5 Az NSIP-ban résztvevő magyarországi gazdasági szervezetekkel kapcsolatosan

A magyarországi bejegyzésű gazdasági társaságok jogot nyertek a NATO tenderein indulni, de mindez előminősítési eljáráshoz kötött. Az eljárás szabályai kidolgozásra kerültek, a kialakított pályázati rendszer kisebb korrekciók után alkalmas lesz a cégek kiválasztására, minősítésére. A minősítésre jelentkező cégek többsége előzetesen nem rendelkezik megfelelő információval a pályázati feltételekről.

Az NSIP tenderein történő eredményes részvétel a magyar cégek számára egyben az egységes európai piacra való felkészülést is szolgálja.

Javaslom a gazdaságilag eredményesebb magyar részvétel érdekében: a minősített cégek kormányzati támogatását – mely történhet a Széchenyi terv keretében is -, a cégek megfelelő információbázisának kialakítását és a NATO nemzetközi tendereinek gyors célba juttatását a szakmai profil szerint minősített gazdasági társaságokhoz, továbbá javaslom felkészítő szakmai cégek működésének engedélyezését is.

A NATO gazdasági folyamataiba integrálódó magyarországi cégek védelemgazdasági potenciál változásának és az egységes európai piacra való felkészülésének feldolgozását tudományos kutatás keretében szükségesnek tartom.

7.6 A Magyarországot érintő infrastrukturális programokkal kapcsolatosan

Az újonnan csatlakozott országok infrastruktúra fejlesztési programjai politikai döntésen nyugszanak és a SHAPE valamint a Nemzetközi Törzs hatékony segítségével a hazai szakmai szervezetek munkájának eredményeképpen rendkívül gyorsan jóváhagyást nyertek. A négy Magyarországot érintő és jóváhagyott képesség csomag nagyságrendje meghaladja a 60 MDFt-os, nettó volumenű fejlesztést, melyből hazánk költségvetését csak mintegy 10 % terheli. A szakmai szervezetek együttműködésével már 2000-ben indítható lett volna a legnagyobb fejlesztés a „repülőtéri” képesség csomag, de a pápai repülőtér bezárásának koncepciója a repülőtéri fejlesztéseket lefagyasztotta és jelentős erkölcsi és anyagi károkat okozott a magyarországi NSIP ügyének. A szakmai szervezetek mind a négy képesség csomag¹ előkészítését, jóváhagyatását és megvalósítását a feltételrendszer kialakításával párhuzamosan elvégezték.

Javaslatom, az infrastruktúra fejlesztési projektek előkészítésének és megvalósításának szervezését, irányítását teljes körűen a honi NSIP szervezetre bízni, a hatáskörök és felelősségek megosztása nem vezet eredményre.

A képesség csomagok előkészítésének fázisában hosszú távú döntéseket kell felvállalnia az MH és HM vezetésének, mert a NATO Tanács döntését követően csak jelentős erkölcsi és anyagi károk árán lehet lényegi változtatásokat kezdeményezni az NSIP programjában.

A katonai – műszaki – gazdasági folyamatokba – a politikai vezetésnek csak olyan mértékben célszerű beavatkoznia, hogy a pozitív folyamatok ne sérüljenek és a változtatások mindig megfelelő szakmai alapokról induljanak el.

Az új képesség csomagok előkészítése során is olyan költséghatékony módszereket kell alkalmazni, melyek a beruházásokat gazdaságilag kezelhetővé teszik és Magyarország számára kedvező költségmegosztást eredményeznek, hasonlóan az eddigi fejlesztésekhez.

Következtetéseimet, javaslataimat a magyarországi NSIP ígéretes jobbításának szándékával tettem! Részletes javaslataimat a fejezetek végén foglalmaztam meg.

¹ - Kommunikációs CP
 - Repülőtéri CP
 - Légi vezetés és irányítás CP
 - Radar CP

8. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

Mindenek előtt szeretném kijelenteni, hogy a kitűzött kutatási céljaimat megítélésem szerint elértem, amit a jelen értekezés tartalma is igazol.

Tudományos kutatásaim gyakorlati eredményének tekintem, hogy az NSIP alapvető feltételei megteremtődtek Magyarországon és a program működik. A négy jóváhagyott fejlesztési program mellett már befejezett projektek is vannak és további új fejlesztési programok indulnak.

Az értekezés témájában elvégzett kutatómunkám, tudományos igényű rendszerezés és elemzés, valamint az elmélet és a gyakorlat összevetése alapján **a következő tudományos eredményekre jutottam:**

- 1./ Feltártam és elemeztem a nemzeti infrastruktúra védelem és a szövetségi infrastruktúra fejlesztés (NSIP) szempontjából legfontosabb ágazatait és fejlesztési irányait, kiemelve a védelmi követelményrendszer fontosságát.
- 2./ Bemutattam a magyar katonai infrastruktúra jelenkori helyzetét, elemzéseim alapján javaslatokat dolgoztam ki a válságos helyzet javítására.
- 3./ Definiáltam a Biztonsági Beruházási Program alapvető fogalmait, ismertettem a program legfontosabb alapelveit és módszereit, valamint kidolgoztam a képesség csomag és az infrastruktúra fejlesztési program integrált folyamatábráját.
- 4./ A Biztonsági Beruházási Program elméletét, eljárás módját adaptáltam a magyarországi körülményekre, integráltam a program jogi, gazdasági, pénzügyi, szervezeti, működési és biztonsági feltételrendszerének magyarországi kialakítását.
- 5./ A szövetség gazdasági folyamataiba történő hatékony integrálódás érdekében analizáltam és lefektettem a magyarországi gazdasági szervezetek minősítésének, kiválasztásának és felkészítésének elveit és eljárás módját.
- 6./ Elemeztem a magyarországi fejlesztési programok helyzetét és a problémák feltárása után javaslatokat fogalmaztam meg, a szövetségi programokba történő hatékonyabb hazai részvétel érdekében.

Az értekezésben a nemzeti és katonai infrastruktúra fejlesztésére, a Biztonsági Beruházási Program magyarországi feltételrendszerének javítására javaslataimat azzal a szándékkal tettem, hogy a program eredményes működtetésével megteremtődjenek az ország hatékony védelmének infrastrukturális feltételei, mindezzel párhuzamosan nemzetgazdasági szempontból is jelentős eredmények szülessenek.

**ANGOL NYELVŰ RÖVIDÍTÉSEK, TELJES KIÍRÁSA ÉS
MAGYAR NYELVŰ FORDÍTÁSA**

Rövidítés	Teljes kiírása	Magyar fordítása
ACE	Allied Command Europe	Európai Szövetséges Főparancsnokság
AFSOUTH	Allied Forces Southern Europe	Dél-európai Szövetséges Fegyveres Erők (Főparancsnoksága)
AIG	ACE Infrastructure Guidance	ACE Infrastruktúra Útmutató
APF	Advance Planning Found	Tervezési előleg
AWS	Analises Work Sheet	Elemzési munkalap
CIS	Communication and Information System	Kommunikációs és informatikai rendszer
COFFA	Certificate of Final Acceptance	Pénzügyi záró igazolás
CP	Capability Package	Képesség csomag
DCI	Defense Capabilities Initiative	Védelmi Képességek Kezdeményezés
DPC	Defence Planning Committtee	Védelmi Tervező Bizottság
	ENLARGEMENT	Bővítés
IBA	International Board of Auditors for NATO	NATO Nemzetközi Számvevő Testület
IC	Infrastructure Committee	Infrastrukturális Bizottság
ICB	International Competitive Bidding	Nemzetközi Versenyeztetési Eljárás
JFAI	Joint Final Acceptance Inspection	Egyesített átadás-átvételi eljárás
MMR	Minimum Military Requirement	Minimális katonai követelmények
MNC	Major NATO Command(er)	Főbb NATO Parancsnok(ság)
MOU	Memorandum of Understanding	Egyetértési megállapodás
NAE	National Administrative Expenses	Nemzeti adminisztrációs költségek
NAC	North Atlantic Council	Észak-atlanti Tanács
NATINADS	NATO Integrated Air Defense System	NATO integrált légvédelmi rendszer
NCB	National Competitive Bidding	Nemzeti versenyeztetési eljárás
NIS	NATO International Staff	NATO Nemzetközi Törzs
NSIP	NATO Security Investment Programme	NATO Biztonsági Beruházási Program
O&M	Operation and Maintenance	Üzemeltetés és Fenntartás
PDS	Project Data Sheet	Projekt adatlap
PIP	Project Implementation Plan	Projekt megvalósítási terv - ütemterv -
PfP	Partnership for Peace	Partnerség a békéért
SACEUR	Supreme Allied Commander	Szövetséges Hatalmak Európai

	Europe	Legfelsőbb Parancsnoka
SACLANT	Supreme Allied Commander Atlantic	Szövetséges Hatalmak Atlanti-óceáni Legfelsőbb Parancsnoka
SRB	Senior Resource Board	Felsőbb Szintű Erőforrás Bizottság
SHAPE	Supreme Headquarter Allied Powers Europe	Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Parancsnoksága
TBCE	Type B Cost Estimate	B Típusú költségbecslés

KUTATÁSI TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

I. ELŐADÁSOK, TÁJÉKOZTATÓK, OKTATÁS

- 1./ **A magyarországi infrastruktúra helyzete, jelenlegi és jövőbeni szervezeti felépítések**
NATO WORKSHOP – Erdőbénye
(1997. október 2.)
- 2./ **A katonai infrastruktúra helyzete Magyarországon, aktuális kérdések, kitekintés**
Építéstudományi Egyesület – előadás – Budapest
(1997. december)
- 3./ **A NATO csatlakozás hatása a magyarországi infrastruktúrára.**
Előadás az Építéstudományi Egyesületben – Budapest
(1998. február 24.)
- 4./ **A magyarországi katonai infrastruktúrával foglalkozó szervezetek. Felkészülés a NATO Biztonsági Beruházási Program magyarországi befogadására.**
Török Külügyminisztérium – Ankara
(1998. március 10.)
- 5./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja (NSIP) magyarországi kezelésének rendszere.**
Előadás: Külügyminisztérium – TKB ülés
(1998. április 14.)
- 6./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja és a szakmai és minőségbiztosítási követelmények**
Magyar Minőség Társaság – előadás – Budapest
(1999. június 10.)
- 7./ **NATO Biztonsági Beruházási Programja**
NATO SCEPC szeminárium
KHVM – Balatonföldvár
(1999. szeptember 13.)
- 8./ **A NATO beszerzésekben és beruházásokban való magyar részvétel és ennek nemzetbiztonsági vetületei**
MK – Katonai Biztonsági Hivatal – előadás
(1999. október 07.)

- 9./ **Az NSIP előkészítésének, szervezeteinek és a magyar képesség csomagok helyzete Magyarországon**
NSIP konferencia – Madrid – AFSOUTH
Angol nyelvű előadás
(1999. november 3.)
- 10./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja a vállalkozások szempontjából**
Royal Diamond Business Club – Budapest – előadás
(1999. december 06.)
- 11./ **Az NSIP megszervezése Magyarországon**
Nemzetközi NSIP konferencia – Visegrád
(2000. január 26.)
- 12./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programjainak magyarországi feltételei és lehetőségei**
Építéstudományi Egyesület – Budapest – előadás
(2000. március 07.)
- 13./ **Az NSIP szervezeti struktúrája és előkészítésének helyzete Magyarországon**
NSIP konferencia – Prága
(2000. április 05.)
- 14./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja. A „Minősített NATO Beszállító” pályázat kérdésköre**
ÉPÍTŐK ÉS ÉPÍTETŐK KONFERENCIA – Budapest
(2000. június 08.)
- 15./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja és a magyarországi képesség csomagok**
Előadások a ZMNE Logisztikai Tanszék hallgatói részére
(2000 – 2001.)
- 16./ **A Biztonsági Beruházási Program magyarországi feltételrendszerének megteremtése**
Előadás a Tudomány Napja alkalmából - ZMNE Doktori Iskola
2001. március

II. IRÁSMŰVEK

- 1./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programjával kapcsolatos magyarországi szervezési és operatív feladatokról, a szükséges szervezeti elemekről**
Előterjesztés a honvédelmi miniszter részére
(1997. november 13.)

- 2./ **A katonai infrastruktúra kihívásai a NATO csatlakozás küszöbén**
Megjelent: Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények
(1998/2. száma)

- 3./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programjával kapcsolatos magyarországi szervezési és operatív feladatokról a szükséges szervezeti elemekről**
Miniszteri előterjesztés
(1998. június 18.)

- 4./ **A HM Biztonsági Beruházási Főosztály tevékenységével kapcsolatos szervezési és operatív feladatokról, a jogszabályi feltételek megteremtéséről**
HM kollégiumi előterjesztés
(1999. január 19.)

- 5./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja Magyarországon**
Megjelent: Magyar Honvéd – Nemzet és Hadsereg rovat
(1999. február)

- 6./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programban való részvétel szervezeti, jogi és gazdasági feltételeinek megteremtéséről**
Kormány előterjesztés
(1999. március)

- 7./ **Biztonsági Beruházások**
Megjelent: Magyar Honvéd
(1999/49. szám)

- 8./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja Magyarországon I-II. rész**
Megjelent: Loginfo c. folyóirat
(1999/5/5. számában)

- 9./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programjában való részvételhez szükséges jogalkotási tevékenységről**
HM kollégiumi előterjesztés
(2000. január 07.)

- 10./ **Erődítési építmények méretezésének újszerű elvei a hagyományos fegyverek hatásaival szemben**
Tanulmány – ZMNE – Műszaki Tanszék
(2000. május)

- 11./ **A katonai logisztika és a Biztonsági Beruházási Programok összefüggései**
Megjelent: Katonai Logisztika c. folyóirat
(2000/ . szám)

- 12./ **A NATO STANAG, a hazai szabványosítás és ezek kompatibilitása, valamint a szabványosítás az egységes európai piacon**
 Tanulmány – ZMNE – Hallgatói Közlemények
 Megjelent: 2000. évi különszáma
- 13./ **A NATO Biztonsági Beruházási Programja és a védelem polgári támogatása keretében kidolgozható közlekedés fejlesztési képesség csomag alapelvei, előkészítési feladatai és folyamata**
 Tanulmány – ZMNE – Logisztikai Tanszék
 KHVM
 (2000. június)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1./ NATO Logisztikai Kézikönyv – HVK Log. FCsF-ség kiadványa
Budapest, 1998. 406 p, ISBN: 963906534 X
- 2./ Kőszegvári Tibor: A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei és gyakorlata
Budapest, ZMNE, 1998 – 64p. jegyzet
- 3./ Gazda Pál: Védelemgazdaságtan – ZMNE Budapest, 1999. 182p.
Jegyzet – kézirat
- 4./ Dunay Pál – Gazdag Ferenc: Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete,
Budapest: Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet, 1997, 410p.
ISBN: 9638117389
- 5./ Tóth Bálint: Adalékok a közlekedési infrastruktúra fejlesztésekhez
Budapest, KHVM, 1998 – tanulmány
- 6./ Sági László: Magyarország NATO tagságának stratégiai szerepe az ország
közlekedésében – IN: Katonai Logisztika, 2000. 2.szám 71-80p.
- 7./ Báthy Sándor: Új feladatokhoz új logisztikát
In: Katonai Logisztika, 2000. 2.szám 3-10p.
- 8./ Csabai György: Infrastruktúra a NATO-ban
In: Katonai Logisztika, 1995. 2.szám 9-23p.
- 9./ Patyi Sándor: A Magyar Köztársaság védelmi rendszere
Előadói jegyzet – 1999. – kézirat
- 10./ Szűcs László: Katonai közlekedési szükségletek meghatározása a Magyar
Köztársaság területén
In: Katonai Logisztika 1998/4.szám
- 11./ Révész János: Pénzügyi ellenőrzés a NATO-ban
ÁSZ – Budapest, 2000. – kézirat
- 12./ Jároschák Miklós: A befogadó (fogadó) nemzeti támogatás előkészítése és
végrehajtása érdekében megoldandó feladatok az MH logisztikai rendszerében.
Doktori értekezés (tervezet), Budapest, 2001.
- 13./ Dobó Péter: Az MH logisztikai rendszer modernizációjának néhány kérdése
In: Katonai Logisztika, 1998/1.sz. 1.f 1p.

- 14./ Ronald D.Asmus: Amerika és a Szövetség reformjának új logisztikája – kivonat
In: „Politique étrangere”c. folyóirat, 1997/ősz szám
- 15./ Witold Wisniowski: A hadiiparok regionális együttműködési perspektívái –NATO
konferencia előadás anyaga
Pr  ga, Institute Lotniatwa – Vars  , 2000 (szerz   tulajdon  ban)
- 16./ NATO Security Investment Programme
AD 85-1, Brussels: SHAPE, 1997
6100/SHRX/038/97
- 17./ NATO Security Investment Programme Process
SD 85-7, Brussels: SHAPE, 1997
6199/SHRX/063/97
- 18./ ACE Directive 85-1 – Presentation Slides
Brussels: ACE, Resources Division, 1998
- 19./ Capability Package Development – Presentation Slides
Brussels: ACE Resources Division, 1998
- 20./ London Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance,
Brussels: NATO Office of Information and Press, 1991, 1215/91
- 21./ The Alliance’s Strategic Concept
Brussels: NATO Office of Information and Press, 1991
- 22./ NSIP Infrastructure in ACE –
Mons: NATO Security Investment Branch, 1999
- 23./ Renewal of the infrastructure programme
Brussels, 1994, CM (93)38 (Final)
- 24./ Eligibility for NATO Common – Funding – the „over and above” principle
Brussels, 1996 – SRB N (96) 33
- 25./ Meeting with the participation of the three Invited Countries
-Decision Sheet – Progress Control Table – CP.
Brussels, 1998 Sept. – SRB – DS (98) 9
- 26./ Introduction to the NATO Security Investment Programme
Brussels, Infrastructure Directorate.
- 27./ NATO Approved Technical Criteria and Standards for POL Facilities
Brussels, 1996 – AC/4-M(96) 001
- 28./ NATO Approved Criteria and Standards for Tactical and Transport Airfields
Mons, SHAPE – MCM – PAQ – 020 – 90
AC – 4 – R/1515

- 29./ Replacement of air defence radar at Kütahya in Turkey. Type „B” Cost Estimate – CP 5A0014
Ankara, 1995
- 30./ NATO Infrastructure in Turkey – TGS Presentation
Ankara (16/03/1998)
- 31./ Védelmi Képességek Kezdeményezés (DCI)
Washington, APO (99) 25 melléklete, Nytsz. C-74/2/99 NATO
- 32./ A Szövetség Stratégiai Koncepciója
Washington, 1999 április, HM Védelempolitikai Főo.
- 33./ Stratégiai Felülvizsgálati javaslatok a Magyar Kormány részére
HM – HVK Véd.Terv-i Fcsf-ség
Nytsz: T-968/2/1999. NATO – VIII.
- 34./ Védelmi tervezési kérdőív – 1997
- 35./ Haderőfejlesztési célkitűzések javaslatok – 1998.
VK Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség
Nytsz: 26/088/1998
- 36./ Előterjesztés az 1999. évi NATO védelmi tervezési kérdőívről –
HM Védelempolitikai Főosztály, 1999
Nytsz: 1181/3/1999
- 37./ Haderő tervezési javaslatok – 2000 – HM Véd. Pol. HÁT
- 38./ A közlekedési és hírközlési infrastruktúra felmérése és fejlesztési irányai – tanulmány
Budapest: KHVM – kézirat
- 39./ Védelmi Ipari Tevékenységben Érdeelt Magyar Cégek Ismertetője,
Budapest: Gazdasági Minisztérium – Ipari Főosztály – 2000.
- 40./ Előterjesztés a NATO Integrációs Tárcaközi Bizottság részére:
„a NATO Biztonsági Beruházási Programjával kapcsolatos magyarországi szervezési és operatív feladatokról, a szükséges szervezeti elemekről”
Budapest, HM Infrastrukturális Főosztály – 1998
- 41./ Előterjesztés a HM Kollégium részére: „a HM Biztonsági Beruházási Főosztály tevékenységével kapcsolatos szervezési és operatív feladatokról, a jogszabályi feltételek megteremtésének előkészítéséről”.
Bp. HM BBF, 1999 (nytsz: 361/141/1998)

- 42./ Előterjesztés a HM Kollégium részére: „a NATO Biztonsági Beruházási Programjában való részvételhez szükséges jogalkotási tevékenységről.” Budapest, HM BBF, 2000. (nytsz: 324/4/2000)
- 43./ CD Jogtár – 2000-2001
- 44./ [WWW.khvt](http://www.khvt.kht.hu) kht.hu című NATO Beszállítói Információs Honlap – /2001, 02 –05 hó/
- 45./ Széchenyi Terv